

8. LEERSTELLINGS OOR BEKERING, WEDERGEBOORTE EN HEILIGMAKING

Tot dusver het dit duidelik na vore gekom dat daar beslis twee denkrigtings onder predikante van die Ned.Geref. Kerk was in die tydperk 1850 tot 1950. Die een groep was voorstanders van 'n definitiewe bekeringsmoment in die mens se lewe, terwyl die ander groep dit verwerp het. Eersgenoemde groep is geëtiketeer as Metodisties, terwyl die ander groep baie sterk op die Calvinistiese beginsels standpunt ingeneem het. Beskuldigings wat oor en weer geslinger is, het ongetwyfeld verdere verwarring onder lidmate veroorsaak.

Die verdedigers van Calvinisme het die meer behoudende Evangeliese groep beskuldig van 'n onskriftuurlike bekeringswyse wat die Kerk in 'n Metodistiese rigting stuur. Laasgenoemde groep het weer die doodsheid van die Kerk voor die deur van die sogenaamde verbondsteoloë gelê. Daarom het predikante en lidmate dikwels hulle stemme laat hoor teen die verstarde gereformeerde ortodoksie en die begeerte uitgespreek dat 'n groter mate van piëtisme in die Kerk moes posvat.

In die kerkgeskiedenis het hierdie pendulum-effek dikwels voorgekom, naamlik waar 'n tendens van rasionalisme en 'n oorbeklemtoning van die ortodokse leer voorgekom het, het die kerklike publiek daarteen in opstand gekom en oorgeleun na die ander kant - die kant waar die subjektiewe godsdiensbelewenis van groter belang was. (Die lewe teenoor die leer). Die gevaar wat hierin verskuil lê, is dat albei kante eweveel gevaar inhou. Indien daar met die leer weggedoen word, is geen maatstaf geldend nie en allerhande vreemde idees stroom die kerk binne. Daar moes dus voortdurend gewaak word teen hierdie twee uiterstes.

Veral in die Ned.Geref. Kerk was heelwat sterk leiersfigure wat, ten spyte van valse beskuldigings van Metodisme, gewaak het vir die behoud van die suiwer gereformeerde leer en dat die balans tussen leer en lewe gehandhaaf moes word. Soos genoem, was dit mense wat nie net self die ondervinding van bekering en heiligmaking deelagtig geword het nie, maar dit ook met groot ywer verkondig het.

Die evangelies-piëtistiese predikante wou nie doelbewus in 'n Metodistiese rigting afstuur nie. Hulle wou binne die gereformeerde kader hulle geloofsoortuigings uitleef, naamlik dat daar 'n definitiewe bekeringsondervinding in elke mens se lewe moet plaasvind. Hierdie boodskap, gebaseer op die Woord van God, is versterk deur hul persoonlike ondervinding. Soos in hoofstuk 2 uitgelig, kon hierdie predikante terugwys na 'n besliste oomblik in hul lewe toe hulle as verlore sondaar hul tot God bekeer het. Dit het nie alleen 'n verandering in hul eie lewe tot gevolg gehad nie, maar ook die ondertoon van hul bediening gevorm.

Die "verbondsteoloë" daarenteen het nie soveel klem geplaas op 'n daadwerklike bekering nie; veral nie om 'n appèl te plaas op uitverkore verbondskinders nie.

Wat opvallend is, is dat die interpretasie van die heilsorde deur die twee groepe nie noemenswaardig verskil het nie. In breë trekke het die meeste teoloë aanvaar dat die inisiatief van God uitgaan tot die

uitverkorenes en wedergeboorte vind plaas. Op 'n gegewe oomblik in die mens se lewe vind bekering plaas, wat die eerste bekering is en wat uitloop op voortdurende bekerings wat as heiligmaking bekendstaan. Die ander aspekte van die heilsorde soos roeping, geloof, regverdigmaking, ens. word dan om wedergeboorte en bekering uitgebou.

Hoe is dit dan moontlik is dat soveel uiteenlopende beskouinge oor wedergeboorte en bekering onder predikante voorgekom het, terwyl die heilsorde as vasgestelde norm moes dien? Die antwoord is kan onder andere gevind word in die praktiese interpretasie van die onderskeie begrippe asook in die toepassing daarvan in die praktyk.

Hoewel die evangeliese predikante nie die uitverkiesing ontken het nie en wel aanvaar dat wedergeboorte voor bekering plaasvind, is dit opvallend dat dit in die praktyk anders gestel was. Die boodskap van bekering word aan alle mense verkondig en die uitnodiging om te reageer geskied ook aan almal. (Moontlik word dit aanvaar dat net die uitverkorenes sal reageer). Sodra mense op die uitnodiging reageer, hul lewe aan die Here oorgee, word aanvaar dat so 'n persoon tot bekering gekom het. Daar word dikwels na hierdie gebeurtenis, waar die mens 'n definitiewe keuse maak, verwys as die persoon se wedergeboorte.

Baie predikante het hulle dikwels blootgestel aan hewige kritiek omdat hulle met die uitnodiging die mens voor die keuse gestel het om te handel. Nadat die verlore sondaar, onder oortuiging van die Heilige Gees, sy verlorenheid besef het, is hy voor 'n keuse geplaas of hy hom tot God wil bekeer. Hierdie handeling van die mens om hom tot God te bekeer is in meer as een opsig as Metodisties gesien, of soos vroeër uitgelig is: "antropologies soteriologies" waar die mens in die middelpunt staan. By die verbondsteoloë is so 'n handeling onaanvaarbaar. God se eer moet sentraal wees.

Maar wat het die verskillende predikante werklik geglo? Is dit nie bloot wensdenkery dat daar so 'n groot verskil in hul prediking was nie? Is daar in hul teoretiese heilsbeskouing 'n besliste daad van bekering ingebou? Op hierdie sake sal deeglik ingegaan moet word.

Dit sou gewaagd wees om veral in hierdie hoofstuk te beweeg op die terrein van die dogmatiek, tog is dit noodsaaklik om, al is dit net oppervlakkig, ondersoek in te stel na wat enkele uitstaande kerklike figure se interpretasie van bekering, wedergeboorte en heiligmaking en ander aspekte van die heilsorde was. Die doel van hierdie hoofstuk is dus om die soeklig te plaas op enkele predikante se leer in terme van genoemde drie aspekte en ondersoek in te stel of daar ooit werklik wesensverskille was. Sonder om predikante se sienswyses teenoor mekaar af te speel, en sonder om hul leerstellige beskouings met die fynkam deur te gaan, vind ons dit tog noodsaaklik om aandag daaraan te gee deur dit te meet aan die ware gereformeerde leer, die Metodistiese beskouinge asook die behoefte wat onder lidmate bestaan en hoe die ondervindings in die praktyk deurgevoer is.

Die eenvoudigste oplossing sou sekerlik wees om die Drie Formuliere van Enigheid of die amptelike leerstelling van die Ned.Geref.Kerk as maatstaf te gebruik om die verskillende predikante se beskouings

daaraan te meet. Weens die historiese aard van hierdie studie word slegs aandag gegee aan fasette in die geskiedenis van die Ned.Geref. waar die heilsorde, of gedeeltes daarvan ter sprake was.

8.1 Die Heilsorde (*Ordo salutis*)

Ten aanvang word gekyk na 'n bespreking wat in 1940 oor die heilsorde gehandel het en daarna te boek gestel is. Alhoewel dit nie so normgewend is as wat byvoorbeeld die Kerk se amptelike leerstellings nie, dien dit as 'n basis om van te werk ten einde vas te stel wat die diversiteit ten opsigte van die verskillende sieninge was.

Nie alle gereformeerde teoloë het saamgestem oor die presiese orde waarin die heilselemente voorkom nie. Vir baie mense blyk dit 'n onbelangrike saak te wees, want die logiese orde is meer belangrik as die chronologiese. Tog is dit noodsaaklik om wel hierop in te gaan ten einde vas te stel of daar wel enige verskil was.

Tydens 'n byeenkoms aan die Bybelskool op Worcester vanaf 15 tot 19 Mei 1940 is 'n reeks referate gelewer oor die heilsweg en ander tersaaklike onderwerpe. In opdrag van die Kommissie vir Spesiale Evangelieprediking is die referate gepubliseer onder die titel "*Hoe word ek salig?*"

In die voorwoord deur ds.F.J.M.Potgieter wys hy daarop dat onder gereformeerde teoloë op ondergeskikte punte van die heilsorde meningsverskil bestaan, maar in hoofsaak is daar eenstemmigheid. Wat die orde van veral wedergeboorte en bekering betref, merk hy op dat as die kerk nie die kostelike, geestelike erfgoed ken nie, dit gevaar kan loop om op die dwaalspoor van die sektes te beland. Dan sal die kerk weet dat die bekering nie aan die wedergeboorte voorafgaan nie en dat die heiligmaking van die regverdigmaking onderskei, maar nie geskei word nie" (Potgieter 1941:3).

Oor die wesenlike verskille voeg ds.P.de V.Grobbelaar (1941:7) by dat dit opvallend is dat selfs onder gereformeerde teoloë verskille bestaan oor die volgorde en die getal van die verbondsweldade. Hy verwys na Hodge wat die getal op vyf plaas en wel in die volgende orde: Roeping, Wedergeboorte, Geloof, Regverdigmaking en Heiligmaking. Kuyper stel die getal óók op vyf, maar in 'n ander orde: Wedergeboorte, Roeping en Bekering, Regverdigmaking, Geloof en Heiligmaking. Bavinck, in die tweede verbeterde druk van sy standaardwerk oor die Dogmatiek, stel die heilisdade soos volg op: Roeping en Wedergeboorte, Geloof en Bekering, Regverdigmaking en laastens Heiligmaking en Volharding.

By die betrokke byeenkoms is besluit om die aanbidding te doen volgens die orde waarin Bavinck die heilselemente plaas.

8.1.1 Roeping en Wedergeboorte

Ds.Grobbelaar (1941:8) definieer roeping as die eerste werksaamheid van Gods Gees in die hart van die mens. Sedert die gebeure in die Tuin van Eden het God se genadige roeping tot die mens uitgegaan.

Hy onderskei tussen die uitwendige en inwendige roeping. Eersgenoemde geskied deur die natuur, geskiedenis, die mens se rede en die verkondiging van die Woord. Volgens Mat.28:19 moet die roeping deur die gepredikte woord na alle mense gebring word, sonder onderskeid. Die praktyk bewys egter dat

nie almal aan wie die Evangelie verkondig word, tot die geloof kom nie. Daarom word die prediking gerig aan alle mense as sondears sonder onderskeid, omdat ons nie weet wie uitverkies is en wie nie. Op grond hiervan sê Grobbelaar (1941:11) dat 'n mens nie vir elke individu afsonderlik die versekering kan gee dat sy sondes vergewe en versoen is nie. As dit wel moontlik was, dan sou die prediking van die Evangelie oorbodig wees. Maar aan almal moet gesê word dat hulle in die Here Jesus Christus moet glo om gered te word.

Die inwendige roeping, oftewel die wedergeboorte, dui op die onweerstaanbare genade, d.w.s. die mens word wederbaar deur die Gees van God en hierdie genadeweldaad is onweerstaanbaar. Die inwendige, kragdadige roeping is dus onafskeidbaar van die wedergeboorte. Die wedergeboorte word beskou as die vrug van Gods vrye uitverkiesing, wat die werk is van die Heilige Gees. Dit word aangedui deur verskillende benaminge, soos byvoorbeeld die besnydenis van die hart en die vernuwing van die innerlike mens. Die wedergeboorte verhef die mens tot kind van God (Grobbelaar 1941:13-16).

Wedergeboorte is die absolute aanvang van die geestelike lewe en is die wortel waaruit die vrugte van die geloof, bekering, regverdigmaking, ens. spruit. Die ware geestelike lewe word deur die wedergeboorte ingeplant in die kind van God. Dit is dus die vernuwing van die hele mens. Deur die wedergeboorte word die mens van die duisternis en slawerny van sonde en dood vrygemaak (Grobbelaar 1941:17). Dr.S.H.Rossouw (1941:26) stem saam dat 'n totale vernuwing van die mens by wedergeboorte plaasvind.

Wat die volharding van die heiliges betref, versterk Grobbelaar (1941:17) hierdie aspek met die volgende uitspraak: "Daardie nuwe lewe van die wedergeborene kan in ewigheid nie weer verlore gaan nie, maar dit kom tot openbaring in die dae van geloof en bekering..."

8.1.2 *Geloof en Bekering*

Naas die behandeling van die onderwerp van geloof, kom *bekering* vervolgens aan die beurt. Rossouw (1941:26) raak aanvanklik enkele aspekte van die wedergeboorte aan en wys onder andere daarop dat die mens in sy wedergeboorte volstrek lydelik en werkeloos is. Hy vergelyk die Woord van God met 'n saadkorrel wat deur die regstreekse werking van die Heilige Gees in die hart van die sondear geplant word waar dit ontkiem. Deur sy Gees wederbaar God ook op hierdie stadium klein kindertjies, selfs voordat hulle tot bewussyn kom. Dit beskou Rossouw (1941:27) slegs as 'n verborgenheid wat alleen met verbondskinders plaasvind, selfs onbewustelik soos deur die doopformulier bevestig.

Wanneer hy kom by die behandeling van "bekering", sê Rossouw (1941:27) dat die instrumentele diens van die prediking by die bekering gebiedend noodsaaklik is. Die wedergeboorte is die verborge agtergrond waaruit die bekering voortkom.

Hy sien ook die wedergeboorte en bekering beide as weldade van die verbond van genade van God wat nou aan mekaar verbonde is. Die bekering volg op die wedergeboorte. Klein kindertjies kan wel die wedergeboorte deelagtig word, sonder om tot bekering te kom, of dit enigsins begryp. As hulle te sterwe

kom voordat hulle tot selfstandige bewussyn kom, gaan hulle nie verlore nie. Volwassenes wat wedergebore is, moet hulle bekeer (Rossouw 1941:28)

Betreffende die tydspek tussen wedergeboorte en bekering, sê Rossouw (1941:28) dat die bekering nie noodwendig jare lank ná die wedergeboorte volg nie. By die een kan dit langer duur as die ander. Die bekering is die wesenlike aanvang van die verlossing en die wedergeboorte is die verborge agtergrond waaruit die bekering voortkom. God wek die siel op in die wedergeboorte, maar die dode moet self na die opwekking uit die graf opklim. Hy erken dat 'n verskeidenheid bekerings voorkom. Lydia en die tronkbewaarder word as voorbeelde aangegee. "By die een was dit die stil opgaan van die dagbreek, maar by die ander die felle vuurstraal van die bliksem....Tog is daar roerende eenheid. Albei wend hulle immers af van die oue, na die nuwe lewe in Christus Jesus" (:30).

By bekering kom 'n volle sinsverandering voor (Rossouw 1941:31). Ter verduideliking word die Griekse woorde "*metameleia*", "*epistrophe*" en "*metanoia*" bespreek met die opmerking dat die drievoudige snoer een is, maar by verskillende sondaars is die klem van die verskillende fases verskillend (:32). Al drie saam kom dan daarop neer dat die bekering 'n hartlike leedwese en wegvlug van die sonde is, tesame met 'n ernstige lus om alle goeie werke te doen. Omdat bekering dui op 'n besliste ommekeer, verg dit 'n definitiewe, besliste keuse van die mens. Dit is nie net 'n oppervlakkige sedelike verbetering of slegs skyn nie, maar moet 'n waaragtige werklikheid wees. Die bekering is die menslike oorgawe aan God as vrug van die wedergeboorte (:32). Waar die wedergeboorte lydelik is, is die mens by die bekering aktief.

Rossouw (1941:34) verwys verder na 'n eerste of *prinsipiële* bekering wat nie as die wedergeboorte herhaal kan word nie. Dog, die eerste bekering wat hier op aarde plaasvind, bereik nooit 'n vlak van volmaking nie, want dan is dit perfeksionisme. Hierdie bekering is die begin van die heiligmaking. Die *prinsipiële* bekering word gevolg deur die tweede, die derde, die daaglikse bekering. "Op die 'dadelike bekering' moet volg die 'daelike' " (:34). Hierdie ontwikkelingsgang duur die ganse lewe deur waarin die dodelik gewonde ou mens moet sterwe en die nuutgeborene geleidelik moet opgroei en sterker word in die genade. "Dit is die ou afgestorwe mens wat opstaan deur die wedergeboorte, wat God tot bekering roep" (:35).

8.1.3 Heiligmaking

Die behandeling van hierdie onderwerp is aan dr.Jac.J.Müller toegesê. Ter aanvang word die volgende vergelyking getref: Soos die geestelike dood van die sondaar oorwin word deur die wedergeboorte en soos sy skuld tot niet gemaak word deur die regverdigmaking, so word die smet van die aanklewende sonde weggeneem en die mag van die inwonende sonde kragteloos gemaak deur die heiligmaking. Nadat die wedergeboorte, regverdigmaking en bekering by die mens plaasgevind het, is die heiligmaking die voortgaande hervorming en herskepping van die wedergeborene na die beeld van Christus. Dit is 'n voortgaande proses vanaf die dag van ons bekering tot op die dag van die dood en verheerliking met Christus (1941:55).

Müller (1941:59,60). koppel dus heiligmaking nie aan 'n krisismoment ná bekering nie, maar as 'n voortgaande proses wat 'n aanvang neem by bekering. Heiligmaking word ook gesien as heiligwording van die gelowige wat 'n geleidelike proses is en nie noodwendig in een oomblik plaasvind nie. 'n Geleidelike afsterwe van die ou mens vind plaas tesame met die gedurige versterking en verlewending van die nuwe mens. Hierdie geestelike proses wat lewenslank aanhou, gaan saam met 'n hele reeks nuwe geestelike ondervindings en menige krisis in die geloofslewe.

Hy trek teweens te velde teen die siening van 'n krisismoment deur te verwys na Christelike kringe wat ontken dat heiligmaking 'n geleidelike proses is en wat die heiligmaking sien as iets wat ook, net soos die regverdigmaking, in één oomblik voltrek word. Hierdie ondervinding maak dan van hom 'n "geheiligde" kind van God in wie die ou natuur met wortel en tak uitgeroei is. Hier verwys hy na die leer van die "tweede seën" (*second blessing*) en bring dit in verband met John Wesley se lering van volkome heiligheid wat as 'n tweede gawe ná regverdigmaking deur die gelowige toegeëien word en in één oomblik kan geskied (Müller 1941:60,61).

Müller verwys hier na die "nuttige en doeltreffende" brosjure van ds.G.D. du Toit oor die "Second Blessing" (1938) asook na die Leerkommissie van die Sinode (1936) se bevinding hieroor. Albei wys dit as 'n dwaling af omdat dit onskriftuurlik en ongereformeerd is en omdat dit die regverdigmaking van die heiligmaking skei en uiteraard lei tot perfeksionisme (Müller 1941:61). In hierdie organiese groei wat plaasvind, kan daar meer as een keerpunt of krisis wees "en nie net 'n tweede nie maar ook 'n honderdste" (:62).

'n Ander dwaling wat Müller uitlig en ook verwerp, is die gedagte dat die "geregverdigde" maar nog nie "geheiligde" kind van God verlore kan gaan. Ook die dwaling wat voorgee dat die "geheiligde" nou net een natuur het, die goddelike, wat nie sondig nie. In antwoord hierop sê hy dat, volgens Gods Woord, die ou mens nooit geheel uitgeroei word nie en dat die ou natuur van sonde en sondige neigings nooit met wortel en tak verwyder word nie, maar dat die gelowige nog lewenslank 'n stryd het teen die verdorwe ou mens met sy inwonende sonde en sondigheid (:62).

Dit is baie duidelik dat Müller hom sterk uitspreek teen enige vorm van perfeksionisme. So noem hy byvoorbeeld dat die kerk op grond van die Skrif die volmaaktheid onbereikbaar ag voordat die gelowige op sy sterfuur self deur God verlos word van die 'liggaam van die dood' en gereinig word van alle oorblywende smette van sonde. Hier op aarde is niemand volmaak nie en kan hy dit ook nie wees nie (1941:63). Hierby voeg hy die volgende stelling: "Die ou mens is wel tot groot mate kragteloos gemaak en gekruisig, maar nog nie vernietig nie" (:64).

8.1.4 Samevattend

Die heilsorde, soos deur bogenoemde teoloë uiteengesit is, kan soos volg saamgevat word: Deur die gepredikte woord kom die boodskap tot alle mense, ongeag of hulle uitverkore is of nie. Inwendige roeping, wat van God tot die mens uitgaan, is onweerstaanbaar en word gelykgestel aan die wedergeboorte. Die uitwendige roeping geskied deur verskillende faktore, soos byvoorbeeld die natuur.

Die wedergeboorte is die vrug van die uitverkiesing en dui ook die aanvang van die nuwe lewe aan. Die wedergeborene kan nie meer verlore gaan nie. By die wedergeboorte is die mens lydelik, terwyl God die leiding neem.

Klein kindertjies kan onbewustelik wederbaar word. Dit is slegs geldend vir verbondskinders. Indien so 'n kind op 'n vroeë ouderdom sterf, noodsaak dit nie bekering nie. Volwassenes wat wedergebore is, moet nogtans tot bekering kom. Wedergeboorte en bekering is nou verbonde aan mekaar. Bekering is die vrug van wedergeboorte. Nie alle bekerings vind dieselfde plaas nie - sommige stil en die ander meer dramaties. In ieder geval vind 'n sinsverandering plaas wat 'n totale omdraai, 'n wegdraai na God toe impliseer. By bekering is die mens aktief.

Die eerste of prinsipiële bekering is die aanvang van 'n reeks bekerings wat die pad van heiligmaking uitspel. Heiligmaking word dus nie aan 'n krisismoment gekoppel nie, maar is 'n voortgaande proses. Dit is 'n lewenslange stryd teen die mag van die inwonende sonde en geen volmaaktheid, behalwé by die dood, word hierdeur geïmpliseer nie.

8.2 Bekering, wedergeboorte en heiligmaking soos geïnterpreteer deur verskillende predikante van die Ned.Geref.Kerk

Met bogenoemde opsomming (wat myns insiens 'n redelike weergawe is van die algemene leer soos in die Ned.Geref. Kerk verkondig is) in gedagte, let ons op verskillende persone se interpretasies van die kerkleer.

Daar is geen prinsipiële kriterium gebruik by die keuse van predikante nie. Die vernaamste twee motiverings waarom onderstaande persone uitgesonder is, is eerstens omdat daar voldoende geskrewe materiaal beskikbaar is en omdat die meeste van hulle dit ten doel gehad het om die onderwerpe van wedergeboorte, bekering en heiligmaking in hulle geskrifte en prediking te aksentueer.

In hierdie weergawe van hulle interpretasie, sal gepoog word om so objektief as moontlik te werk te gaan, aangesien 'n verkeerde "inlees" van geskrewe materiaal tot wanpersepsies aanleiding kan gee. Dit verg 'n voortdurende waaksaamheid om hulle hermeneuties korrek te interpreteer.

8.2.1 Prof.N.J.Hofmeyr

As een van die eerste leerkrigte aan die Kweekskool op Stellenbosch, het prof. Hofmeyr 'n merkwaardige rol gespeel as grondlegger van 'n suiwer evangelies-georiënteerde leer. Hy het nie geskroom om sy standpunt oor wedergeboorte en heiligmaking uit te leef nie. Hierdie leer sou as teenvoeter dien vir die aanslag van liberalisme wat op daardie stadium die Kerk bedreig het.

Een van die kosbaarste nalatenskappe van hom is sy geskrif "*Uit de duisternis tot het licht*" wat in 1906 gepubliseer is. Daarin is die heilsorde breedvoerig behandel. Dit is grotendeels 'n verwerking van artikels wat in *De Kerkbode* in 1884 verskyn het. Hierdie studie is baie breedvoerig en maak dit uiters moeilik om slegs die belangrikste aspekte uit te lig.

Hierdie werk is verdeel in drie dele, naamlik "*De Bekeering tot God*", "*De Overgave aan Christus*" en "*De Wandel door den Heilige Geest*".

8.2.1.1 Bekering

In afdeling 1 gebruik prof. Hofmeyr “bekering” as uitgangspunt en bou al die ander aspekte rondom dit uit. Hy begin sy bespreking met die vraag: “Wie moet hulle bekeer?” Hy waarsku teen ’n godsdienstige vroomheid wat mense gebruik om hulle sondige toestand te verdoesel. Alleenlik wanneer die mens bewus word van sy sondige toestand, gemeet aan God se heiligheid, sal hy hom tot God bekeer. Hy wys onomwonde daarop dat sodra die mens bewus word van hierdie toestand, hy hom dan tot God moet bekeer.

Nie alleen is hierdie ’n dogmatiese werk nie, maar hy doen terselfdertyd ’n ernstige beroep op die leser om sy koue, sterwende siel nie langer buite die lewewekkende strale van God se genade en liefde te hou nie, maar om tot Hom, van wie die mens so lank al weggekeer het, te bekeer. Die mense se bekering vind op daardie moment plaas wanneer hy die oog van homself afwend en Christus aanskou soos wat Hy aan die kruis vir die mens se sonde gesterf het (Hofmeyr 1906:8).

In ’n voetnota definieer Hofmeyr (1906:10) bekering as ’n innerlike ervaring wat vanself op ’n daad uitloop. Die ervaring “*metanoia*” (sinsverandering) en die daad “*epstrophé*” (ommekeer) word beide deur die vertalers met die woord “bekering” vertaal. Wanneer hy verwys na die innerlike ervaring of gemoedsverandering (*metanoia*) wat tydens bekering plaasvind, sê hy dat dit in die mens se “*noes*”, oftewel sy gemoed plaasvind. Hy noem dit ook die “*oog der ziel*”.

Vroeër was die mens se gemoed in ’n sluier gehul, maar nou word dit weggeneem. Die mens se oog word oopgemaak vir die ewige en hemelse dinge (Hofmeyr 1906:11). Namate die ewige lig die mens bestraal en hy sy onbekeerde lewe in al sy verfoeilikheid sien, ontstaan die behoefte om die verkeerdheid te bely (:13). Hoewel die verligting wel vroeër teenwoordig was, het die mens nie daarop ag geslaan nie, maar nou ontstaan die begeerte om tot God te keer. Reeds in sy sondige toestand skyn die lig van God die mens in sy hart en bring dit die mens tot ’n wrede ontugnugtering. In die lig van God se heiligheid verkry die mens ’n afsku in sy sondige toestand. Wat die mens in die verborgene bely, durf hy nie in die openbaar aan ander vertel nie (:14).

Op hierdie stadium is dit reeds duidelik dat Hofmeyr nie die inisiatief wat van God uitgaan as *wedergeboorte* interpreteer nie, maar as die *verligting van die Heilige Gees* in die gemoed van die mens.

- Waardeur God die bekering werk

Die Here stel die sondaar in staat om, terwyl die sonde nog verwoestend in hom werk, tot God te keer (Hofmeyr 1906:18). Verskeie faktore kan meewerk om die bekering in ’n mens te werk, soos byvoorbeeld die gewete, wat onlosmaakbaar is van God se geregtigheid (:28). Ook die mens se lewenservaringe dra by tot sy bekering. Dit werk mee om die hart voor te berei om die saad van die Evangelie te ontvang wat die vrug van bekering sal oplewer (:21).

Die mens se *sonde*, die *omgewing*, die Woord van God of enige ander geskrewe of gesproke woord kan ’n bydrae lewer. Die gedagte wat in die mens opkom of selfs ’n droom of plotselinge herinnering aan wat in die verlede gebeur het, kan meehelp tot die mens se bekering. (Hofmeyr 1906:21-23).

Op 'n later stadium behandel Hofmeyr verskillende faktore wat aanleiding gee tot die ontwaking van die mens, soos byvoorbeeld droefheid, teëspoed, geweld, ens. (:48,49). Dit is vreemd dat hy hier weer faktore noem wat ontwaking bewerk, aangesien hy reeds vroeër die onderwerp behandel het van die mens wat uit sy geestelike doodslaap moet ontwaak.

Die ontwaking moet uitloop op bekering, maar dit gebeur nie altyd nie. Soms verval die mens weer in 'n toestand van diepe beswyming, waarin die Here dit nodig ag om so 'n persoon tot ontwaking te bring. Die rede waarom 'n mens nie oorgaan tot bekering nie, is omdat hy nie die weg van bekering ken nie (Hofmeyr 1906:50,51). Die Woord, waarsonder bekering onmoontlik is, dring by die mens aan op onmiddellike aanneming van die toegesegde heil en op onmiddellike oorgawe aan Jesus Christus (:25,27).

- Die onmiddellike daad van bekering

Dit is uiters noodsaaklik dat daar 'n besliste *omkeer* in die mens se verhouding tot God moet plaasvind. Die sondaar moet die sonde, die wêreld en al wat verkeerd is die rug toekeer en hom tot God wend. Hierdie besliste daad wat moet plaasvind sal die persoon se hele lewe beïnvloed. Hierdie onmiddellike daad word eens en vir altyd afgehandel. Verskeie kere doen Hofmeyr (1906:37,38) 'n ernstige beroep op die leser om onmiddellik te reageer. Dit is ook nie nodig dat so 'n bekering met stryd gepaardgaan nie, tensy daar ongeloof en ongehoorsaamheid by betrokke is (:39). Die mens gee hom aan Jesus oor en sluit met Hom die ou lewe af. In Hom ontvang hy vergifnis van sonde, wat aan die ou lewe verbonde was en ontvang die onderpand van die nuwe lewe (:53).

'n Belangrike opmerking wat Hofmeyr maak is dat bekering nie die aanvang van die nuwe lewe is nie, maar die oorgang daartoe. Die aanvang van die nuwe lewe is die geloofsoorgawe aan Jesus Christus. Die voorwaarde daarvoor is die bekering (*De Kerkbode* Januarie 1884:18). Soos wat grond voorberei word voordat dit besaai kan word, so geskied die bearbeiding van die Heilige Gees as voorbereiding tot die bekering en daaropvolgende nuwe lewe (:18).

Die mens se bekering en sy geloofsoorgawe moet van mekaar onderskei word, maar nie geskei word nie (Hofmeyr 1906:52). Hoewel dit onderskei word, word dit gesamentlik as twee helftes van 'n geheel beskou en dus nie van mekaar geskei nie. Die geloofsoorgawe veronderstel die bekering. Die mens kom nie in sy *bekering* nie, maar in sy *geloofsoorgawe* tot rus. (:54). Dikwels is mense nie seker van die presiese dag en datum van hulle bekering nie. Hofmeyr sê dat die mens hom nie moet bekommer as hy nie die juiste oomblik kan onthou nie. As 'n mens met danksegging tot God kan bely dat die oorgawe gemaak is, dan bevind hy hom op die pad van die bekeerde (:43).

Die bekering is soms soos 'n plant wat ongemerk opkom nadat die lewende saad vir jare in die grond lê. Hierdie saad kan gesaai word wanneer die kind byvoorbeeld op die moeder se skoot die waarhede aanhoor. Jare daarna ontkiem die saad wanneer die persoon hom tot God bekeer (Hofmeyr 1906:43,44). Die ontwaking moet lei tot bekering en die bekering moet weer lei tot die omhelsing van Gods liefde in

Jesus Christus. Die ontwaking en bekering tot God en oorgawe aan Jesus vind in dieselfde oomblik plaas (:51).

8.2.1.2 Roeping

Volgens Hofmeyr (1906:59,61) vind roeping en bekering terselfdertyd plaas. Waarom is dit so? Omdat die bekering uit die kragdadige roeping ontstaan. Soos wat die blom sy kelk open wanneer die son daarvoor skyn, so bekeer die siel hom wanneer God hom met krag uit die wêreld tot Hom roep. Bekering is die keersy van die goddelike roeping. Die mens bekeer hom omdat hy kragdadig geroep word: "Toen God in uw krachtdadige roeping zicht zoo duidelik aan u openbaarde, zoo luide tot u sprak, toen waart gij reeds in Zijne gedagte macht, en kondet gij niet anders dan u tot Hem te bekeeren" (:61). By roeping laat God, deur sy Gees, die mens nie met rus nie, maar plaas 'n verpligting op hom om hom te bekeer (:64).

In sy geskrif "*Teenstellinge in die leer en lewe van die Christen*" maak Hofmeyr die volgende stelling: "Niemand het met meer nadruk as Paulus verkondig dat God die goddelose roep en hom uit genade die sonde vergewe nie; maar ook niemand het met meer nadruk as hy verklaar dat niemand wat in sy goddeloosheid voortlewe, die ewige lewe kan hê nie (Hofmeyr 1946:103). God roep dus die mens, waarop hy hom tot God moet bekeer.

God bewerk altyd die eerste stap in die proses waardeur die mens in sy verwyderde staat tot God keer. Dit is God wat die mens oortuig en sonder hierdie oortuiging is bekering ondenkbaar. God kom altyd tot die mens op grond van die versoening (Hofmeyr 1906:66).

8.2.1.3 Bekering en wedergeboorte

Nadat hy 11 hoofstukke aan die verskillende aspekte rondom bekering gewy het, kom Hofmeyr eers by die laaste hoofstuk van hierdie afdeling by die verhouding tussen bekering en wedergeboorte.

Op 'n vraag wat wedergeboorte beteken, antwoord Hofmeyr dat dit 'n geboorte van Bo is: "In het oorspronkelyke leest gij in Joh.3:3 niet, zooals onze vertalers het hebben, *wederom*, maar *van Boven*" (*De Kerkbode* 18 April 1884:181). 'n Mens word deur die wedergeboorte 'n ganse nuwe mens en dit geskied deur die nuwe verhouding tussen God en die mens (Hofmeyr 1906:81). Bekering en wedergeboorte is eweneens onskeibaar van mekaar. Dit vorm saam 'n geheel. Geen wedergeboorte sonder bekering: en geen bekering sonder wedergeboorte (:82). Die bekering veronderstel die wederbarende werkinge van die Heilige Gees. wat die bewys is van die wedergeboorte (:82).

Uit laasgenoemde sin blyk dit asof Hofmeyr wedergeboorte voor bekering plaas, maar die volgende aanhaling bewys die teendeel: "Zoodra gij bij de bekeering u de volbrachte versoening toeëigent, kan niets den Heiligen Geest verhinderen, om u in te leiden in deze nieuwe gemeenschap met God, en om u het leven van den wedergeborene te doen leven" (:82). Ook wanneer hy verwys na die middel tot die doel: "Het *doel* uwer bekeering is, *het leven van den wedergeborene*; het *middel* tot dit *doel* is, onder anderen, de vergiffenis uwer zonden, op grond van Jezus' versoening" (:82,83). So is die vergifnis slegs

die middel om die mens in te lei in die gemeenskap met God wat deur die wedergeboorte 'n aanvang neem (:83).

Soos in die geval van die verlore seun wat in 'n besondere liefdesverhouding tot sy vader gestaan het ná sy terugkeer, so bewerk hierdie gemeenskap van liefde tussen God en die mens die wedergeboorte wat 'n nuwe lewe tot gevolg het. "Deze wedergeboorte is de stempel der waarachtige bekeering" (Hofmeyr 1906:85). Die verlore seun het 'n nuwe mens geword. Hy ontvang 'n nuwe kleding, skoene en 'n ring wat uiterlike tekens is van van sy inwendige verandering, van sy waaragtige wedergeboorte (:85).

8.2.1.4 Die oorgawe aan Christus

Die tweede afdeling van prof. Hofmeyr se werk handel oor oorgawe aan Christus. Hierdie afdeling is nie 'n vervolg op die vorige nie want hierin kom heelwat herhaling van die voorafgaande deel voor. Geloofsoorgawe en bekering wat reeds behandel is, word hier herhaal.

Hy verwys na 'n dwaling wat die kerk binnegetree het waardeur dit as 'n waagstuk, vermetelheid en aanmatiging beskou is as 'n soekende siel onmiddellik ná die uitnodiging oorgaan tot 'n oorgawe. Die gevolg was dat mense vir jare tussen hoop en vrees moes leef en soms tot in die sterwensuur soekend bly (Hofmeyr 1906:95). "Goddank! dat Hij overal mannen, die Hij van deze dwaling heeft verlost, opwekt om eene *oogenblikkelijke redding* te prediken, en tot een *oogenblikkelijke overgave aan Christus* uit te noodigen" (:95). Hierdie oorgawe geskied nie onbewustelik nie en hoewel dit plaasvind, gaan dit nie altyd gepaard met 'n besondere gewaarwording nie (:101). Die oorgawe is 'n daadwerklike wilsbesluit (:102). Hierdie opmerkings speel direk in die hand van mense wat uitvaar teen die Metodistiese praktyke in die kerk (soos in die vorige hoofstuk aangestip is.) Een van hulle besware is juis die appèl tot 'n oombliklike bekering.

Hoewel die volgende aspekte reeds vroeër deur Hofmeyr aangeraak is, is dit asof hy opnuut die noodsaaklikheid van 'n besliste oorgawe wil beklemtoon. Oor die definitiewe daad van oorgawe, veral wat betref die dag en uur, doen Hofmeyr (1906:104) aan die hand dat die dag en uur aangeteken moet word. Al kan die presiese dag en datum van die oorgawe nie onthou word nie, moet die mens net weet dat daar wel 'n *bewustelike oorgawe* plaasgevind het. Dit is die aanvang van 'n lewe van onophoudelike oorgegewendheid aan Hom (:104). Daar is geen sprake van 'n tydsaspek wat verloop tussen die bekering en oorgawe nie. "*Hoe krachtiger het Evangelie werkt, des te sneller is de doorgang van de bekeering tot de overgave aan Jezus Christus*" (:127). Daar is egter gevalle, soos dié van Paulus, waar die bekering en oorgawe op dieselfde oomblik plaasgevind het (:128). Een preek is voldoende om 'n mens tot bekering en oorgawe te lei, ja, selfs een woord is nodig daarvoor (:127).

Een van die groot leemtes wat in die prediking voorkom is dat die prediker die gehoor aangryp deur die preek, maar nooit die geleentheid vir die mense bied om hulle saak met die Here uit te maak nie. As hy nie onmiddellik die oorgawe aan Jesus maak nie, verdwyn die behoefte in die ontwaakte siel. In hierdie sin word vrye byeenkomste aangemoedig waarin behoeftige persone vrymoedigheid sal hê om hulle begeerte met ander te deel (:132).

Dit dien ook as versterking wanneer die bekeerde persoon in die openbaar teenoor ander persone getuig van sy oorgawe aan Jesus (:135). Terselfdertyd dien hierdie belydenis ook ter versterking van die gemeente van die Here (:136).

8.2.1.5 Die rol van die mens by bekering

Hofmeyr plaas 'n baie hoë premie op die rol wat die mens, veral die prediker, speel by die bekering van die sondaar, maar beslis nie ten koste van die rol van die Heilige Gees nie. Onder die opskrif "*Die werk van God en die werk van die mens in die bekering van sondaars*" behandel Hofmeyr die noodsaaklikheid van en die omgang met die Woord by bekering: "Van miljoene moet ons sê: Hulle sou hulle nooit bekeer het nie, as hulle nie van die Evangeliedienaar die Woord van God gehoor het nie (Hofmeyr 1946:59). Ook die manier waarop die prediker die evangelie verkondig, speel 'n baie groot rol: "Van miljoene kan 'n mens sê: hulle sou hulle nie bekeer het nie as die Woord op 'n ander manier aan hulle gepreek was nie" (:60). Die manier waarop die prediker met die Woord omgaan, is onlosmaakbaar van sy persoonlikheid en daarom is die werking van Gods Woord nie te skei van die prediker self nie (:60).

Nou kom Hofmeyr (1946:60) tot die volgende uitspraak: "En soos nou die een mens aan die ander mens met die oog op sy bekering arbeid, so word by die bekering *die menslike wat in die mens self is*, ooreenkomstig sy bestemming deur God gebruik." Hy lê met nadruk klem op die gedagte dat die menslike in die mens in ag geneem moet word. Met die kind moet dus anders te werk gegaan word as met die bejaarde. "Om die mens tot bekering te beweeg moet ons na iets in hom soek waar die woord weerklank kan vind - dieselfde wat 'n mens doen wanneer jy 'n ander tot iets, wat dit ookal mag wees, wil oorreed" (:61).

Uit bostaande opmerkings mag dit blyk asof die mens die vernaamste rol speel, maar Hofmeyr (1946:61) kwalifiseer dat hierdie menslike arbeid geen mens bekeer nie. Die bekering is by uitstek die vrug van die arbeid van God. "Die lig wat die siel moet bestraal om dit God tot saligheid te laat ken, gaan nie van enige mens of skepsel, maar van God self uit. Die mens word weergebore uit die Heilige Gees. en dit grens aan die godslasterlike om te sê dat enige mens of engel die mag sou hê om die Heilige Gees aan ander mee te deel" (:61,62).

Die belangrikste boodskap wat Hofmeyr wil tuisbring, is die noodsaaklike rol wat die evangeliedienaar speel, maar slegs as middel wat God gebruik, terwyl die goddelike werk slegs deur die werking van die Heilige Gees geskied. So skets Hofmeyr byvoorbeeld die onmag van die evangeliedienaar om aan 'n ontwaakte siel die blywende vrede te gee waarna hy soek. Hy is slegs 'n werktuig in die hand van God wat die ontwaakte siel na Christus lei, maar geen mens besit die vermoë om 'n sondaar met Christus te verbind nie. "God bind in die bekering die siel aan Hom nie deur 'n mens nie, maar deur Sy Gees" (Hofmeyr 1946:63).

Die volgende aanhaling beklemtoon Hofmeyr se erns oor die bekering van sondaars: "As alle predikers dit ingesien het, as hulle begryp het dat hulle bediening niks minder op die oog het as die bekering van

die sondaar nie, hoe sou hulle dan daarin kan berus dat hulle bediening dikwels te magteloos is om sondaars tot die geloof te beweeg?" (Hofmeyr 1946:65).

Die vyande van die sogenaamde Metodisme sou Hofmeyr sekerlik onder die spervuur plaas vir die volgende uitlating: "As 'n mens in die belange van ander sake soms besondere pogings aanwend, waarom sal die evangeliedienaar, terwyl hy weet dat die evangelie 'n krag van God tot saligheid is, nie van tyd tot tyd probeer om deur 'n buitengewone arbeid siele te red nie? Wie dit veroordeel, veroordeel die buitengewone ywer waarmee Paulus steeds gearbei het..." (Hofmeyr 1946:66).

8.2.1.6 Heiligmaking

Oor hierdie onderwerp, stel prof. Hofmeyr dit duidelik dat daar een van twee posisies is wat die kind van God kan inneem: 'n lewe van kindskap teenoor knegskap; 'n lewe van vryheid, teenoor 'n lewe van slawerny.

'n Gedeelte van sy boek *"Niet Knecht maar Kind"* is deur ds.G.D.du Toit vertaal en verwerk en vir plasing na *Die Kerkbode* gestuur. Verskillende eienskappe van 'n "kneg" word behandel waaronder die volgende: "Die kneg weet nie, by eie ondervinding, wat oorwinning oor sonde is, deur die krag van die inwondende Heilige Gees nie" (*De Kerkbode* 23 Maart 1932:562). Hieronder verwys hy na Paulus se beskrywing van so 'n toestand in die boek Romeine, onder andere Rom.7:26.

"Deur daardie betere sin bewoë, probeer ons om te doen, wat die gemoed goedkeur. Maar daar is 'n ander krag, wat woon in ons vlees, die sonde, naamlik. Sodra ons nou probeer om te doen wat die gemoed, of die betere sin, goedkeur, word die sonde in ons opgewek, en hy neem ons gevange (Rom.7:21-23). Die gevolg is 'n alldroewigste knegtlike" (*De Kerkbode* 23 Maart 1932:562). Hierdie wisselvalligheid tussen die kwade en die goeie sal voortduur, totdat 'n hoër mag, naamlik die Gees van kindskap, beheer oor ons lewe neem. Paulus noem dit die gees van die lewe in Christus Jesus, omdat dit die gees van ons kindskap is waaruit die lewe van Jesus Christus verklaar moet word. Dieselfde lewe moet nou in die gelowige gewerk word. Van die oomblik af dat die gelowige die Gees van kindskap ontvang het, woon die enigste mag wat hom van die sonde kan verlos, in hom. Slegs diegene wat geregeer word deur die Gees van kindskap is kinders, terwyl die ander wat deur die "betere sin" in hulle geregeer word, is knegte. Hulle het begrip van die heerlike vryheid van die kinders van God. Die kneg verstaan dit nie. Hy gebruik baie inspanning om dit te bekom, maar slaag nie daarin nie (:562).

In *"Uit de duisternis tot het licht"* vra Hofmeyr die vraag aan die leser op watter een van die twee paaie wandel hy? Hy verwys na Rom.7:22 en Rom.8:2 en vestig die aandag daarop dat die mens nie in die gevange toestand moet bly nie, maar 'n vrygemaakte moet word. (Hofmeyr 1906:195). Die verskil tussen die twee uiterstes lê in die beslissende vraag: *"Hoe staat het tusschen u en de zonde?"* (:195).

In 'n ander werk van Hofmeyr, *"Teenstellinge in die Lewe en Leer van die Christen"*, word ondermeer "sondesmart en bevrydingsvreugde" as teenstellings gebruik in sy behandeling van Rom.7:24,25. Hy wys pertinent daarop dat op aarde geen einde aan die sondesmart van die gelowige kom nie. "Die sonde

is in hom nie uitgeroei solank hy in hierdie liggaam leef nie. Soos die dood hierdie liggaam in hom werk, so ook die sonde. Sy liggaam is 'n liggaam van die sonde en van die dood" (Hofmeyr 1946:30). Namate die gelowige tot die besef kom van sy roeping tot volmaaktheid, word hy getref deur die smartlike werklikheid van die sonde in hom. Hoe verder die gelowige in die heiligmaking vorder hoe meer betekenis kry die uitroep: "Wie sal my verlos van die liggaam van hierdie dood?" (:31).

Hy lig hierdie saak oor die sonde verder toe deur daarop te wys dat sonde nie die heerskappy voer in die gelowige se lewe nie. Hy stel dit op 'n kostelike wyse dat die sonde "hom in die buitewyke teruggetrek het, terwyl in my gees, in die hoofstad, in die hart van die stad Gods Gees vir ewig woon. Ek sien en betreur die sonde wat in my is, maar verheug my teweens dat dit nie in my heers nie en slegs vanuit die grensdistrikte my bestook"(Hofmeyr 1946:32).

Hierdie toestand mag egter nie 'n verslapping bewerk nie, maar verg steeds 'n voortdurende waaksaamheid. Die enigste verskil is dat die Gees van God nou "die hoogste mag" in die gelowige is en nie meer die sonde nie. "...en as ek my daarin verheug dat die werkinge van die sonde in my die laaste stuiptrekkings is van die liggaam van die sonde wat tot niet gedaan word. Hoe gans anders is dit as ek die ongeskonde, woedende tier, weerstaan, terwyl ek weet ek teen sy krag nie bestand is nie, of as ek my teen hom versit, terwyl ek weet dat hy nog maar 'n rukkie sal spartel, omdat 'n dodelike wond hom reeds toegedien is. Watter moed en krag skeep ek nie uit die sekerheid dat hy sterwende is nie (Rom.6:6)" (Hofmeyr 1946:33). Hy stel dit ook in geen onduidelike taal nie, dat die mens nie van die vlees verlos word nie: "Solank ons leef, bly die vlees in ons as teenstander van die Gees. Maar die stryd is reeds deur Jesus Christus beslis" (:34).

Hoewel Hofmeyr nie melding maak van die term *perfeksionisme* nie, kan die leser self tot die gevolgtrekking kom dat daar in sy geskifte geen sprake daarvan is nie, waarvan die volgende getuig: "Eer de heiligmaking bij u beginnen kan, moet gij vrijgemaakt zijn van de zonde. *Uw heiligmaking is de vrucht uwer vrijmaking van de zonde.* Uw heiligmaking vangt aan, als de zonde ophoudt in u te heerschen. Ik zeg niet te BESTAAN, maar te *heerschen.* " (Hofmeyr 1906:181). Hy is egter oortuig dat heiligmaking 'n aanvang neem nadat die mens van sonde verlos geword het (:201).

In die geskrif "*Uit de duisternis tot het licht*" wil dit voorkom asof Hofmeyr die verlossing van sonde, waarna hy so dikwels verwys, koppel aan bekering. Aangesien dit blyk asof hy sê dat die mens by sy bekering hierdie vrymaking van die sonde ontvang het (en dit ook moet besef), sê hy weer dat indien die mens dit nog nie besef het nie, so 'n oorgawe nog moet plaasvind (Hofmeyr 1906:207). Vir hom lê die vrug van die volbragte vrymaking van die heerskappy van die sonde in die daaglikse voortgesette vrymaking (:208). Hierdie voortgesette vrymaking het egter nie te doen met die voortgesette werking van die sonde nie: "Gij vraagd mij, of de zonde dan hierdoor ophoudt in u te werken? Geenzins! Maar het zijn die *nawerkingen* der oude betrekking tusschen u en de zonde, niet de *voortzetting* er van. De oude betrekking is voor altijd vernietig (:209). Op 'n ander plek sê hy: "In uw sterfelijk lichaam blijft de zonde altij nawerken...Maar de zonde werkt toch na in u, door verkeerde neigingen en begeerten" (:210)

Veral uit sy boek "*Pinksterlicht en Leven*" verwys hy baie duidelik na 'n definitiewe krisismoment in die gelowige se lewe waarin die sogenaamde "tweede bekering" plaasvind. In die aanhaling deur ds.G.D.du Toit in *De Kerkbode* (6 Mei 1936:911) sê Hofmeyr dat Jesus Christus by hierdie keerpunt in 'n mens se lewe as Redder opdaag. Na 'n magtelose oorgawe in die arms van die Heiland, het Hy verhoor en die mens van u sukkelende lewe verlos. Hy het die werk van heligmaking uit sy hande geneem, en hom gebring in 'n blywende rus. Hierdie seën vind nie by alle gelowige dieselfde plaas nie. Sommige kry dit by hulle eerste geloofsoorgawe, terwyl ander jarelank daarna soek omdat hulle dit langs 'n verkeerde weg soek.

Almal vind dit egter deur te wanhoop aan eie strewe, dit op te gee en hulle deur die Heilige Gees op daardie betere weg te laat lei. Die spesifieke dag waarop dit plaasgevind het, kan in herinnering geroep word. Hulle kan dit hulle *Pinksterdag* noem. Sedert daardie ondervinding het hulle nie die volmaaktheid bereik nie, maar hulle lewe het stadigaan op 'n hoër vlak beweeg as vroeër. Dit was vir hulle asof hulle 'n *tweede bekering* ondergaan het, hoewel dit niks anders was nie as 'n ruimer opening van die hart vir die ryke instroming van die Heilige Gees (*De Kerkbode* 6 Mei 1936:911).

Ds.G.D.du Toit het aanklank gevind by die beskouinge van prof.Hofmeyr, in so 'n mate dat hy dikwels daarvan in sy werke aangehaal het. Behalwe in sy boek "*Heiligmaking*" het ds.Du Toit ook in "*Jesus op die Troon*" gedeeltes uit sy geskifte aangehaal. In die slotgedeelte van laasgenoemde boekie, gee Du Toit weer wat Hofmeyr sê oor "*n Keerpunt in die lewe van die Christen*". Daarin word verwys na die onderskeid tussen 'vleslikes' en 'geestelikes'. Die oorgang van 'n vleeslike tot 'n geestelike toestand kan geleidelik of plotseling plaasvind. Hierdie ondervinding is 'n aanvangspunt (Du Toit 1932:88,89).

8.2.1.7 Opsomming

Hofmeyr gaan van die standpunt uit dat die verlore sondaar tot ontwaking moet kom sodra die verligting van die Heilige Gees hom bewus maak van sy sondetoestand. Die mens se gemoed wat in duisternis gehul was, word verlig. Die ewige lig ontbloot sy bedorwe toestand. God gebruik verskillende faktore, onder andere die gewete, om die mens tot ontwaking te lei. Die ontwaking loop uit op bekering. Daar is wel gevalle waar die ontwaking nie tot bekering lei nie. Dit kom voor by mense wat verkies om met hul doodslaap voort te gaan.

Bekering is 'n daad van sinsverandering en ommekeer na God toe. Bekering, met geloof as voorwaarde, vind onmiddellik plaas. 'n Nuwe lewe neem 'n aanvang by geloofsoorgawe. Bekering is die poort tot geloofsoorgawe. In geloofsoorgawe kom 'n mens tot rus. Dit is nie nodig om die dag en datum te weet van die geloofsoorgawe nie, solank 'n mens net seker is dat hy dit gedoen het. Roeping, bekering en geloofsoorgawe vind terselfdertyd plaas. Roeping is onweerstaanbaar. Die kruis is die basis van versoening tussen God en mens. In die prediking moet die mens aangemoedig word om onmiddellik tot oorgawe oor te gaan. Oorgawe is 'n daadwerklike wilsbesluit.

Wedergeboorte is die aanvang van 'n nuwe lewe. Wedergeboorte, wat onlosmaakbaar is van bekering, is die stempel van die bekering. Mense wat hierdie geloofsoorgawe gemaak het, wat hulle tot God bekeer het en dus wedergebore geword het, moet aangemoedig word om openbare belydenis te doen.

Hoewel Hofmeyr geen melding maak van 'n chronologiese opeenvolging van elemente van die heilsweg nie, behandel hy 'n logiese ontwikkeling van gebeure wat op een oomblik plaasvind. Die elemente van ontwaking, bekering, geloofsoorgawe en wedergeboorte word van mekaar onderskei, maar kan nie geskei word nie.

Die gevaar bestaan dat 'n simplistiese gevolgtrekking van 'n persoon se leerstellige beskouing kan lei tot waninterpretasie. Die volgende aanhaling bevestig egter bogenoemde slotsom: "Ontwaakte ziel, kies één van twee: *terstond* u van uw eigen weg tot Gods weg te keeren, *terstond* u tot Hem om te wenden en aan Jezus Christus u toe te vertrouwen, en alzo *terstond* vergiffenis en licht en krag te ontvang..." (:40,41)

Dit is egter moeilik om veral uit die twee geskrifte "*Uit de duisternis tot het licht*" en "*Niet knecht maar kind*" 'n presiese formulering van prof. Hofmeyr se heiligmakingsbeskouing te vind. Globaal gesien, lê hy wel klem op 'n definitiewe keerpunt in die gelowige se lewe wat as 'n "tweede bekering" bekend staan. Die proses van heiligmaking vind voortdurend plaas en die gelowige betree nooit die posisie waarin die bestaan van die sonde in sy lewe beëindig word nie. Slegs die heerskappy deur die sonde kom ten einde.

Wanneer Hofmeyr se interpretasie van die heilsweg onder oë gekry word, kan sonder vrees vir teëspraak aanvaar word dat sy beskouing nie honderd persent in lyn was met dié van die meeste predikante in die Ned.Geref.Kerk nie. Veral die gedagte van bekering voor wedergeboorte en 'n definitiewe "tweede bekering" word allerweë as onaanvaarbaar beskou. Tog vind ons geen bewyse waarin predikante hierdie geëerde godsman kritiseer vir sy beskouinge nie.

8.2.2 *Dr Andrew Murray*

Dr. Andrew Murray het geen gelyke in ons land as dit kom by die publikasie van geestelike leesstof nie. Om al sy geskrifte te bestudeer ten einde 'n samevatting te gee van wat hy glo in terme van wedergeboorte, bekering en heiligmaking, sal gewis 'n onbegonne taak wees. (In die voorwoord van sy versamelde werke (Deel. I) word vermeld dat hy meer as 250 geskrifte die lig laat sien het.)

Die twee doktorsale proefskrifte van B.J.K.Anderssen en C.F.C.Coetzee oor die leer van dr. Murray sou uiteraard 'n meer breedvoerige weergawe tot gevolg hê, maar onafhanklik daarvan word gepoog om tot 'n eie formulering te kom deur gebruik te maak van enkele werke van Murray.

In die "*Versamelde Werke*", deel X word Murray se behandeling van die Heidelbergse Kategismus uiteengesit. Vir die doel van hierdie studie word slegs enkele grepe daaruit geneem om as basis te dien vir sy beskouing van die heilsweg. Verder word dit aangevul deur enkele aanhalings uit van sy ander geskrifte.

Volgens Murray (1945:359) is daar veral drie woorde "waarin uitgespreek word wat met die sondaar gebeur as hy die verlossing deur die geloof deelagtig word", naamlik *weergeboorte*, *regverdigmaking* en

bekering. Hy vat dit soos volg saam: "Waar die woord *wedergeboorte* spreek van wat onsienlik, inwendig, binne in die mens deur God gedoen word, *regverdigmaking* spreek van die uitspraak wat daarbo in die hemel oor hom gedoen word, en die *bekering* wys neer op dit wat deur die mens self, kragtens Gods werk in hom, gedoen word en wat vir die medemense sigbaar is. Die mens word geroep om hom te bekeer, en die *bekering* moet in sy gedrag en wandel voor die medemense sigbaar wees" (Murray 1945:360).

8.2.2.1 Wedergeboorte

Murray (1945:359) definieer *wedergeboorte* soos volg: "Deur die almagtige genade van die Heilige Gees word hy uit die lewe in die dood oorgebring, ontvang hy 'n hele nuwe lewe uit die hemel."

Wedergeboorte is 'n noodsaaklikheid vir elke mens weens sy natuurlike bedorwe toestand. Geen mag kan die mens uit daardie toestand ophef nie, behalwe God self. Wanneer die diepte van hierdie ellende erken word, sal die *wedergeboorte* deur die Gees geglo, gesoek en verstaan word (Murray 1945:43,44).

In die dagstukkies "*Glo u dit?*", soos vervat in die *Versamelde werke* deel I, kom dit duidelik na vore dat met *wedergeboorte* die geestelike lewe in die mens 'n aanvang neem: Die lewende woorde van God is die saad wat lewe in die hart van die mens bring. "Deur die woord het die Gees van God lewe in hul harte laat ontkiem; hulle is *wedergebore*" (Murray 1942:9).

Oor wie die inisiatief neem by *wedergeboorte*, word aan die hand van Handeling 16:14 verduidelik dat as die mens kla dat hy verhard is, want alles voel so dof en dood, dan open die Here die hart met sy Woord. As iemand verlang om dit aan te neem, sal Hy self die hart oopmaak (Murray 1942:11). Ook in een van sy vroeë geskrifte, getiteld "*Het Nieuwen Leven*", stel Murray dit dat *wedergeboorte* deur God bewerkstellig word. Die mens moet van bo gebore word (Murray 1897:35)

In die inleiding tot sy geskrif, "*The Power of the Spirit*", antwoord hy op William Law se teorieë. Daarin verduidelik hy dat die mens by *regverdigmaking* deur genade vergewe en aangeneem word, terwyl die mens by *wedergeboorte* sy verlossingswerk uit 'n ander oogpunt beskou. Sonde is die dood, die verlies van die Goddelike lewe en die genade word geopenbaar as die nuwe lewe wat deur die Heilige Gees ingeplant en deur Hom in die siel onderhou word. Hierdie twee groot waarhede is so omvattend dat die mens dit nie altyd besef nie. Die probleem is dat die een ten koste van die ander oorbeklemtoon word (Du Plessis 1920:46).

Regverdigmaking het nie, soos by die *wedergeboorte*, te doen met wat inwendig binne in die mens deur God gewerk word nie, maar wat van buite plaasvind as God hom in Christus *regverdig* verklaar (Murray 1945:359,360).

8.2.2.2 Bekering

Bekering word gesien as die ingang tot 'n lewe in diens van God (1945:359). Dit is wat deur die mens self, kragtens God se werk in hom, gedoen word en wat vir die medemens sigbaar is (Murray 1945:360). Die mens is nie by magte om hom te bekeer nie. Net so min as wat hy die vergifnis self kan bewerkstellig, net so min kan hy die ware *bekering* teweegbring (Murray 1942:16).

Bekering en geloof is onlosmaakbaar van mekaar. In 'die geloof moet die sondaar sy sondes aan die voete van die Here Jesus plaas in erkenning dat Hy die sondes vergewe en reinig van alle ongeregtighede (Murray 1942:67,68).

Aan die hand van die boetepsalm van Dawid, Psalm 51, skryf Murray 'n reeks van 31 dagstukkies, getiteld "*Wees my genadig*", wat aanvanklik in 1868 die lig gesien het. Terwyl hy die "heilbegeerige" se lewe in die lig van Dawid se situasie plaas, doen hy 'n beroep op die mens om hom tot God te bekeer: "Daarom roep ek u, sodat u mag sien hoe God 'n siel red" (Murray 1942:164). Die mens moet eers kom tot die ernstige sondebefes en dan hom wend tot die genadige vergifnis van God. "Ek bid u, verag tog die dierbaar bloed van Christus nie langer nie, maar haas u tot God met Dawid se bede: 'Was my heeltemal van my ongeregtighede'" (Murray 1942:179).

Die sekerheid van sondevergifnis is gewis. Tot die sondaar spreek Murray (1942:221) die aanmoedigende woorde dat as hy by God soek om vergifnis deur die bloed van Christus, sal Gods Gees aan hom die stille versekering gee dat God self die ongeregtighede van hom weggenem het.

Ook in hierdie geskrif stel Murray dit baie duidelik dat daar nie so iets bestaan dat 'n mens volmaak is en nie meer kan sondig nie (Murray 1942:221,223). Selfs terwyl God weet dat die hart inwendig onrein is, wat die sondige neiging betref, word die sondaar rein verklaar deur die wet sodra al die eise van die wet voldoen is. Hy onderskei tussen twee tipes reinheid. Eerstens geskied die "regtelike rein wees deur die vryspraak van die wet" en die tweede, "die inwendige rein wees deur die vernuwing van die Gees." Die eerste vind onmiddellik plaas, terwyl die tweede langamerhand geskied, hoewel die twee nie van mekaar geskei kan word nie (Murray 1942:241,242).

By die wedergeboorte skep God 'n rein hart. Die mens word inderdaad 'n nuwe skepsel omdat hy 'n nuwe lewe, die lewe van God, ontvang het (Murray 1942:244). In hierdie sin gebruik Murray beslis nie die term "wedergeboorte" as 'n onbewustelike werking nie, hoewel hy tog melding maak van die werking van die Heilige Gees wat onbewustelik voorkom in die hart van die heilbegeerige en ontwaakte sondaar. Daardeur bevestig Murray dat niks in die mens gewerk word behalwe deur die Gees nie (Murray 1942:253,254).

Die hele aanloop tot sy gebruik van die term "wedergeboorte" dui op 'n besliste ondervinding soos wat Dawid dit beleef het. Op 'n later stadium praat Murray van "die jongbekeerde, die heilbegeerige, die begenadigde" (Murray 1942:258). Dit kan dus verwarrend wees as 'n mens probeer om Murray se gebruik van die terme "bekering en "wedergeboorte" van mekaar te skei.

Volgens vraag 88 van die Heidelbergse Kategismus verduidelik Murray dat die bekering van die mens uit twee dele bestaan, naamlik die afsterwing van die ou mens en die opstanding van die nuwe. Dit beteken nou dat die nuwe mens in die krag van daardie lewe in Christus sy lede, die werkinge van sy liggaam, moet doodmaak en die ou mens in die plek van die dood moet hou (Murray 1945:361).

Kenmerkend van 'n bekeerde persoon is die hartlike berou omdat hy God deur sy sonde vertoorn het en daarmee saam haat hy die sonde en vlug daarvan weg. Daarop volg 'n hartlike vreugde in God, 'n lus en

liefde om na Gods wil te lewe. "As u werklik bekeerd is, sal hierdie dinge in u wees; u sal na God gedrywe word, sodat Hy deur Sy Gees hulle meer en oorvloedig in u kan laat wees" (Murray 1945:367,8).

Vir diegene wat hulle weerhou van die oproep om hulle te bekeer, vermaan Murray hulle soos volg: "Wend u na die lewende God met u sondes. Roep na Hom met die gebed van Sy Woord: 'Bekeer my, dan sal ek my bekeer.' Werp u in swakheid en sonde neer voor Hom wat gekom het om tot bekering te roep. Hy is nou verhoog om bekering te gee. Hy sal dit sekerlik gee" (Murray 1945:371).

8.2.2.3 Geloofsversekering

In sy boeke, prediking en bediening in die algemeen, het Murray baie klem gelê op die noodsaaklikheid van bekering en die wete dat 'n mens wel kan weet dat hy weergebore is. Hy sê onder andere dat die Skrif altyd spreek tot Christene as diegene wat weet dat hulle die ewige lewe het. Daarom noem die Bybel drie dinge waarin die mens sy sekerheid het, naamlik geloof in die Woord, daarna die werke en dan daarmee saam die Heilige Gees (Murray 1897:167).

In die boekie aan jong Christene "*Het Nieuwe Leven*" (Hfst.2) word heelwat nadruk gelê op sekerheid van saligheid. Baie mense sê dat dit Metodisties is om getuienis af te lê van 'n mens se bekering, maar Murray (1897:169) moedig dit juis aan ter wille van 'n versterking van geloofsversekering. In 'n voetnota sê hy dat die geloofsversekering aangehelp word deur belydenis. Dit wat die mens uitspreek, word vir hom duideliker (1897:169).

8.2.2.4 Heiligmaking

Hierdie onderwerp geniet baie aandag in Murray se geskrifte en glo dat daar wel 'n definitiewe ondervinding van heiligmaking in die Christen se lewe moet wees. Hy gee toe dat heiligmaking wel met stryd gepaard kan gaan, maar lê veral klem op die rus in die Here. Dit is 'n lewe wat deur geloof gelei kan word. "Verlos van sonde deur 'n geloofsdaad, geheilig van die sonde deur 'n voortgesette geloofsdaad...Na die mate van die geloof is daar wasdom in die geestelike lewe. En daardie lewe is dan nie 'n voortdurende teleurstelling nie, maar 'n nimmereindigende oorwinning. Nie asof die mens ooit 'n toestand van vleklose volmaaktheid of van smetlose sondeloosheid sal of kan bereik op aarde nie. Dit sal wees 'n heilige wandel gebore uit "rus in God" (Liebenberg 1942:xii).

'n Groot struikelblok onder gereformeerde teoloë is eerstens of daar 'n definitiewe krisisondervinding van heiligmaking by Christene kan wees en tweedens of 'n onderskeid gemaak kan word in terme van geestelike en vleeslike Christene.

In 'n traktaatjie getiteld "*Vleeslik en Geestelik*", spreek Murray hierdie knelpunt aan. Op grond van 1 Kor.3:1-4 kwalfiseer hy dat sommige Christene *vleeslik* is, terwyl ander *geestelik* is" (Murray 1933:3). Ná die behandeling van die eienskappe van 'n vleeslike mens, gaan hy oor tot die verduideliking hoe 'n Christen 'n geestelike mens kan word. Een van die eienskappe is dat 'n mens werklik oortuig moet wees van sy vleeslikheid. Daar bestaan, volgens hom, 'n groot verskil tussen die sondes van die onbekeerde mens en dié van die gelowige. "En hoe moet 'n mens dan verlos word van hierdie twee dinge - die meer

verborge sondes en die diepe innerlike sondigheid? Op hierdie wyse: nadat hy 'n Christen geword het, oortuig die Heilige Gees hom van sy vleeslike lewe, en hy begin daarvoor berou te kry en hom daarvoor te skaam, en roep saam met Paulus uit: "Ek ellendige mens, ek is 'n gelowige, maar wie sal my verlos van die liggaam van die dood?" (Murray 1933:15)

Een van die stappe wat Murray (1933:16) aangee, dui op die onmiddellike ondervinding wat die Christen deelagtig word, naamlik om te glo dat 'n mens van die vleeslike tot die geestelike toestand kan oorstap in een enkele oomblik. "Mense wil van die vleeslike na die geestelike *groei*, en dit kan hulle nimmer." (:16). Met so 'n onmiddellike stap beteken dit nie dat 'n mens geestelike volwassenheid bereik nie. "Maar wat ek bedoel as ek praat van *een stap* is dit: u kan van plek verander, en in plaas van te staan in die vleeslike [sic] lewe, in een enkele oomblik die geestelike lewe binne tree" (:17)

Murray skroom nie om 'n beslissende onderskeid te maak tussen vleeslike en geestelike kinders van die Here nie. Soos wat 'n streep getrek kan word om die onderskeid tussen geestelike dood en geestelike lewe aan te dui, so versoek Murray die leser wat glo en bely dat God sy Heilige Gees gegee het om hom te lei, om sy plek aan die regterkant in te neem. "Dan sal ek almal van u vra wat voel dat u nog vleeslik is om u te skaar aan die linkerkant, en te sê: "O God, ek moet bely dat my lewe vir die grootste deel nog vleeslik is, en onder die mag van die sonde....Werp uself, met die belydenis van u sonde, en in algehele magteloosheid, neer aan die voete van die Lam Gods. Hy kan u bevry." (Murray 1933:20).

Murray (1933:21) tref 'n terloopse vergelyking tussen die vleeslike en geestelike mens met die verskil tussen die lewe in die woestyn en die land Kanaän en sluit dan af met die volgende oproep: "Vertrou die bloed van Christus vir die reiniging, bely die vleeslikheid van elke sonde, en werp dit in die fontein van bloed, en glo dan in die lewende Christus om u te seën met die seëning van Sy Gees" (:22).

8.2.2.5 Perfeksionisme en die "Second Blessing"

Murray was baie sterk gekant teen die gedagte van perfeksionisme. In sy geskrif "*Het Nieuwe Leven*" gee hy baie wenke vir jong bekeerlinge en dring daarop aan dat hulle gereeld hulle aan die Here moet oorgee (Murray 1897:36-39) en dat daar voortdurende selfondersoek en belydenis van sonde gedoen moet word (:40-42). Dit bevestig die gedagte dat 'n mens nie op 'n plek kan kom van sondelose volmaaktheid nie.

Murray (1945:68) sê dat bekering nie 'n plotselinge oorwinning oor sonde is nie, maar dat elke sonde na die voete van Jesus gebring word, sodat Hy dit kan wegneem. Ook verwys hy na 'n voortgesette bekering wat die mens in staat stel om in die heiligmaking te vorder (:68).

In die boek "*The Two Covenants*", waar hy die term "second blessing" gebruik, beklemtoon Murray die besliste krisisondervinding (naas bekering) wat in die kind van God se lewe plaasvind:

"In the life of the believer there sometimes comes a crisis, as clearly marked as his conversion, in which he passes out of a life of continual feebleness and failure to one of strength, and victory, and abiding rest. The transition has been called the Second Blessing" (Murray 1899:168).

Hy sê dat baie mense beswaar gemaak het teen hierdie term asof dit onskriftuurlik is (:168) maar verduidelik dat hy die uitdrukking aan die Twee Verbonde koppel. Bkering maak van 'n sondaar 'n kind van God, vol onkunde en swakheid, sonder begrip van die heelhartige toewyding wat God van hom verlang of van die volle besit wat God bereid is om van hom te neem. In sommige gevalle vind die oorgang vanaf die aanvangstadium plaas deur 'n geleidelike groei en verligting, maar ondervinding bewys dat so 'n gesonde groei nie voorkom nie. Vir diegene wat nog nie die geheim ontdek het van 'n gesonde groei of van oorwinning oor sonde en volkome rus in God nie, is dit heel moontlik om deur 'n *enkele besliste stap* deur sy Gees en krag 'n totale nuwe lewe te betree (Murray 1899:169).

Verder verduidelik Murray stapsgewys wat nodig is om 'n persoon te help om daardie stap te neem. Die mens moet sy sondige toestand insien, dit bely en alles staak wat sondig en van die self is en hom dan ten volle aan Christus en sy diens wy. Hierdie verandering is in baie gevalle net so opmerklik as by bekering. "For lack of a better name, that of a Second Blessing came most naturally" (Murray 1899:169)

Verder vergelyk hy hierdie ondervinding met die tweeledige deurgang van Israel deur water, eers uit Egipte, daarna in Kanaän. Die woestynreis was die gevolg van ongeloof en ongehoorsaamheid en is toegelaat deur God om hulle te verootmoedig en te beproef en om vas te stel wat in hulle harte was. Met die bereiking van hierdie doel, het 'n tweede seën hulle deur die Jordaan gelei op net so 'n magtige wyse binne in Kanaän as wat die eerste hulle deur die Rooi See uit Egipte gebring het (Murray 1899:170). Hy gebruik ook as illustrasie die Heilige en Allerheiligste van die tabernakel as tipes van die lewe in die twee verbonde en van die twee stadiums van christelike ondervinding (Murray 1899:170).

Hierdie twee tipe lewens word ook in Romeine uiteengesit. Daar verwys Paulus na die lewe onder die wet teenoor die lewe onder die genade, die gees van slawerny teenoor die Gees van aanneming tot kinders. Ook aan die Korinthiërs verduidelik Paulus die verskil tussen die vleeslike en geestelike mense. In Galasiërs kom hierdie twee tipes weer eens na vore.

Hy sê dat dit orals in die Skrif duidelik is wat die toestand van die kerk op die huidige dag bely, naamlik dat bekering slegs die poort is wat tot die weg van die lewe lei en dat aan die binnekant van daardie poort nog groot gevaar is om van die weg af te dwaal. Net soos daar baie is wat altyd gedink het dat bekering langzaam en geleidelik en onseker moet wees, omdat hulle slegs die krag van die mens in aanmerking neem, so kan talle mense nie insien hoe die openbaring van die ware lewe van heiligmaking en die toegang tot so 'n lewe deur die geloof, uit 'n lewe van eie inspanning en mislukking, onmiddellik en permanent kan wees nie (Murray 1899:171).

Die gedeelte word afgesluit met 'n aanhaling uit 'n boekie "*Dying to Self: A Golden Dialogue, by William Law with notes by A.M.*":

A great deal has been said against the use of the terms, the Higher Life, the Second Blessing. In Law one finds nothing of such language, but of the deep truth of which they are the, perhaps defective, expression, this book is full. The points on which so much stress is laid in what is called Keswick teaching, stand permanently out in his whole argument. The low state of the average life of believers, that cause of all failure as coming from self-confidence, the need of an entire surrender of the whole being to the operation of God, the call to turn to Christ as the One and Sure Deliverer from the power of self, the Divine certainty of a better life for all who will in

self-despair trust Christ for it, and the heavenly joy of a life in which the Spirit of Love fills the heart - these truths are common to both" (Murray 1899:171,172).

Wat opvallend is van hierdie aanhaling van Murray is die aanklank wat hy by William Law gevind het. Law was 'n bekende agtiende-eeuse Engelse mistikis en met boeke soos "*A Serious Call to a devout and holy life*" het hy 'n diepgaande invloed uitgeoefen op manne van die Evangeliese Opwekking, soos die Wesleys, Whitefield, Venn, Adams en andere (Du Plessis 1920:460).

Oor die term *mistiek* wys Du Plessis (1920:462) op verskillende betekenisse, maar die een wat die sterkste opval in Murray se geval is "het streven van de menselike geest om tot de zaligheid van dadelike en onafgebroke gemeenschap met God te geraken." Hierdie definisie vind ooreenstemming met Murray se benadering van 'n posisie van rus in die Here.

Murray het ook hoë agting betoon vir die geskifte van die mistikus Bernardus van Clairvaux (Du Plessis 1920:462). Gerusstellende woorde kom uit Du Plessis se pen wanneer hy noem dat Murray se opleiding in die evangeliese en gereformeerde teologie so grondig was, dat hy hom nie laat wegvoer het deur die syppaai van die bespiegelende mistiek nie (1920:466).

8.2.2.6 Opsomming

Hoewel Murray 'n duidelike onderskeid maak tussen wedergeboorte en bekering, val dit tog op dat hy dikwels hierdie terme as alternatiewe gebruik: "Hoort hoe duidelik Petrus dit zecht aan de pasbekeeren: 'Gij zijt wedergeboren,' 'gij zijt nieuwgeborene kinderkens'; 'gij zijt nu bekeerd;'...."(1897:5,6). Hy sê onder andere dat die Woord ons leer dat 'n jong Christen nog swak is - "swak als nieuwgeborene kinderen. De vreugde en de liefde die een jongbekeerde somtijds ondervind...." (1897:6). Hy noem dus die jong Christen "nieuwgeborene en jongbekeerde". Ook in die volgende uitspraak kom die alternatiewe gebruik van die twee begrippe duidelik na vore:

"En deeze is de weg om als kinderen Gods te leven: zoovel en als Hem aangenemen, dien geeft Hij de macht kinderen Gods te worden. Dat geldt niet alleen van de bekeering en wedergeboorte, maar van elken dag van mijn leven. Om in alles als kind van God te wandelen, en het beeld van mijn Vader te toonen, is een ding noodig: ik moet Jezus den Eengeboren Zoon nemen, Hij maakt mij tot Gods kind" (Murray 1897:33).

Dit wil blyk asof terminologie nie vir Murray van groot belang was nie. Die wese van die saak wat hy wou oordra, was vir hom essensieel. Hy maak dus nie altyd 'n duidelike onderskeid tussen wedergeboorte en bekering in die praktyk nie. Dit kom dus voor asof dit vir hom die twee sye van dieselfde muntstuk is.

Hoe dit ookal sy; daar bestaan geen twyfel by Murray dat die mens hom in 'n verlore sondige toestand bevind en hom tot God moet bekeer nie. Die Heilige Gees is verantwoordelik vir die ontwaking van die heilbegerige siel waarin hy sy ellendige toestand insien en hom tot God wend vir verlossing. Op grond van die bloed van Christus ontvang die sondaar in geloof vergifnis en reiniging. Hierdie daad geskied bewustelik en die mens word aangeraai om te getuig van hierdie nuutgevonde vryheid.

Hier eindig dit egter nie. Die mens is nie sondeeloos nie en daarom vind 'n voortdurende reiniging plaas. Die gelowige kan mettertyd in 'n koue geestelike toestand verval en 'n vleeslike lewe lei. Soos in die geval met sy bekering, moet daar 'n bewustelike oorgang plaasvind van vleeslik tot geestelik.

In wese stem die leer van dr. Andrew Murray ooreen met dié van prof. Hofmeyr, veral oor 'n besliste bekerings- en heiligmakingsondervinding wat in die mens se lewe moet plaasvind. Murray plaas egter teoreties wedergeboorte voor bekering, wat nie van Hofmeyr gesê kan word nie. Albei dring baie ernstig daarop aan dat die sondaar hom tot God moet bekeer en verder dat daar 'n definitiewe keerpunt in die kind van God se lewe moet kom.

Dit is ook geen wonder dat Murray dikwels verkwalik is vir sy Skots-Methodistiese standpunte nie. Ook in die praktyk het hy Methodistiese gebruike nagevolg, soos deur mense voor 'n besliste keuse te stel om hulle tot God te bekeer. In haar dagboek vertel Alie Badenhorst hoe ds. Murray ná 'n diens al die bekommerdes uitgenooi het om op te staan en plaas te neem op die voorste bank, terwyl die res die kerk moes verlaat. Daar het hy aan haar verduidelik hoe om tot bekering te kom. Sy kon nie dadelik vrede kry nie en eers tydens die volgende oggend se diens kon sy 'n oorgawe maak en die vrede van God ondervind. Ná die diens het Murray aan haar gevra of sy vrede het, waarop sy bevestigend kon antwoord (Badenhorst 1939:33,34). Hierdie is maar een praktiese voorbeeld van die werkwyse van Murray wat wys op sy Methodistiese inslag.

8.2.3 Prof. John Murray

Ds. John Murray (of professor, soos hy later bekend gestaan het) het nie naastenby soveel boeke geskryf as sy broer Andrew nie. Een van sy geskrifte, waarin die heilsweg behandel word, is die "*Cathechisatieboek over de leer der zaligheid*" wat in 1904 verskyn het en gebaseer is op die *Kort Begrip*. Enkele aspekte word vervolgens uitgelig wat bevestig dat bekering en wedergeboorte ook vir hom uiters noodsaaklike onderwerpe was.

8.2.3.1 Sondebewustheid

Aanvanklik behandel hy die drie dinge wat nodig is om getroos salig te lewe en te sterwe. Vraag 7 van sy Kategismus handel oor die mens se onvermoë om die wet van God te hou:

Shrikkelijke toestand van uw hart! Gij moet er levendig van overtuigd worden; de Heilige Gees moet u door de heilige wet van God zoo bekend maken met uwe zonde en ellende...dat gij gedrongen wordt de toevlucht te nemen tot Jezus den Verlosser. " (Murray 1904:50).

Hy fokus op die bedorwenheid van die mens, soos oorgeërf vanaf Adam, wat beteken dat die mens in hierdie sondige toestand gebore word. Adam se sonde het sy natuur so vergiftig dat almal wat ná hom gebore word, ook so sondig is soos die lote uitskiet uit die wortels van 'n slegte boom. Hierdie sondige natuur, die erfsonde, waarmee die mens gebore word, is soos 'n fontein wat net slegte dinge tevoorskyn bring (:57). Hy maan die lesers om te bid dat die Heilige Gees hulle hul sondige toestand sal wys om dan op die regte wyse na Jesus as Verlosser te gaan (:62).

Die tweede deel van die leerboek handel oor die oplossing van die sondeprobleem, naamlik die blye boodskap van verlossing deur Jesus Christus. Geen mens is in staat om homself uit sy sondige toestand te verlos nie. Daarvoor is 'n middelaar nodig. Christus is deur God as Middelaar vir die mens gestuur. Nie die engele nie en ook geen mens op aarde kan as middelaar optree nie (:64-70).

Ook Murray (1904:73) is dit eens dat dit wel moontlik is vir die mens om volle sekerheid van saligheid te kry. Dit is 'n dwaling om maar net te hoop dat volle saligheid verkry is (:73). Dit is ook nie vermetel om aanspraak te maak op hierdie sekerheid nie(:74).

8.2.3.2 Wedergeboorte

Die Heilige Gees bewerk die wedergeboorte in die sondaar. Hy oortuig die sondaar van sy sondes en doen dit deur die Woord. Omdat die mens blind is, moet hy verlig word deur in die Woord te kyk. Wanneer sy verstand verlig is, sien hy sy sondige toestand raak (Murray 1904:122). Die mens word bekwaam gemaak om in Jesus te glo. Deur die werking van die Heilige Gees ontek hy sy sondige toestand en daarna skenk die Heilige Gees aan hom die instaatstelling om te glo en die belofte toe te eien. “Zoo gelooft hij in Jezus, en hij wordt een nieuwgeboren, een wedergeboren mensch” (:123). Soos wat die volk in die woestyn gelowig opgesien het na die slang, so word die “doodkranke natuur” van die sondaar herstel; hy word wedergebore (:123).

Soos wat 'n blom, plant of boom uit 'n saad ontspring, so word die siel wedergebore uit die saad van die Woord. As 'n mens die Woord nie gebruik nie, is daar geen hoop dat die Heilige Gees in iemand die wedergeboorte teweeg bring nie. Dieselfde Woord moet ook die gelowige lei om sterk te word en op te groei in die nuwe goddelike lewe (Murray 1904:124). Die mens se hart word meer en meer geheilig en gereinig van die sonde soos wat vuur die reinigingswerk doen. Die Heilige Gees as Heiligmaker, maak die gelowige meer en meer heilig en “bereid” vir die heilige hemel (:125).

Murray (1904:126) doen nou 'n ernstige beroep op die kinders en jongmense om hulle nie alleen te vergewis van die werking van die Heilige Gees nie, maar om die sekerheid te ontvang.

Wat die uitverkiesing betref, onderwerp hy hom aan die Skrif wat wys dat sommige mense tot die ewige lewe verordineer is, maar erken dat die diepte daarvan vir die mens onbegryplik is. Hy wil nie hê dat daar enige bekommernis moet wees of 'n mens uitverkore is nie. Wat van groter belang is, is om die Evangelie, wat vir die sondaars gegee is, as 'n sonder aan te neem, en deur die geloof gebruik te maak van die belofte van die bystand van die Heilige Gees. “...als hij waarlijk in den Heiland geloof heeft, zal hij eens zeker te weten komen dat hij een uitverkorene is” (:130).

Alle gelowiges in Christus wat hulle saligheid van Jesus alleen verwag, in sy bloed gewas is en deur sy Gees geheilig is, behoort tot die ware Kerk van Christus (Murray 1904:131). Hulle taak is om die weg tot saligheid aan andere te verkondig. Hy spreek hom ook ernstig uit teen diegene wat net tevrede is om lidmate te wees van 'n kerk, sonder om “wedergeborene leden van der ware Kerk” te wees. Hulle is dooie lidmate, onvrugbare ranke aan 'n wynstok. Dit is ook 'n heilige Kerk en diegene wat verkies om eerder

sonde te doen as om 'n lewe van heiligmaking te lei, moet liefers nie die naam en belydenis aflê as 'n lewende lidmaat van die Kerk nie (:133).

Die duiwel maak baie mense wys dat hulle geen sekerheid kan hê dat hulle sondes vergewe is nie, maar die ware Christen wat in die geloof sy toevlug tot Jesus geneem het, weet en glo dat hy die vergewing van sondes as 'n groot weldaad ontvang het en waarvan die Heilige Gees aan hom die versekering gegee het (:136).

Die volle saligheid word nie hier op aarde bereik nie, maar eers by die opstanding wanneer die liggaam en die siel weer sal verenig. Dan word die ewige lewe beërwe. Die ewige lewe begin reeds hier op aarde in die wedergeboorte. Daardeur verkry die Christen deel aan die geestelike lewe uit God wat verskil van die natuurlike lewe van alle mense (1904:138).

8.2.3.3 Regverdigmaking

Om te sê dat 'n mens deur God regverdig verklaar is, dui eweneens op vermetele taal van 'n sondaar. Die Skrif bevestig dat aan die mens wat na Jesus toe kom, geregtigheid toegereken word. Die mens neem vergifnis aan en word vrygespreek en regverdig verklaar deur sy goddelike Regter en hy ontvang die reg op 'n nuwe lewe (Murray 1904:142).

Al ontvang die mens regverdigmaking van God, behou hy sy sondige aard en daarom word regverdigmaking van heiligmaking onderskei (Murray 1904:196). By regverdigmaking kleef die smet van sonde nog aan die mens. Hy moet nog stry teen die bedorwe luste van die hart. Regverdigmaking is nie 'n uitstorting van heiligheid in die mens se hart nie, maar 'n regtelike handeling waarin God die sondaar vryspreek op grond van ons advokaat, Jesus Christus (:145).

Regverdigmaking vind plaas op grond van Christus se geregtigheid alleen en nie deur die werke van die mens nie. Selfs nie eers die mens se eie geloof is voldoende om tot sy regverdigmaking te lei nie. Geloof is net om die hand uit te steek en 'n gif van God ontvang (:149)

8.2.3.4 Geloof

Die Heilige Gees bewerk die geloof in die mens se hart. Sonder hierdie kragtige werking is daar by die sondaar geen ware gevoel van behoefte aan Jesus, geen duidelike insig in die weg van saligheid deur vrye genade en geen lus om hom aan Jesus oor te gee ten einde deur Hom gered te word nie (:153). Die geloof kom deur die Woord - ook die gepredikte woord. Eweneens is die daaglikse lees van die Bybel - op die regte manier - nodig (:154). Geloof word ook versterk deur die twee sakramente (:155).

Maar wat belof God aan die gedoopte deur die sakrament van die doop? Op die antwoord dat Hy die afwassing van die sonde deur die bloed en Gees van Jesus Christus belowe, brei Murray verder uit, naamlik dat hieronder twee groot weldade verstaan moet word: "...eerst de vergeving der zonden, of de rechtvaardigmaking door het bloed van Christus, daarna de wedergeboorte en vernieuwing, of heiligmaking van onze ziel, door het Heilige Geest" (:162).

Omdat hierdie boek van Murray op die jeug toegespits is, spreek hy sy besorgdheid uit oor soveel jongmense wat gedoop is en selfs bely dat hulle in Jesus glo, terwyl hulle net in naam lidmate van die

kerk is. Die meeste jongmense bly ydel, onbedagsaam, biddeloos en onbekeerd voortleef sonder die afwassing van hulle sondes. In sulke gevalle sou die doop geen seën inhou nie, maar eerder 'n vloek. Dan sal die skuld in die oordeelsdag veel swaarder wees as dié van die ongedoopte en onkundige heidene op wie moontlik neergesien word (:164).

Hy stel dit baie duidelik dat die doop nie wedergeboorte is nie (:165). Deur die doop betoon God die Vader, Seun en Heilige Gees hul gewilligheid om die mens te red. “Maar in uwen Doopt heeft God u den Heiligen Geest beloofd; zoek nu en gij zult vinden; geloof aan de macht en de gewilligheid van Jezus, om u dadelijk aan te neem” (:165).

8.2.3.5 Heiligmaking

In die volgorde wat die vrae behandel word, staan Murray eers stil by heiligmaking voordat hy by bekering kom. Soos reeds genoem, lê die verskil tussen regverdigmaking en heiligmaking daarin dat eersgenoemde plotselend geskied, terwyl heiligmaking daarenteen 'n gedurige voetgaande werksaamheid in die siel is (Murray 1904:197). Deur die heiligmaking betoon die gelowige sy dankbaarheid teenoor God vir die verlossing en dit vind plaas deur die gesindheid, luste, gedagtes, woorde en werke wat meer en meer heilig word na die voorbeeld van Jesus (:186,7). Nie alle gelowiges vorder ewe vinnig in die proses van heiligmaking nie. Omstandighede speel 'n groot rol, maar die mens moet ook gedurig waak en bid (198,9).

8.2.3.6 Bekering

Bekering bestaan, volgens Murray, uit twee dele, naamlik die aflegging van die ou, sondige lewe en daarna die voer van 'n nuwe, heilige lewe. (Murray 1904:189). Dit moet gepaardgaan met 'n leedwese oor die groot oortredinge wat in die verlede gepleeg is en dan moet die mens ook wegvlug daarvandaan. Daar moet ook 'n lus wees om die goeie werke te doen (:189).

Hierdie goeie werke spruit nie voort uit vrees vir die hel nie, maar uit 'n spontane begeerte. Die opregte Christen het 'n verandering in sy hart ondergaan. Alle mense is van nature sondig, daarom het almal die bekering nodig, ongeag sy stand. Hierdie verandering moet voortdurend voortgesit word in die mens se lewe. Omdat die gelowige geneig is om weer in sonde terug te val, is dit nodig om elke dag berou te toon en jou weer tot God te bekeer (:190). Die werk van bekering in ons siel is die taak van die Heilige Gees, maar ook ons eie verantwoordelikheid.

Op die vraag: “Zijt gij al bekeerd of nog onbekeerd?” vermaan hy dat indien 'n mens seker is, moet hy die Here loof en toesien dat hy die vrug van bekering dra. As 'n mens nie bekeerd is nie, moet hy weet wat die gevolge is, naamlik 'n ewige verderf. “Haast u dan tot God, door den Heere Jezus om dien Geest der bekeering te ontvangen” (:191).

Die mens se geloof en bekering moet van so 'n aard wees dat dit 'n heilige wandel en goeie werke tot gevolg sal hê (:194)

8.2.3.7 Opsomming

Murray wek geen twyfel dat die mens in 'n verlore staat verkeer, en dat in homself geen verlossing is nie. Dit is wel moontlik om verlossing deur Jesus Christus te ontvang en daarmee saam volle sekerheid van saligheid.

Wedergeboorte begin reeds wanneer die Heilige Gees die sondaar verlig en oortuig van sy sondige toestand. Die Heilige Gees gebruik verskillende middele, soos byvoorbeeld die Woord om hom van sy sondige toestand bewus te maak. Hy skenk nie slegs verligting nie, maar ook instaatstelling om te glo. Wedergeboorte, wat so 'n groot gebeurtenis is, word met 'n fisiese geboorte vergelyk. Wedergeboorte vind plaas deur 'n saad, naamlik die Woord van God.

Deur die Woord ontvang die verlore mens sekerheid. God reken aan hom die geregtigheid of vryspraak toe op grond van Jesus Christus (regverdigmaking). Die sakramente het geen saligmakende waarde nie. By die doop belowe God net aan die mens saligheid, maar hy ontvang dit nie. .

Heiligmaking is die toonbeeld van dankbaarheid vir die verlossing. Anders as by regverdigmaking wat plotseling geskied, vind heiligmaking oor 'n lang tyd plaas.

Bekering is die mens se teken van berou oor sy sondes. Deur bekering wend hy hom tot God, weg van die sonde af. Die mens moet daagliks seker maak dat sy verhouding met God reg is. Hy moet hom daagliks tot God bekeer.

Murray beskou dus nie wedergeboorte as 'n onbewustelike daad wat een of ander tyd op bekering uitloop nie. Sonder om dit in soveel woorde te stel, vind wedergeboorte en bekering gelyktydig plaas. Soms gebruik hy die terme *wedergeboorte* en *bekering* alternatiewelik, byvoorbeeld: "...dat gij bekeerd en wedergebore mocht worden." (:164). Hy verwys dus dikwels na hierdie gebeurtenis waar 'n mens wedergebore word, as sy bekering.

Omdat die mens nog sondig bly, geskied heiligmaking nie in een oomblik nie, maar dis 'n lewenslange proses wat begin by bekering en voortgesit word deur volgehoue bekering.

Dit kom vreemd voor dat daar tog 'n noemenswaardige verskil in interpretasie van die heilsweg bestaan tussen prof. John Murray en sy kollega, prof. Hofmeyr. Oor wedergeboorte en bekering vind hy en sy broer, Andrew, aanklank, maar nie wat heiligmaking betref nie.

8.2.4 Ds. J.R. Albertyn

In die geskrif oor die lewe en preke van ds. Albertyn, wat deur sy seun saamgestel is, kom verskeie van sy preke voor. Dit sou nie regverdig wees om hierdie bundel met preke te sien as 'n dogmatiese handleiding nie, maar tog dien dit as waardevolle skat waarin sy beskouing oor die heilsweg baie duidelik uiteengesit word.

Oor die orde waarin die verskillende elemente voorkom, laat ds. Albertyn hom soos volg daaroor uit:

"De 'ordo salutis' of tijdsorde waarin deze werkzaamheden tot onze zaligheid plaasvind, valt moeilijk te bepalen. Is het *eerst* geloof, *dan* wedergeboorte, *dan* rechtvaardigmaking, *dan* aanneming tot kinderen, of omgekeerd? Dit weten wij niet, en behoeven het ook niet te weten. Dit ten minste staat vast, dat de eerste werking altijd van God komt." (Albertyn 1922:257).

Tog is daar 'n sekere orde waarin hy die verskillende aspekte hanteer en behandel die heilsweg onder die volgende afdelings:

8.2.4.1 Berou

Die eerste kenmerk van Gods genadewerk in die hart van die sondaar is die kommer oor sy sonde. Indien daar nie 'n Heilige Gees-gewerkte bekommernis oor sy sonde is nie, kan hy nie met die volgende stappe op die heilsweg voortgaan nie (Albertijn 1922:207). Die Heilige Gees open die oog van die sondaar (:209) en wanneer die gewete van die sondaar tot ontwaking kom, besef hy die erns van die oordeel wat op hom wag (:210).

Hy raai die verlore aan om belydenis van sy sonde te doen: "Ga in uw binnenkamer, sluit de deur, en zeg het dan, zodat gij uw eigen stem kunt horen: 'o Heer, ik kom het U zeggen, met wenend berouw en smart, ik ben schuldig aan...' Daarna moet die sondes genoem word (Albertijn 1922:213). Dit is egter nie nodig dat die sondes voor mense bely moet word nie, tensy 'n oortreding teenoor iemand begaan is.

Om net sondes te bely, is nie voldoende nie, want belydenis is nog nie versoening en vergifnis nie. Die sonde moet onder die bloed van Christus gebring word (:213,4)

Ná belydenis moet die sonde laat staan word. Die versoening en vergifnis van sonde kan onmiddellik en volkome deelagtig word, maar om van die ou ingewortelde sondige gewoontes verlos te word, is 'n lewenslange stryd en 'n voortdurende toevlugneming tot die "Zonedoder" (:214,5). (Oor hierdie saak brei Albertijn baie uit en sien die voortdurende teenwoordigheid van die sonde in sy lewe as die doring in die vlees.)

8.2.4.2 Belydenis

Gebaseer op die drie gelykenisse in Lukas 15, maak Albertijn 'n toepassing op die eerste stappe van 'n sondaar wat na God toe kom. Soos die herder alles verlaat en die verlore skaap gaan soek, so soek die Seun van God die verlore sondaar. Die lamp wat die vrou aansteek, simboliseer weer die Heilige Gees se verliggende, openbaarmakende werksaamheid. Die vader van die verlore seun dui op die liefdevolle erbarming van God die Vader oor die verlore sondaar (Albertijn 1922:216).

Die gelykenis van die verlore seun is tiperend van die verlore sondaar se *ontwaking, ontdekking, visioen, belydenis en beslissing*. Die eerste kenteken van bekering is dat die mens tot homself kom en uit sy sondeslaap *ontwaak* (Albertijn 1922:217). Daarna kom die *ontdekking*. Die sondaar ontdek die diepe ontevredenheid oor sy sondige toestand en gevaar. Die vrees vir die dood is een van die bestanddele van die waaragtige bekering. Veral by die aanvang van die bekering word hy gedryf deur die behoefte aan selfbehoud (:219).

Die *visioen* word beskou as een van die vernaamste bestanddele van die bekering. Albertijn kon geen woord vind om dit uit te druk nie: "...herinnering, heimwee, zieldorst - daarom heb ik het maar genoemd: het *visioen*". 'n Visioen van iets hoërs, iets beters as alle aardse dinge, ja 'n gesig van God self' (Albertijn 1922:221).

Op die *belydenis* as bestanddeel van bekering word heelwat klem gelê. Geen mens kan waaragtig tot bekering kom sonder belydenis nie. Hierdie belydenis, wat nie oppervlakkig moet wees nie, spreek van uitwerping van sonde, breek met sonde, asook 'n verlatenheid van die sondige weg (Albertijn 1922:222,3).

In die gelykenis van die verlore seun is die trefwoorde *afkeer*, *inkeer*, *omkeer* en *terugkeer*. Die *beslissing* (beslissende oomblik van die bekering) vind plaas in die derde periode, naamlik "omkeer" (Albertijn 1922:223).

8.2.4.3 Bekering en geloof

Onder die opskrif "*Bekering en geloof*", behandel Albertijn die volgende onderafdelings: *Wedergeboorte*; *geloofsoorgawe* en laastens *bekering en geloof*

Hy gee eerstens aandag aan wedergeboorte. Die element van verlossing baseer hy op die Here Jesus se gesprek met Nikodemus in Johannes 3. Volgens die woorde van die Heiland bestaan verlossing uit twee dele: Hy sê aan Nikodemus: "Jy moet" en "Ek moet". "Jy moet wedergebore word" en "Ek moet verhoog word". Eersgenoemde is die werksaamheid van die Heilige Gees *in* ons, terwyl die tweede die werksaamheid van ons Saligmaker is. Die een is die herskepping van die nuwe natuur in ons deur die Heilige Gees, terwyl die ander die versoening is van ons sondes deur die bloed van die Lam van God wat die sondes van die wêreld weggeneem het (Albertijn 1922:227).

In die herskepping van die nuwe natuur in ons, het ons die aanvang van ons heiligmaking en die waarborg van ons uiteindelijke volmaking. Ons saligheid bestaan uit ons vernuwing en ons versoening (Albertijn 1922:228). Oor die *noodsaaklikheid van wedergeboorte*, staan die skrywer vas, naamlik dat daar net twee moontlikhede is: "óf door wedergeboorte, binne het koninkryk Gods; - of sonder wedergeboorte, daar buite" (:228). Wedergeboorte is nie 'n voortsetting van die oue nie, maar die besliste begin van 'n nuwe "lijn"; "geen afsnijding alleen van een enkele wilde tak aan die boom, meer gehele vernieuwing van die stam, van die vrucht van die wortel!" (:229).

Ook die mens se onmag om so 'n nuwe lewe in te gaan, kom onder die loep. Geen menslike pogings kan iets aan die saak doen nie; daarom word dit beskou as die *wonderdaad* van die wedergeboorte wat in die gevalle, diepbedorwe Adamskind deur die almag van God teweeggebring word (Albertijn 1922:230). Dat dit die werking van die Heilige Gees is, word nie betwyfel nie, want soos in die geval van Nikodemus, vind die geheimsinnige, maar werklike en toenemende werking van die Heilige Gees plaas (:231).

Die *noodsaaklikheid van die versoening* word gebaseer op die woorde "Ek moet verhoog word" wat dui op die versoening van ons sondes deur die plaasvervangende offer van die Lam van God. (Albertijn 1922:232) Die wedergeboorte sal vir ewig 'n onmoontlikheid bly, tensy die tweede deel van ons saligheid, naamlik die versoening van ons sondes, daarmee gepaard gaan (:232).

Weer eens blyk die chronologiese volgorde van die elemente van die heilsweg vir ds. Albertijn nie belangrik te wees nie, byvoorbeeld wanneer hy die opmerking maak dat dit dwaas is om jou met die vraag besig te hou: "of de wedergeboorte aan de versoening der zonden vooraf gaat; dan of de

verzoening der zonden eerste geschiet, en dan door de wedergeboorte wordt opgevolgd?" (Albertijn 1922:232). 'n Praktiese voorbeeld word hieraan geheg deur die vergelyking te tref met die speke van 'n wiel: "Als het wiel van een rijtuig begint te draaien, welke speek beweegt zich dan het eerst?" (:232). Baie belangrik egter is die wete dat versoening van die sonde bestaan in die bedekking en uitwissing van die sonde op grond van die bloed van die Lam (:233).

Onder 'n onderopskrif "*Bekering en geloof*" spreek Albertijn hom duideliker uit oor bekering. By sommige mense mag die gebrek aan sekerheid van saligheid ontstaan en as kompensasie vir hierdie onsekerheid probeer die mens sy eie weg inslaan deur te hoop op saligheid en om sy bes te probeer. Dit is die menslike weg en tevergeefs. God se weg daarenteen is dat die mens sy saligheid as vrye gawe sal aanneem om dan daarna as verlose kind, na die genade wat Hy gee, sy bes te doen om Hom welbehaaglik te wees (Albertijn 1922:246) Bowenal bly die belangrikste: die bekering tot God en die geloof in onse Here Jesus Christus (:247)

Albertijn beskou nie die daad van bekering as 'n eenmalige gebeurtenis nie, maar 'n daad wat lewenslank voortduur (Albertijn 1922:249). Dit word dikwels voorafgegaan deur jare van voorbereiding, van roepstemme en "kloppingen des Geestes", besondere leiding deur Gods se voorsienigheid, totdat, op God se tyd, die onberoulike keuse en die allergewigtigste stap geneem word "in ogenblikken, waarvan eeuwigheden afhangen" (:249).

Ter verduideliking word die illustrasie gebruik van 'n persoon wat noordwaarts ry, maar sê dat hy oppad Kaapstad toe is. Om in Kaapstad aan te kom, moet hy omdraai en die teenoorgestelde rigting inslaan. "Is hij dan op dat ogenblik bekeerd? Gewisselik. Is hij al in de Kaapstad? Nog lang niet, maar hij is op pad; hij is bekeerd" (:249). So wandel die mens op die weg van bekering en sy bekering neem daaglik toe namate die weg vir hom duideliker word. Dit vind plaas totdat hy by die bestemming kom waarna die roepstem van bekering nie meer gehoor word nie en waar die bekering self nie meer nodig sal wees nie (:250).

Bekering is wel God se taak, maar dat die mens moet gehoor gee aan die bevel van God, naamlik om hom te bekeer (Albertijn 1922:250). Hoewel die mens *kan* weet en *behoort* te weet of hy gered is, is dit nie altyd 'n vereiste dat hy die dag en datum van sy bekering moet weet nie. Dit is wel moontlik, maar geensins noodsaaklik nie (:251). Albertijn is van mening dat dit veiliger is om nie die dag en datum te weet nie, want dan kan dit die grond word waarop sekerheid van bekering gebou word. Die mens is nie bekeerd op grond van 'n ondervinding wat in die verlede plaasgevind het nie, maar op grond van wat die mens op hierdie oomblik is. Sekerheid moet op Bybelse gronde berus (:251).

Onlosmaakbaar van die bekering gaan die geloof in die Here Jesus Christus. Die rede waarom bekering en geloof moet saamgaan, is tweërlei van aard: Eerstens, omdat die bekering nie in staat is om die "doemschuldigheid" van ons sondes te bedek en uit te wis nie en ook kan dit nie die mag van sonde in die mens verbreek nie (:252). Ook sal die bekering nie standhou nie, mits die geloof in die almagtige getroue Saligmaker daarmee gepaard gaan. Baie bekerings gaan verlore omdat dit nie gepaard gaan met

geloof nie (:253). Daar is egter 'n groot verskil tussen geloof *in* die Here en geloof *aan* die Here. Laasgenoemde maak die mens nie salig nie. Die saligmakende geloof is die geloof *in* Hom (:253).

Soos in die geval van die bekering is die geloof in die Here Jesus nie 'n enkele daad wat eens en vir altyd afgehandel word nie. Omdat die regverdige deur die geloof lewe, word dit soos 'n tweede natuur waarsonder hy nie kan leef nie (:255).

8.2.4.4 Geloofsoorgawe

God se eie Seun neem die mens aan, word sy plaasvervanger, dra sy vloek en skuld en doen versoening vir die sondes voor die aangesig van God (Albertijn 1922:241). Deur die werking van die Heilige Gees werk Hy 'n vernuwing in die bedorwe Adamskind; 'n nuwe geboorte vind in hom plaas, sodat so 'n persoon wat in Christus is, 'n nuwe skepsel word (:242). Deur die wedergeboorte ontstaan 'n wonderdaad in die mens se lewe wat voortduur in heiligmaking en voltooi word in die volmaaktheid (:242).

Hierdie handeling in sy lewe geskied nie teen die mens se sin en wil nie. Die roepstem van die Here kom tot die sondaar dat hy hom aan die verlossingsplan moet oorgee en sonder uitstel onherroepelik toevertrou aan die getroue, almagtige God en Saligmaker (Albertijn 1922:243).

Kindskap word verwesenlik deur geloof en wedergeboorte. Niemand word 'n kind van God sonder hierdie twee elemente nie (Albertijn 1922:257). Deur die geloof ontvang ek die *reg* om kind van God te word; deur die wedergeboorte ontvang ek die *geaardheid* van 'n kind van God. Die regverdigmaking, vergifnis, aanneming, bekering, die reg op die hemel is alles verbonde aan die ingang deur geloof en wedergeboorte (:258).

8.2.4.5 Opsomming

Ds. Albertijn huldig 'n unieke standpunt oor die heilsorde. Hoewel hy nie ag gee op 'n bepaalde orde waarin die heilelemente afspeel nie, beskou hy wedergeboorte en bekering as 'n uiterste noodsaaklikheid vir elke mens.

Die Heilige Gees open die geestesoog van die sondaar; sy gewete kom tot ontwaking en hy besef sy verlore toestand. Nadat sy sondes bely is, vind die versoening op grond van die bloed van die Lam plaas. Soos in die geval van die verlore seun, vind die sondaar se ontwaking uit die sondeslaap plaas; hy ontdek sy sondige toestand en kry 'n visioen van 'n beter lewe wat vir hom beskore is. Ná 'n hardgrondige belydenis, neem hy 'n beslissende houding in om om te keer.

Deur die wedergeboorte wat deur die Gees van God gewerk word, word 'n nuwe lewe geskep. Bekering is nie net 'n eenmalige afgehandelde saak nie, maar duur lewenslank voort. Dit word ook voorafgegaan deur jare van voorbereiding. Bekering en geloof gaan hand aan hand. Hoewel Albertijn bevestig dat 'n mens wel geloofsversekering kan verkry, is dit nie nodig om die dag en datum van die bekering te weet nie.

Oor heiligmaking spreek Albertijn hom nie maklik uit nie. Behalwe die voortgesette bekering wat moet plaasvind, verwys hy na die sonde wat steeds in die gelowige se lewe teenwoordig is. Albertijn het

hiermee 'n groot probleem gehad, in so 'n mate dat hy die geneigdheid tot die sonde beskou het as die doring in sy vlees waarvan 'n mens nie ontslae kan raak nie.

Dit is nie so eenvoudig om sy leerstellige beskouing te meet aan dié van enige ander persoon nie. In die breë gesien, stel hy ook die noodsaaklikheid van 'n definitiewe wedergeboorte en bekering vir elke mens voorop, hoewel die orde daarvan nie belangrik is nie. Veral sy hantering van die sondeprobleem in die lewe van die gelowige is uniek aan hom.

8.2.5 Dr.B.B.Keet

Dr. Keet (gebore 1885) was ook een van die uitstaande figure en steunpilare in die Ned.Geref.Kerk. Naas sy bediening in Noorder-Paarl en Graaff-Reinet, word hy in 1920 professor in onder andere Dogmatiek.

In 'n opvolgrees in "Die Kerkbode" van 1942, verstrek hy sy interpretasie van die heilsleer onder die opskrif: "Ons Redelike Godsdienst". Die orde stel hy soos volg voor: Roeping (waaronder begrepe is wedergeboorte, geloof en bekering) regverdigmaking, heiligmaking en verheerliking (*Die Kerkbode* 4 November 1942:542).

8.2.5.1 Roeping

Hy maak 'n onderskeid tussen verskillende roepings. Die saaklike roeping (*vocatio realis*) soos wat dit na die mens kom deur die natuur, geskiedenis, ens. "Hierdie roeping is nie genoegsaam tot saligheid nie, omdat dit niks weet van Christus en sy soenverdienste nie..." (*Die Kerkbode* 18 November 1942:595).

Die woordelike roeping (*vocatio verbalis*) wat van die evangelie uitgaan is veel hoër. Dit kom tot almal wat binne die grense of invloed van die Christendom lewe, d.w.s. tot dié wat by die (uitwendige) genadeverbond ingesluit is. Hierdie roeping is hoër omdat dit bepaald van Christus uitgaan en ons roep tot geloof in die genade van God wat in Christus geopenbaar is. Dit is 'n universele roeping, nie omdat dit alle mense bereik het nie, maar omdat dit tot almal, sonder onderskeid van ras of klas of kleur gebring moet word. Selfs onder diegene wat die woordelike roeping verneem, word 'n onderskeid getref tussen dié wat dit aanneem en dié wat dit verwerp. Nie almal gee gehoor aan die roeping wat van die evangelie uitgaan nie (*Die Kerkbode* 18 November 1942:595). Op hierdie stadium is daar geen verskil tussen die uitwendige en inwendige roeping nie, maar die verskil kom by die antwoord wat die mens daarop gee. Die onderskeid tussen die twee tipe roepings is dat die uitwendige nie noodsaaklik tot geloof en bekering lei nie, terwyl die inwendige roeping "onwederstandelik" is en altyd sy doel bereik (:595)

8.2.5.2 Wedergeboorte

Die wedergeboorte is die werking waardeur God in die sondaar hierdie verandering van hart tot stand bring. Die vrug daarvan word deur verskillende begrippe uitgedruk, naamlik 'n nuwe hart, 'n nuwe skepsel, 'n maaksel van God geskape in Christus Jesus. Die wedergeboorte staan in die nouste verband met die inwendige, kragdadige roeping en niks minder as 'n nuwe geboorte verleen ingang tot die koninkryk nie (*Die Kerkbode* 18 November 1942:595).

'n Verdere uitvloeisel van die wedergeboorte is dat die geroepenes uit die dood oorgegaan het in die lewe. Hulle leef nie meer nie, maar Christus leef in hulle. Hulle word 'n nuwe skepsel, die maaksel van God (*Die Kerkbode* 18 November 1942:596). 'n Geestelike mens kom tot stand om eenmaal ook 'n geestelike liggaam te ontvang wat gelykvormig is aan die verheerlikte liggaam van Christus. Die lewe wat deur die wedergeboorte ontstaan, is die lewe van Christus. Die wedergeboorte bring geen nuwe substansie in ons nie, net die sonde met sy verwoestende werking word weggeneem. Die lewe van die wedergeboorte is 'n ewige, onsterflike lewe wat nie meer verlore kan gaan nie, want dieselfde Gees wat die wedergeboorte in ons hart werk, hou dit gedurig in stand (:596).

8.2.5.3 Geloof en bekering

Keet sê dat die lewe van die wedergeboorte eerste in die daade van geloof en bekering tot uiting moet kom. Ondanks die feit dat hierdie twee baie nou met mekaar saamhang, word die onderskeid gemaak deur die geloof meer bepaald met die verstand in verband te bring (alhoewel dit nooit buite 'die wil geskied nie) en die bekering meer bepaald met die wil (alhoewel dit ook altyd met die verstand te doen het) (*Die Kerkbode* 16 Desember 1942:687).

Hy noem onder andere dat vir die wedergebore mens die geloof in God en in Christus net so natuurlik is as wat dit vir elke mens natuurlik is om te glo in die sienlike wêreld (:687). Benewens talle ander teoretiese waarhede oor hierdie onderwerp, sê hy dat ons nie die geloof as voorwaarde van die saligheid moet beskou nie; dit is alleen die weg waarlangs die weldade van die genadeverbond ons deel word. Versoening, vergewing, heiligmaking kom nie deur ons geloof tot stand nie (hulle is deur Christus vir ons verwerf) maar kom deur die geloof in ons persoonlike besit (:688).

Soos ander teoloë wys Keet (*Die Kerkbode* 18 November 1942:688) ook op die twee betekenis van bekering, naamlik "innerlike verandering van gemoed" en "verandering van wandel wat as vrug van die inwendige sinsverandering moet intree." Die aandeel van die mens gaan gepaard met opoffering, naamlik om soos kindertjies te word, om die kruis op te neem, om te stry vir ingang deur die nou poort, ens. (:688) Paulus sinspeel op bekering wanneer hy die volgende uitdrukking gebruik: "met die nuwe mens beklee"; "kruisiging van die vlees" en "wandel na die Gees" (:688).

Uit die Bybelse voorbeelde wat Keet aanhaal, kom hy uiteindelik tot die bespreking van die aard van bekering, naamlik 'n innerlike sinsverandering waarby die sonde erken en bely word, berou en droefheid daarvoor betoon word, en 'n geheel nuwe lewensrigting en -wandel ontstaan wat geopenbaar word in liefde tot God en sy geboorte (*Die Kerkbode* 18 November 1942:688).

Die Skrif verwys na 'n eerste en 'n voortgesette bekering wat oor die mens se hele lewens tyd strek. In die eerste bekering leer die sondaar sy sondige toestand ken, bely hy sy skuld, keer hy terug tot God en ontvang hy 'n opregte liefde tot alles wat God behaag. Hier vind 'n totale ommekeer van lewensrigting plaas; 'n breek met die sondige verlede (*Die Kerkbode* 18 November 1942:688).

Keet onderskei tussen die eerste en voortgesette bekering deurdat laasgenoemde nie op die hele toestand van die sonde betrekking het nie, maar op die bepaalde sondige daade of gewoontes waaraan die gelowige

hom skuldig maak en waardeur hy uit die krag van God verlos word (*Die Kerkbode* 18 November 1942:688).

Betreffende die tyd en wyse waarop die bekering plaasvind, leer die Skrif dat dit by mense verskil. In sommige gevalle geskied dit deur 'n plotselinge krisis en met geweldige gemoedsaandoeninge, soos byvoorbeeld Paulus. By ander verloop dit deur 'n stille werking van Gods Gees in die hart, meestal by dié wat in gelowige huisgesinne opgroei, soos in Timotheüs se geval wat van sy jeug af in die Skrifte onderrig is. By almal is die bekering noodsaaklik. Dit is nie so noodsaaklik *hoe* ons tot bekering kom nie, maar dat ons bekering opreg moet wees (*Die Kerkbode* 18 November 1942:688).

8.2.5.4 Regverdigmaking

Keet (*Die Kerkbode* 30 Desember 1942:739) begin die bespreking oor die onderwerp van regverdigmaking met die volgende opmerking: "Deur die wedergeboorte wat in die vrugte van geloof en bekering gesien word, vind ons die toegang tot die koninkryk van God met alles wat dit insluit. Hierdie inhoud kan goedskiks saamgevat word onder drie weldade, nl. geregtigheid, heiligheid en saligheid of heerlikheid." By die eerste element, naamlik geregtigheid, bedoel Keet "regverdigmaking" en definieer dit as die "regterlike daad van God waardeur Hy die mens vryspreek van alle skuld en straf van die sonde en hom die reg op die ewige lewe skenk" (:739).

Hierdie regverdigmaking word nie van ewigheid af aan die mens toegereken nie, ook nie by die dood en opstanding van Christus nie, maar dit vind plaas "in die persoonlike toepassing van die werk van Christus deur die Heilige Gees, en dit geskied deur die persoonlike geloof" (*Die Kerkbode* 30 Desember 1942:740). In die regverdigmaking word onderskei tussen die vergewing van sonde en die reg wat ons verkry op die ewige lewe (:740).

8.2.5.5 Heiligmaking

Oor wat heiligmaking is, sê Keet (*Die Kerkbode* 6 Januarie 1943:12) dat daar misverstand en verwarring heers. Hy definieer dit soos volg:

Vir ons, sondige mense, beteken die heiligmaking niks anders nie as die aflegging van die sondige lewe en die ontwikkeling van die ware menslike lewe soos dit uit die hand van God gekom het. Dit is in één woord vrymaking van die sonde en sy verderflike gevolge om 'n natuurlike, ongeskonde, gesonde lewe te kan lei. Die heiligmaking wil tot stand bring wat die mens van die begin af moes wees, beeldraer van God bestemd om Hom te verheerlik en te dien; dit was en is die natuurlike roeping van die mens. Die onnatuurlike en vreemde kom met die sonde; daarom word ons heiligmaking grotendeels gemeet by die graad van ons oorwinning oor sonde (*Die Kerkbode* 6 Januarie 1943:12).

In die heiligmaking word ook gesien 'n lewe van voortdurende terugkeer tot God. Deur gedurige bekering bewys die mens telkens weer sy liefde tot God, ten spyte van sy herhaalde afdwalinge en oortredinge, wanneer hy afstand doen van sy sondige wil en in ooreenstemming met die wil van God begin lewe (*Die Kerkbode* 6 Januarie 1943:12).

Op 'n vraag wat se waarborg daar bestaan dat kindertjies wat vroeg sterf, hemel toe sal gaan, word die antwoord juis gevind in die gedagte dat wedergeboorte voor bekering plaasvind. "As geloof en bekering derhalwe die voorwaarde tot saligheid is, sou die kinders ook van gelowiges, verlore moet gaan." Verder sê Keet: "Logies gaan die wedergeboorte aan die geloof vooraf, maar hierdie logiese onderskeiding beteken nie dat die geloof noodwendig na die wedergeboorte ontstaan nie; dit kan ook gelyktydig daarmee ontstaan...Oor die tyd van die wedergeboorte kan geen uitspraak gedoen word nie, dit is 'n wonderbaarlike magdaad van God wat óf voor óf in óf na die doop plaasvind (:596).

8.2.5.6 Opsomming

Sover is prof.Keet se interpretasie van die heilsweg nog die naaste aan dié van die deursnee predikant in die Ned.Geref.Kerk en soos dit algemeen in die Kerk geleer is.

Die woordelike roeping, wat universeel is, gaan tot alle mense uit. Nie almal gee gehoor daaraan nie. In diegene wat reageer, vind die wedergeboorte plaas. Deur die wedergeboorte, wat deur God bewerk word, ontvang die mens 'n nuwe hart en word 'n nuwe skepsel. Hy gaan oor vanuit die dood tot die lewe.

Die wedergeboorte kom in die dade van geloof (wat op die verstand gerig is) en bekering (wat op die wil gerig is) tot uiting. By die bekering, waar 'n sinsverandering plaasvind, word die sondes met droefheid en berou bely en 'n nuwe rigting word ingeslaan. Bekering kan plotseling of langamerhand plaasvind. Daar bestaan 'n eerste en voortgesette bekering by die gelowige. Laasgenoemde het te doen met die sondige dade of gewoontes waaraan hy hom skuldig maak.

Heiligmaking is 'n lewe van ontwikkeling waarin die sondige lewe afgelê word en verander word in 'n lewe van oorwinning tot eer van God.

8.2.6 Ds.G.D.du Toit

Dit verg nie veel moeite om enige inligting oor ds.Du Toit se leerstellige beginsels te vind nie, aangesien hy nie slegs 'n liefde vir die skryfkuns gehad het nie, maar ook omdat hy dikwels by geskille oor leerstellige sake betrokke was.

Hy het in 'n ander milieu geleef as bogenoemde persone waarvan drie in 'n onderrigsituasie was. Sy bediening, wat 'n hoogbloei in veral die dertigerjare beleef het, het hoofsaaklik gesentreer rondom die gemeente en spesiale evangelieprediking. In sy prediking en geskrifte het hy baie klem gelê op wedergeboorte, bekering en heiligmaking.

Reeds in 1922 kon die las vir 'n verlore gaande wêreld bespeur word in 'n artikel in *Die Kerkbode* onder die hofie "*Rept U!*" Hierin verwys hy na die Pinkstertyd wat verby is en van groot seën wat talle gemeentes beleef het. Hy skryf die oplewing toe aan talle gebede wat vir 'n geruime tyd opgegaan het vir herlewering en meen dat dit 'n antwoord op die gebede is. Hy was belas oor mense se bekering en dat predikante iets daaraan moet doen: "O, welk 'n gedachte: God werkt, maar zijn medearbeiders slapen! Zullen Gods kinderen niet in deze tijd meer dan ooit bidden en *werken*, getuigen zijn voor de Here?" (*De Kerkbode* 26 Julie 1922:971). Hy spreek 'n versugting uit teenoor die evangeliedienaars of hulle nie kragtiger as ooit sal optree met die prediking van verlossing deur onse Here Jesus Christus nie (:971).

Hy versoek Christene om gemeentekonferensies by te woon en verwys na die seën wat 'n konferensie te Williston vir talle Christene ingehou het en waartydens talle onbekeerdes tot die Here Jesus gebring is (:972).

Ds. Du Toit was baie besorg oor die onkunde onder gelowiges met betrekking tot heiligmaking, daarom het hy nie op hom laat wag nie, maar baie artikels in *Die Kerkbode* geplaas en ook 'n hele aantal boeke geskryf waarin hierdie onderwerp behandel is. Dit beteken nie dat die onderwerp oor wedergeboorte en bekering agterweë gelaat is nie. Ons vind net minder daarvan in die geskrewe stukke. In sy geskrif "*Die werk van die Heilige Gees in die Gelowige*" (hoofstuk 2) behandel hy die werk van die Heilige Gees in wedergeboorte en bekering. Dit is in elke geval 'n onderwerp wat hoë prioriteit geniet het in sy bediening, veral as spesiale evangelieprediker.

8.2.6.1 Wedergeboorte en bekering

Du Toit (1944:21) beskou wedergeboorte en bekering as twee kante van dieselfde saak, naamlik die goddelike en die menslike. "Wedergeboorte is die inplanting van die nuwe lewe, Gods lewe in ons, die begin van die werk van saligmakende genade" (:21). Niemand weet wanneer dit plaasvind nie, hetsy in die vroegste jeug of op gevorderde leeftyd. Bekering is weer die ontwaking van daardie ingeplante lewe tot bewussyn.

In *Die Kerkbode* van 15 Mei 1935 (:911,912) verskyn 'n bydrae deur hom: "*Wat kom eerste: Wedergeboorte of geloof?*" Hy spreek eerstens sy waardering uit teenoor die Gereformeerde Geloofsleer. Hy sê dat dit algemeen voorkom dat iemand al die jare van sy lewe in sonde leef en op 'n sekere oomblik wedergebore word. As 'n belydende Christen nie daardie oomblik met dag en datum kan bewys nie, dan is hy nog nie wedergebore nie. Die gevolg is dat baie ware wedergebore kinders van die Heer jarelank in geestelike duisternis lewe totdat hulle op 'n sekere dag, onder 'n toespraak of deur 'n gesprek, besef dat God al die tyd met hulle besig was, en dat die duisternis waarin hulle geleef het, toe te skryf was aan hulle onkunde. Hy spreek die wens uit dat meer klem gelê moet word in die prediking op die heerlike seëninge van die Genadeverbond.

Op 'n later stadium skryf hy weer dat baie gelowiges 'n helder getuigenis kan aflê "van hul wedergeboorte en bekering", terwyl ander dit nie kan doen nie. Dit blyk asof hy hom weerspreek wanneer hy sê dat dit nie nodig is om die dag en datum te onthou nie, terwyl daar bepaalde kenmerke is wat bepaal of 'n mens wedergebore is of nie (Du Toit 1944:24).

Gedurende die *Bybelskool* wat aan die Strand gehou is en waartydens die verskillende aspekte van die gereformeerde geloofsleer onder die loep geneem is, het 'n verskilpunt ontstaan oor die orde waarin geloof en wedergeboorte plaasvind. Een groep, wat wedergeboorte voor die geloof geplaas het, het geredeneer: "Wie nie wedergebore is nie, kan nie glo nie", terwyl die ander groep gesê het: "Deur die geloof wat die Heilige Gees in die hart werk, kom die wedergeboorte". Die vergadering het egter verdaag sonder helderheid oor die betrokke punt (*Die Kerkbode* 15 Mei 1935:911).

Du Toit het oor hierdie kwessie gaan hulp soek in 'n geskrif van dr.A.Kuyper en tot die slotsom gekom dat albei beskouinge korrek is. Hy sê dat alles afhang van wat bedoel word met die begrip 'wedergeboorte', of ten minste wat die uitgangspunt is vanwaar die saak beredeneer word.

Hy verstrekk vervolgens 'n weergawe van dr.Kuyper se siening, naamlik dat die term "wedergeboorte" in tweërlei betekenis gebruik word, naamlik in 'n *beperkte sin*, oftewel "die eerste genadedaad van God aan ons, ons lewendmaking." In die mens wat dood is in sonde en misdade plant die Here God die beginsel van 'n nuwe en geestelike lewe, dan is so 'n persoon wedergebore. In hierdie geval kom wedergeboorte duidelik voor geloof.

Ons kan ook van wedergeboorte spreek in *ruimere sin*, naamlik die hele verandering wat ons persoon ondergaan van sy lewendmaking af tot by sy dood. Die Nederlandse Geloofsbelydenis gebruik die term in ruimere sin waar gespreek word van die goddelose wat tot die geloof gekom het, en van hom word gesê dat die geloof hom wederbaar het (*Die Kerkbode* 15 Mei 1935:911). Kuyper sê dat daar in die ou tyd meer gebruik gemaak is van die spraakgebruik in ruimere sin, maar vandag word meestal van wedergeboorte gespreek in engere sin.

Du Toit (*Die Kerkbode* 15 Mei 1935:911,912) vervat sy bespreking onder 7 hoofpunte en sê dat as ons nie vra wat die bekeerde sondaar in sy eie siel deurleef nie, maar eg-Gereformeerde: watter werk het God aan sy siel gedoen, dan kan ons Gods genadewerk die beste volg, as ons let op die volgende mylpale:

Die eerste onderopskrif lui: "*Die inplanting van die nuwe lewensbeginsel, of van die geloofsvermoë*". Hieronder beklemtoon Du Toit die beskouing dat hierdie eerste daad van God op verskillende leeftye plaasvind, hetsy voor geboorte of voor die doop: "By verreweg die meeste persone wat ten lewe bestem is, gryp die instraling van die nuwe lewe plaas voor die heilige Doop. Dit is die rede waarom die Kerk die kinders van gelowige ouers in die heilige Doop as wedergeborenes toespreek" (*Die Kerkbode* 15 Mei 1935:912).

Du Toit verduidelik dat hierdie kinders nie op later leeftyd tot die genadeverbond toetree nie, maar dat hulle van die eerste oomblik "van hulle aansyn af", reeds in die verbond is. Hulle is die saad van die Kerk en het die kiem van die lewe ontvang voor die Doop waartydens hulle reeds in Christus geheilig is.

Met die doop ontvang hulle die seël op iets wat reeds aanwesig is, nie op iets wat nog moet kom nie. Hy sê die gereformeerde ouer beskou sy kind nie as steggie van 'n wilde wingerdstok wat miskien later geënt sal word nie, maar as 'n kind wat reeds geënt is in Christus (*Die Kerkbode* 15 Mei 1935:912).

Tweedens bespreek hy die bewaring van die ingeplante lewensbeginsel, terwyl die sondaar nog sy lewe in sonde voortsit. Persone in wie die nuwe lewensbeginsel reeds vroeg in hul lewe ingeplant is, is nie meer dood nie, maar lewe. Sterwe hulle baie jonk sonder om tot bekering te kom, is hulle nog behoue. Reeds in hulle jeug openbaar hulle, ook sonder bewuste geloof, 'n aangetrokkenheid na die heilige dinge. Die nuwe lewe wat reeds daar is, sluimer nog en word vergelyk met 'n onderaardse stroom, wat 'n tydlank onder die grond loop en dan later opspring (*Die Kerkbode* 15 Mei 1935:912).

Met die tema *Die roeping deur die Woord en die Gees* word bedoel 'n kragdadige roeping wat gerig word, nie tot dowes nie, maar tot dié wat kan hoor..." (:912). Deur hierdie roeping van God ontstaan nou die oortuiging van sonde en die regverdigmaking, "twee openbaringe van dieselfde geloofswerking" (*Die Kerkbode* 15 Mei 1935:912). Uit hierdie geloofswerking ontkiem dan die *bekering* dit is die mylpaal op die genadeweg, "waarby die ingeplante lewe in steeds helderder bewussyn oorgaan."

Met die *bekering*, sê Du Toit, vind 'n tweërlei werking in die sondaar plaas, naamlik die afsterwing van die ou mens, en die opstanding van die nuwe. Daarom moet ons *bekering* in 'n tweërlei sin verstaan. "In beginsel bekeer die mens hom net eenmaal, nl. as die siel die eie-ek loslaat, en Christus aangryp, maar by voortgang bekeer die kind van God hom daagliks" (*Die Kerkbode* 15 Mei 1935:912).

Die *bekering* gaan dan vanself oor in die heiligmaking, wat ook weer 'n daad van God is, en nie van die mens nie. Dit is nie 'n groei na Christus toe nie, maar 'n suig van die lewensap deur die fynste worteltjies van die geloof. "Hierdie heiligmaking vind sy voleinding in die volkome verlossing by die dood. Dan kom die werk van die wedergeboorte eers tot volle ontplooiing" (*Die Kerkbode* 15 Mei 1935:912).

Ten slotte haal Du Toit weer vir Kuyper aan wat wedergeboorte sien as die ganse *bewuste* genadewerk wat strek tot by die dood. Hierdie genadewerk deurloop drie stadia, naamlik die wedergeboorte in sy eerste stadium, as die Here die lewe inplant in die hart wat dood was. Wedergeboorte in sy tweede stadium is wanneer die wedergebore mens tot *bekering* kom en die wedergeboorte in sy derde stadium as die *bekering* groei in heiligmaking (*Die Kerkbode* 15 Mei 1935:912).

Du Toit (*Die Kerkbode* 15 Mei 1935:912) se slotsom is dat wedergeboorte dan die beperkte benaming is vir wat *onbewus* in ons plaas is, terwyl *bekering* die term is vir die ontwaking van die ingeplante lewe tot die *bewussyn*. "En as die vraag nou gestel word, of die wederbarende werking van die Heilige Gees in die binneste van die mens geskied voor hy die Woord van God hoor, of gelyktydig daarmee, of daarna, dan antwoord ons, al drie is waar: dit kan *voor* of *met*, of *na* die gehoor kom."

Een van die persone wat spoedig op ds.Du Toit se artikel gereageer het, was mev.I.J.Marais (*Die Kerkbode* 5 Junie 1935:1083,4). Sy is van mening dat die stuk 'n gevaarlike uitwerking kan hê op dorstige siele, wat in die eerste plek na *Die Kerkbode* gryp om lig en dan maar net deur die duiwel aan die slaap gesus te word. Sy reageer soos volg: "Ek, as sondaar, is verlore, en het absoluut niks te doen met die gesindheid van my ouers nie. Dit is 'n saak alleen tussen 'n mens en sy God...." (:1083). In die lang betoog wat sy daarna lewer verskil sy van ds.Du Toit in dié sin dat sy *bekering* vóór wedergeboorte plaas. Hierdie tipe verwarring het dikwels in die korrespondensiekolomme na vore getree.

8.2.6.2 Heiligmaking

Hierdie onderwerp het vir ds.Du Toit baie na aan die hart gelê. Nie alleen het dit tot uiting gekom in die talle bydraes in *Die Kerkbode* nie, maar in baie boeke wat die lig gesien het. Hy het aanklank gevind by die beskouinge van dr.A.Murray en prof.N.J.Hofmeyr wat albei die siening gehuldig het dat heiligmaking kan uitloop op 'n krisisondervinding.

Wat egter interessant is, is dat Du Toit 'n verandering van standpunt ondergaan het. Waar hy aanvanklik, soos hierbo aangedui, geglo het dat heiligmaking 'n voortgaande proses van bekering is, het hy later dit as 'n definitiewe krisismoment naas bekering beskryf.

In 1927 word 'n reeks artikels in *De Kerkbode* geplaas onder die opskrif "*Die Oorvloedige Lewe - Hoe dit te verkry*". Hy wys die lesers daarop dat in die lewe van die dissipels bepaald 'n krisis gekom het. Hulle kon steeds terugverwys na 'n sekere dag toe hulle plotseling vervul geword het met die Heilige Gees. Hoewel hy na die dissipels se ondervinding verwys, beskou hy dit nie as norm vir elke Christen nie. Hy wys die vinger na Christene wat aan hulle mede-christene die ideaal stel dat 'n mens bewus moet wees van die twee krisisse in 'n mens se lewe. In analogie met die volk wat deur die Rooi See getrek het (as tipe van wedergeboorte) en deur die Jordaan (as tipe van die vervulling met die Heilige Gees) glo hierdie Christene dat daar besliste twee krisisse in die kind van God se lewe moet wees. Om voorskriftelik te wees deur dit as die enigste metode te sien waarop God werk, is vir Du Toit onskriftuurlik. Hy klassifiseer die Christene in drie kategorieë, naamlik diegene wat die bekering en vervulling op een oomblik deelagtig geword het; ander wat dit as twee ondervindings beleef het en 'n derde groep wat van geen krisis weet nie en tog vervul is met die Heilige Gees. "Net so min as Gods Woord die eis stel, dat elke christen die dag van sy wedergeboorte *moet* weet, net so min stel hy die eis, dat elke christen die dag waarop hy met die Heilige Gees vervul is, *moet* weet....Maar dat hierdie krisiss-ondervinding Gods reël is vir al Sy kinders is o.i. seker onskriftuurlik en in stryd met die ondervinding van baie christene, wat ook daardie oorvloedige lewe deelagtig geword het "(*De Kerkbode* 29 Junie 1927:936).

Twee jaar later het Du Toit se standpunt totaal verander. In 1927 het hy 'n konferensie van ds.C.F.Scheepers te Williston bygewoon en in 1929 erken hy dat hy die vorige twee jaar 'n worsteling met hierdie saak gehad het, totdat hy die sekerheid ontvang het. Dit wil voorkom asof hy ná die besoek aan ds.Scheepers hierdie ondervinding deelagtig geword het. (Sien Du Toit se beskrywing van sy ondervinding - punt 8.2.6.3).

Tydens die konferensie het ds.Scheepers juis die tipologie oor Egipte, woestyn en Kanään voorgehou. Du Toit beskryf dit soos volg:

"Net soos Israel deur die Rode See getrek het, en toe verlos was uit Egipte, maar daarna oor die Jordaan moes trek om verlos te word van die woestynlewe en Kanaan, die land van oorvloed binne te gaan, so moet die christen ook tweemaal verlos word. Eers word hy wedergebore enso verlos van sy onbekeerde toestand. Daarna word hy verlos van die sukkelende woestynlewe en gebring tot die lewe van volheid. Hierdie tweede [sic] verlossing geskied deur 'n definitiewe daad van geloof. Dit is 'n krisiss [sic] in die lewe. Van daardie krisiss af is daar 'n gesonde groei in die geestelike lewe" (*De Kerkbode* 10 Julie 1929:63).

Waar hy aanvanklik hierdie tipologie verwerp het, onderskryf hy dit nou. Du Toit betrek ook dr.Murray by hierdie standpunt: "Groot klem word gelê op hierdie tweede [sic] seën, 'n waarheid waarop Dr.A.Murray ook met nadruk gewys het" (*De Kerkbode* 10 Julie 1929:63). Van ds.Scheepers sê hy dat hy die laaste tyd groot klem gelê het op "vier groot waarhede: wedergeboorte, heiligmaking, goddelike

genesing en die wederkoms van Christus" (:63). In skerp reaksie teenoor vormgodsdienst beklemtoon ds.Scheepers die noodsaaklikheid van wedergeboorte. Heiligmaking beskou hy as 'n krisis en 'n proses in die lewe van 'n Christen.

Hy gee meer inligting deur oor ds.Scheepers en meld dat hy nog "volle predikant van ons Kerk" is en dat God hom roep "om oral waar hy gevra word, die heerlike waarheid van heiligmaking, goddelike genesing en die wederkoms van Christus, wat God aan hom bekend gemaak het, te gaan verkondig" (:64).

Wat op hierdie stadium reeds opval is die aanklank wat Du Toit by Scheepers gevind het, terwyl albei weer op hulle beurt na Murray verwys. Deur hierdie "kruisbestuiwing" het 'n heiligmakingsleer in die Ned.Geref.Kerk posgevat wat nie gestrook het met die algemeen-aanvaarbare nie. Hoewel dit as 'n tipe perfeksionistiese leer beskou is, sal later daarop gewys word dat dit nie die geval was nie.

Ná die Willistonkonferensie het Du Toit sonder aarseling die tweede krisis (van heiligmaking) verkondig. Hy verwys nie net na die Rooi See en Jordaan as tipes van die twee keerpunte nie, maar ook na 'n rooi en wit streep wat onderskeidelik bekering en heiligmaking uitbeeld. (Hier stem dit weer ooreen met Murray se "Two Covenants").

Die dienste op Williston, asook ds.Du Toit se weergawe daarvan, het positiewe reaksie in *De Kerkbode* se korrespondensiekolomme uitgelok. So rig ds.J.Rabie van Beaufort Wes 'n brief aan *De Kerkbode* (24 Julie 1929 :151,2) in verband met die Williston-besoek en versoek di. Scheepers en Du Toit om meer te vertel van die krisis in die lewe van 'n Christen. Van die krisis, soos deur die deurgaang deur die Rooi See uitgebeeld, word baie gehoor in die Kerk "maar ek wil dit waag om te sê dat 'n krisis by die gelowige, afgebeeld deur die deurgaang deur die Jordaan, nie so 'n bekende iets is nie." Hy erken dat daar oral 'n sterk verlange na heiligmaking is en vra raad by die broeders of daar so 'n krisis as uitgangspunt van die proses moet wees.

Uit Stellenbosch kom 'n brief van A.V.Krige wat die volgende bevat:

In hierdie verband voel ek my nou geroepe om te betuig dat daar in my lewe wel so 'n krisis gekom het baie jare na my bekering. By my bekering het ek die Here vertrou vir die vergiffenis van my sonde, maar by my heiligmaking het ek Hem vertrou vir die verlossing van inwonende sonde (Rom.7). Hy het toe 'n skeppingsdaad - die skep van 'n rein hart in my - gewerk (Ps.52), en van toe af kon Sy Gees my hele hart in besit kry. Die verandering wat hierdeur in my hart gewerk is, lyk vir my groter as die verandering by my bekering" (*De Kerkbode* 7 Augustus 1929:241).

As uitvloeisel van hierdie reaksies, het ds.Du Toit 'n reeks artikels geskryf om hierdie onderwerp beter te omskryf.

8.2.6.3 Ds Du Toit se persoonlike ondervinding

In die reeks wat handel oor die geestelike toestand van die Kerk, gee hy sy besorgdheid te kenne en soek na moontlike oorsake daarvoor. Hy wil weet hoe ons verlos kan word van daardie "sieklige, sukkelende lewe en hoe kom ons tot die lewe waar Christus met Sy volheid besit van ons neem?". Hy beantwoord die vraag deur kortliks te wys na sy eie ondervinding:

Deur die invloed van die die A.E.B. het 'n bittere ontevredenheid en 'n dors na die volheid in Christus ontstaan. Hy vertel van sy geestelike nood en bankrotenskap asook sy vrugtelose bediening en hoe hy talle boeke oor heiligmaking gelees het. Veral die boeke van dr. Andrew Murray, wat vroeër vir hom onverstaaanbaar was, het hom gelei op die "weg tot die Volheid in Christus. "Langsaam maar seker het die lig vir ons opgegaan. Een definitiewe stap was nog nodig. Goddank vir daardie stap..." (*De Kerkbode* 14 Augustus 1929:276).

Ná hierdie ondervinding was daar geen keer aan ds.Du Toit nie en hy laat nie op hom wag om die kerklike publiek behoorlik in te lig oor hierdie uiters belangrike saak nie. Onder die opskrif "*n Kriesis in die lewe van die Christen*" (*De Kerkbode* 21 Augustus 1929:315) beskryf hy die tipiese toestand van die mens wat 'n tyd ná sy bekering 'n duisternis in sy lewe ondervind en besef dat hy te doen het met 'n "donker iets" in sy hart, "die sondige vlees" of die "vreeslike sondemag" wat hom radeloos maak. Aan die hand van 'n aanhaling van dr.A.Murray, gee ds.Du Toit aan die lesers die oplossing: "Dit is die wil van God dat Sy kinders, elkeen met die Heilige Gees vervul sal word. Vir die christen wat nie vol van die Gees is nie, is dit volstrek onmoontlik om te lewe en te werk soos God dit wil hê" (:315)

In 'n volgende reeks van 11 aflewings (vanaf 20 November 1929 tot 12 Februarie 1930) gee hy 'n meer dogmatiese uiteensetting van die ondervinding van heiligmaking onder die opskrif "*Die Vervulling met die Heilige Gees*" Wat opval in hierdie wetenskaplike reeks artikels, is dat die noodsaaklikheid van 'n definitiewe krisisondervinding weer eens benadruk word. Soos vroeër na verwys, bring hy hier die illustrasie van die rooi en wit streep in:

Leser, God het op Golgotha 'n rooi streep getrek, 'n bloedstreep. Aan die watter kant van daardie streep staan u? Dit is tevergeefs om te soek naar die volheid, solank u aan die linkerkant staan. Kom eers oor naar die regterkant. Word eers met God versoen. Staan u egter reeds aan die regterkant, dan wys ons u daarop dat God op Pinksterdag 'n wit streep getrek het deur sy Gees. Die disiepels van Jesus, met al hulle liefde tot die Heiland, het aan die linkerkant van daardie streep gestaan. Op Pinksterdag het hulle oorgestap naar die regterkant. En God het 'n boodskap gestuur aan al Sy kinders dat hulle moet sorg, dat hulle aan die regterkant van daardie wit streep staan" (*De Kerkbode* 20 November 1929:889,890).

Te midde van hierdie andersoortige siening van Du Toit, waarsku hy die lesers teen die verkeerde verwagtinge in verband met die volheid van die Heilige Gees en raai hulle aan om die Belydenisskrifte van die Kerk te gebruik as leidraad vir beveiliging teen "afgronde". Hy pleit by hulle om in die Kerk te bly. Ook maak hy hulle bedag op dwaalleringe wat gepaard gaan met die leer oor die vervulling met die Heilige Gees, naamlik onderdompeling, vreemde tale en die leer van perfeksionisme (*De Kerkbode* 12 Februarie 1930:287).

8.2.6.4 Die skeiding tussen "geheiliges" en "ongeheiliges".

Hierdie opskrif trek onmiddellik die aandag van die leser, maar sonder om enige draaie te loop, verklaar ds.G.D.du Toit dat so 'n klassifikasie onskriftuurlik is (*Die Kerkbode* 6 Mei 1936:910). Tog beskryf hy aan die hand van Paulus se beskrywing in 1 Kor.3:1,3 die twee moontlike posisies waarin die gelowige

homself kan bevind, naamlik vleeslik of geestelik. Die vleeslike mens se lewe word deur die vlees beheer, terwyl die geestelike mens se nuwe natuur in beheer is. (Du Toit 1944:34).

Op 'n vraag hoe die vervulling met die Heilige Gees plaasvind, verwys Du Toit (*Die Kerkbode* 6 Mei 1936:911) na een van prof. Hofmeyr se geskrifte "*Pinksterlicht en Leven*" waarin hy noem dat hierdie ondervinding geskied langs die weg van 'n keerpunt. Hy sê Hofmeyr gebruik soms die uitdrukking "tweede bekering" wat verskil van die sogenaamde "second blessing". Daar is baie kinders van die Heer wat kan getuig van hierdie keerpunt. Ander kinders van die Heer is vervul met die Heilige Gees sonder dat hulle 'n besondere ondervinding deurgemaak het. "In elk geval, of ons van sulk 'n keerpunt kan getuig of nie, die lewe wat onder die heerskappy van die Heilige Gees staan, is seker die lewe wat normaal kan groei" (:911).

8.2.6.5 Die leer van die "Second Blessing"

Voorstanders van heiligmaking as 'n krisisondervinding is dikwels beskuldig van 'n Metodistiese leer van die "Second blessing". Eweneens kon ds. Du Toit ook daarvan beskuldig word, maar getrou aan die leer van sy kerk, verdedig hy telkens die gereformeerde siening oor heiligmaking aan die hand van die Skrif en die Belydenisskrifte. Daarmee saam staaf hy sy teorieë met aanhalings van bekende teoloë soos dr. Andrew Murray en prof. N.J. Hofmeyr.

Dr. A. Murray, wat in sy boek "*The Two Covenants*" tot ontsteltenis van menigeen die term "Second Blessing" gebruik, verdedig ds. Du Toit vir Murray en verduidelik dat daar 'n besliste verskil is tussen die "Second Blessing" wat die Metodiste verkondig en soos dit deur dr. Andrew Murray geïnterpreteer word. Volgens Du Toit bedoel die Metodis daarmee 'n tweede werk van genade wat in een oomblik in die hart van die gelowige verrig word en waardeur die hart gereinig word van alle sondebeseft en vervul word met die volmaakte liefde van God. Die gelowige is nou nie net verlos van die heerskappy van sonde nie, maar van die aanwesigheid van die sondige natuur in hom. Sy enigste vyand, die satan, is nou buite hom. Versoeking kom nie meer van binne nie, maar net van buite. Volgens die Metodiste kan alleen so iemand dan ook waarlik spreek van vervul te wees met die Heilige Gees. Solank die sondebederf nog in ons is, kan ons, volgens hulle, nie vervul word met Gods Gees nie. Hierdie leer staan bekend as die leer van 'entire sanctification' of die 'second blessing'. (*Die Kerkbode* 28 April 1937:801).

Hy sê verder dat prof. Hofmeyr ook gedurig in sy boeke na so 'n keerpunt verwys. Hy voeg by dat dit jammer is dat dr. Murray die term 'second blessing' gebruik, waar hy oor hierdie keerpunt spreek, want dit is bepaald misleidend (*Die Kerkbode* 28 April 1937:801).

In 1939 verskyn 'n boek uit Du Toit se pen: "*Die Leer van die "Second Blessing" getoets aan die Heilige Skrif*". Dr. Jac. J. Müller resenseer die boek in *Die Kerkbode* van 22 Maart 1939 en skryf dit hoog aan en voeg by dat dit 'n waardige apologetiese bydrae is in die gedagtewisseling oor die leer van die heiligmaking.

Nou verbonde aan die leer van die perfeksionisme is die mening dat as die Heilige Gees die gelowige vul, sonde wel gedoen kan word, maar die sonde kom dan in die vorm van versoeking van buite, omdat

die sonde met wortel en tak uitgeroe is ("eradication"). Ook hierteen spreek Du Toit hom uit dat dit 'n onbybelse leer is (*Die Kerkbode* 12 Februarie 1930:287). Hy kwalifiseer sy bewering deur daarop te wys dat die Griekse woord vir "te niet doen" (*katargete*) beteken "kragteloos gemaak". Die sonde is nie vernietig nie, maar deur die inwoning van Christus...is die sonde van sy krag beroof (:287). Hy haal ook dr.A.Murray en ander skrywers aan wat ook hierdie gedagte beklemtoon.

In sy slotopmerkings verwys Du Toit (1939:46-47) na die Sinodale besluit van 1936: "...maar met eweveel beslistheid wys die Sinode die leer van die "tweede seën" af as 'n dwaling omdat dit onskriftuurlik is, en noodsaaklikerwys lei tot perfeksionisme." Hy raai die lesers aan om ter wille van verwarring nie die term "second blessing" te gebruik nie, maar eerder die woord "keerpunt".

Die redakteur van *Die Kerkbode* het aan ds.Du Toit opdrag gegee om 'n vrae-en-antwoorderubriek te hanteer. Hierdie behoefte het voortgespruit uit 'n begeerte om meer te wete te kom oor heiligmaking (vgl *Die Kerkbode* van 30 September 1936). Met die beantwoording van hierdie vrae het ds.Du Toit se standpunte oor heiligmaking sterk na vore getree, wat uiters gebalanseerd was. Hy handhaaf voortdurend die balans tussen perfeksionisme aan die een kant, teenoor 'n onverskilligheid jeens sonde aan die ander kant. In hierdie verband was hy lief om dr.A.Murray aan te haal: "Perfeksionisme verslaan sy duisende, imperfeksionisme sy tienduisende" (*Die Kerkbode* 22 Julie 1936:152).

In dieselfde rubriek beantwoord hy 'n vraag oor wat 'n rein hart is. Voordat hy wys op die dwaling van perfeksionisme, wat leer dat die bloed van die Lam die ou sondige natuur met wortel en tak uit hom uitroei, verduidelik hy aan die hand van dr.A.Murray se boek *Die kracht van Jezus Bloed* die verskil tussen vergewing en reiniging. Waar vergewing te doen het met die skuld van die sonde, het reiniging te doen met die smet van die sonde. "Reiniging is die ondervindelijke toepassing van die krag van die bloed op die hart van die gelowige....Die ou natuur met sy sondige neiginge is nog daar, maar dit het geen mag om te heers nie" (*Die Kerkbode* 22 Julie 1936:151).

Om alles weer te gee wat ds.Du Toit in die verskillende rubrieke behandel het, sal te omvattend wees. Hy het onderwerpe behandel soos die ou natuur, die vlees, die ou mens, die liggaam van sonde, "eradication" (*Die Kerkbode* 26 Augustus 1936:414,5); aangebore sonde (*Die Kerkbode* 10 Mei 1939:853); die verskil tussen die natuurlike, vleeslike en geestelike mens (*Die Kerkbode* 19 April 1939:702); geheiligdes en ongeheiligdes (*Die Kerkbode* 23 Desember 1936:1277) en vele meer.

Voordat van Du Toit afgestap word, moet, ter wille van duidelikheid, gemeld word dat hy nie net 'n definitiewe krisisondervinding vir die gelowige voorgestaan het nie. In sommige van die rubrieke het hy dit duidelik gestel dat sekere Christene geleidelik tot die vervulling oorgaan. Telkens waak hy teen die gedagte van 'n "krisis", veral as dit die idee van perfeksionisme skep. Hy het dit ook teen terme soos "tweede genadewerk" en "tweede seën" wat verwarring kan skep. Aan die hand van prof.Hofmeyr se *Pinksterlicht en Leven* verduidelik hy die twee moontlikhede waardeur gelowiges tot die ondervinding kan kom, naamlik plotseling of geleidelik (*Die Kerkbode* 19 November 1936:856, 12 Mei 1937:890 en 19 April 1939:702).

8.2.6.6 Opsomming

Deur objektief na ds.G.D.du Toit se leerstellige beskouing te kyk, is dit duidelik dat sy leer oor wedergeboorte en bekering baie streng gereformeerd was, terwyl sy heiligmakingsleer meer trekke toon van die sogenaamde Metodisme.

Aan die hand van Kuyper sien hy wedergeboorte in 'n engere en breëre sin. Soos die meeste gereformeerde predikante dit sien, vind wedergeboorte, wat deur die Gees van God bewerk word, onbewustelik in die mens se lewe plaas. Hierdie "lewensbeginsel" wat sluimerend in die mens werk, lei later tot 'n oortuiging van sonde en die mens kom tot bekering. Uit die bekering vloei voort die afsterwe van die ou mens en die opstanding van die nuwe. Reeds op hierdie punt verskil hy met ander predikante wat weer vernuwing toeskryf aan die wedergeboorte.

Sy heiligmakingsleer toon ongetwyfeld Metodistiese trekke, hoewel hy uiters versigtig is om nie in die slaggate van perfeksionisme te trap nie. Waar hy aanvanklik in lyn met die gereformeerde leer heiligmaking geïnterpreteer het as voortdurende bekering, het hyself en ook sy sienswyse 'n metamorfose ondergaan. Hierin het ds.Scheepers en die A.E.B. 'n groot rol gespeel. Hy het egter die Arminiaanse gedagte van "entire sanctification" verwerp en hom sterk uitgespreek teen die leer van die "Second Blessing". Ook ander Metodistiese leringe, soos die verliesbaarheid van die saligheid, het hy verwerp.

Du Toit het sy heiligmakingsleer dikwels gerugsteun met aanhalings uit werke van Murray en Hofmeyr, om daardeur sy wortels te herlei in 'n gereformeerde lyn, eerder as na Metodistiese bronne. In hierdie konteks het hy dus nie net 'n plotselinge ondervinding vir heiligmaking voorgeskryf nie, maar ook ruimte gegee vir die idee dat gelowiges geleidelik tot die ondervinding kan kom. Verder het hy ook 'n hoë agting gehad vir die werke van Ruth Paxson, 'n Christenwerkster in China (*Die Kerkbode* 10 November 1937:867), terwyl hy die werke van Thomas Cook as Metodisties beskou het (*Die Kerkbode* 9 September 1936:519).

8.3 Ander interpretasies van die heilsweg

Om te volstaan by bogenoemde predikante se sieninge, kan moontlik 'n te beperkte beeld skep van die diversiteit van sieninge oor die heilsweg. Daarom word dit nodig geag om na 'n paar ander predikante se interpretasies te kyk voordat tot enige slotsom gekom kan word. Soos in bogenoemde geval, is geen vooropgestelde kriterium gebruik waarvolgens die seleksie gedoen is nie. Die beskikbaarheid van bronnemateriaal oor die betrokke onderwerpe dien as vernaamste motivering. Dit kan ook in 'n mate as 'n steekproef dien van die denkwysse van ander predikante in terme van die heilsweg.

8.3.1 Ds.H.P. van der Merwe

Ds.Van der Merwe (later dr.) word deur Dreyer (1924:198) beskryf as een van die mees belese manne in die Ned.Geref.Kerk. Ná sy opleiding het hy in 1895 'n beroep na Kenhardt aanvaar en in 1897 is hy na Britstown. In 1903 volg hy ds.Andrew Mc Gregor op in Robertson. Met sy besoek aan verskeie oorsese universiteite, ken die St.Andrew's Universiteit in Skotland aan hom 'n eredoktorsgraad toe. In 1924 is hy tot moderator verkies.

In sy benadering tot die bekering gebruik hy 'n gans ander invalshoek om sy saak te stel, naamlik die betrokkenheid van die wetenskap. Sy uitgangspunt is dat die wetenskap op soveel terreine ingespan word om bewyse oor sake te lewer, terwyl dit in gebreke bly om 'n bydrae te lewer op die gebied van die geestelike ondervinding. "Waarom niet van de feiten kennis genomen? Dat die bekeering eene onomstootelijke zekerheid is, der aandacht der wetenskap overwaard, dit zullen wij pogen aan te tonen" (*De Kerkbode* 6 Julie 1911:373)

Dit is asof hy met sterk argumente na vore wil kom om te bewys dat bekering 'n werklikheid is en dat dit wetenskaplik verantwoordbaar is. Onder drie hoofpunte bespreek hy die sekerheid van bekering.

"Eers moet op de bekeering worden gelet als eene zekerheid in de innerlijke ondervinding....Eerst dan: de bekeering is eene innerlijke ondervinding die bestaat in de verlossing van de schuld der zonde; in den vrede Gods in het hart; en in de vrijzetting uit de macht van zondige gewoonten. Nu dit is geene inbeelding, maar een volkomene zekerheid in de ondervinding van honderd duizend tallen" (*De Kerkbode* 6 Julie 1911:373). Hy noem ook verskeie voorbeelde van persone wat wel tot bekering gekom het, om sodoende sy argument te versterk dat bekering 'n werklikheid is (:373).

Onder die volgende hoofpunt wat hy aansny is die gedagte dat die bekering 'n onweerspreeklike sekerheid in die lewe is waarvoor geen betoog nodig is nie. "Zoo openbaart de innerlijke gemoedsverandering bij den bekeerde zich voor aller oog in zijn vernieuwd en veranderd leven" (*De Kerkbode* 6 Julie 1911:373).

In die gees van die wetenskaplike benadering van hierdie preek, haal hy 'n wetenskaplike aan wat sê dat bekering in alle gevalle nie slegs 'n verandering van opinie of beskouing is nie, maar van 'n diepgaande verandering van karakter (*De Kerkbode* 6 Julie 1911:373). Ten slotte gebruik hy nog 'n wetenskaplike verklaring van die bekering. Soos wat 'n stuk yster rooiwarm word omdat dit met vuur in aanraking was en soos 'n stuk yster magneties word omdat dit met 'n magneet in aanraking kom, so is 'n bekeerde mens 'n siel wat met Jesus Christus in aanraking kom deur die goddelike genade wat in hom werk (:373).

8.3.2 *Ds.C.W.Retief*

Ds.Retief sit die heilsweg soos volg uiteen: "Voordat die mens glo moet hy tog eers *wedergebore* wees, en op die van God meegedeelde goddelike lewe volg daar die *roeping* en dan volg die sinsverandering, nl. die *bekering*, en daarna kom die *geloof*, en so volg die *heiligmaking*" (*Die Kerkbode* 12 Januarie 1938:68).

Hy verwys na wedergeboorte en bekering as eerste en tweede genadedaad respektiewelik. So sien hy die eerste genade as 'n magtige daad van God wat plaasvind buite die wete en buite die voorkennis van die sondaar. Dit is wat God ingeplant het in die hart van die sondaar. Die tweede genadedaad van God aan die begenadigde sondaar vind later plaas, maar nie buite die wil van die mens nie (*Die Kerkbode* 27 Oktober 1937:786).

Oor die onbewustelikheid van wedergeboorte noem hy dat by die lig van Gods Woord so 'n werking kan plaasvind nog in die skoot van die moeder, dus voor die kind die lewenslig gesien het (*Die Kerkbode* 27

Oktober 1937:786). Kinders van gelowige ouers ontvang wel die kiem van die ewige lewe. Al sou kinders van gelowige ouers, wat as hulle groot word, 'n wêreldgesinde lewe lei, dan het die ouers nog altyd die voorreg om te mag glo dat hulle kind wedergebore is. Sodoende mag die ouer nog altyd by God pleit vir die bekering van sodanige kind of kinders. Die meeste kinders kom tot bekering in die 'rypheid wordende jare". Daar is gevalle waar die kiem van die wedergeboorte eers duidelik sigbaar word in later jare (:786).

Uit bogenoemde uiteensetting van Retief, waarin hy ook die onbewustelikheid van die daad van wedergeboorte stel teenoor die bewustelike ondervinding van bekering, kom baie vrae na vore, veral met betrekking tot die terminologie. Dit wil voorkom asof die kind vanaf die doop wedergebore is. Tog gee hy in 'n antwoord op 'n skrywe van mev. De Villiers weer dat die wedergeboorte selfs voor die doop van 'n kind kan plaasvind. "So moet die gelowige ouer sy kind beskou as in Christus geheilig totdat die teendeel blyk. Nooit tog kan aanvaar word dat elke kind van gelowige ouers, hoof vir hoof, geestelik vernuut of wedergebore is nie. Hoeveel van die gedoopte geslag gaan verlore!" (*Die Kerkbode* 13 April 1938:660).

8.3.3 Ds.C.R.Kotzé

Hierdie persoon het geen bekendstelling in Ned.Geref.-kringe nodig nie. Hy was by uitstek 'n kampvegter vir die behoud van die suiwer leer teen die agtergrond van vele sektariese bedreigings.

Volgens hom bestaan daar 'n duidelike verskil tussen wedergeboorte en bekering, want "ons lees orals in die Bybel, dat die mens hom bekeer en moet bekeer, maar ons lees nooit in die Bybel, dat die mens self in sy binneste vir hom 'n nuwe hart of gees wek nie, ons lees nooit in die Bybel dat die mens homself kan wederbaar nie....Hy kan homself nie wederbaar nie, maar nadat hy deur die Heilige Gees in sy binneste, die nuwe lewe, die nuwe gees deelagtig geword het, nadat die wedergeboorte in hom plaasgevind het, kan hy tot die geloof kom en kan hy hom bekeer" (*Die Gereformeerde Vaandel* Januarie 1938:17).

Hy maak die aantyging dat sommige mense hulle wedergeboorte soek by konferensies, opwekkings, nuwigheide, vreemde predikers en sektes, terwyl die Woord sê: "Hulle sal nie sê kyk hier of kyk daar nie, want die Koninkryk van God is binne-in julle". Kotzé beskou die groot kwaad van die vreemde metodes, rigtings en bewegings, dat die mense so dikwels in onkunde veronderstel of aanneem. Tot nadeel van hulle eie kerk vertel hulle geesdriftig dat hulle die geestelike lewe juis daar deelagtig geword het, wat hulle in die kerk nie kon kry nie. Die hele waarheid is dat die innerlike drang en dors, wat hulle daar by die vreemde bronne wou gaan bevredig, juis as vrug van die wedergeboorte in ons kerk ontstaan het. "Hier het God die Koninkryk in hulle binneste gewerk" (*Die Gereformeerde Vaandel* Februarie 1938:46).

Kotzé glo ook dat 'n kind reeds voor sy doop wedergebore kan word: "As die kind dan voor sy geboorte al deur God geliefd word, deur God afgesonder en geheilig word, en selfs die volheid van die Heilige Gees kan ontvang, dan kan ons verstaan, dat ons Kerkleer sê (Leerreels I,17): 'Daarom moet die godsalige ouers nie twyfel aan die verkiesing en saligheid van hulle kindertjies, wat reeds in die

kinderjare deur God weggeneem word nie.' Selfs die verbondskind word in sonde ontvang en gebore (Ps.51:7) en kon sonder wedergeboorte nooit in die hemel kom nie; daarom glo ons op grond van Skrif en Kerkleer, dat die ware verbondskind ook nog voor sy doop kan wedergebore word."

Oor die onsekerheid van die tyd van die wedergeboorte sê hy dat as daar geen datum vasgestel kan word vir die ontstaan of skepping van die natuurlike lewe of menslike siel nie, kan ook geen datum vasgestel word vir die ontstaan van die nuwe lewe, die nuwe mens in ons binneste nie (*Die Gereformeerde Vaandel* Februarie 1938:47).

Hy is baie beslis oor die orde van die elemente deur te wys op die saligmakende geloof en ware bekering wat slegs kom as gevolg van die wedergeboorte. Die wedergeboorte word altyd eerste gestel (*Die Gereformeerde Vaandel* Februarie 1938:47). Hy gebruik Prediker 12 as bewys dat die wedergeboorte in die reël in die jeugdige leeftyd plaasvind, "maar God sal en kan na sy vrymagtige genade in sy verbondskind die nuwe lewe wek, die wedergeboorte inplant enige tyd tussen die ontvangenis en die gryse ouderdom" (:47).

Onder die opskrif: "*Die Wedegeboorte Geskied in die Kerk*" maak ds.Kotzé die stelling dat God na sy alwyse raad die uitverkorenes in die Kerk plant en die Heilige Gees werk die wedergeboorte daar in die Kerk. Hy werk met die Bybel, Kerk, gebed sakrament, Christelike invloed en stille influisteringe "om die nuwe mens of nuwe lewe deur al die trappe van groei en ontwikkeling te drywe, te lei en te sterk" (*Die Gereformeerde Vaandel* Februarie 1938:49).

8.3.4 Dr.D.R.Snyman

Dr.Snyman was vir ongeveer twee dekades predikant op Stellenbosch (1927-1947) en het 'n groot bydrae gelewer tot die sieleheil van menige student. Sy boekie "*Ewigheid-Toe!*" bevat ernstige boodskappe oor die dood, die hemel en die hel. In 'n klein boekie: "*Dringende boodskappe*" beantwoord dr.Snyman die vraag: *Wat moet ek doen om gered te word?* Daarin behandel hy kortliks die stappe tot hierdie ondervinding, naamlik *Glo in die Here Jesus;:Neem die Here Jesus aan as u persoonlike Saligmaker; Doen belydenis van u sonde; Bely die Here Jesus.*

Onder die vierdie punt bespreek Snyman (1956:54) die wedergeboorte en verduidelik dat God in die sondaar die *wedergeboorte* teweeg bring. Hy beskryf die wedergeboorte as 'n wonderwerk in die hart van die mens deur die Heilige Gees waardeur die sondaar geruk word uit die hand van die Duiwel en geplaas word in die hand van God. Wanneer iemand wedergebore is, dan kry hy geestelike lewe en begin hy behae skep in die dinge van die Here.

Wat opvallend is, is dat Snyman baie klem plaas op dit wat die mens moet doen: Glo...; Neem...aan; Doen belydenis van sonde... en bely". Hierdeur word nie geïmpliseer dat Snyman die werking van die Heilige Gees buite rekening laat nie, maar die appèl wat op die mens geplaas word om handelend op te tree, stel hom bloot aan kritiek wat gewoonlik voor die deur van Metodisme gelê word..

'n Ander Metodistiese tendens is die appèl wat hy maak om onmiddelik op te tree. Onder die opskrif: "*Neem Christus nou aan terwyl U die geleentheid daartoe het*" (:55) sê hy dat diegene wat van plan is

om Christus aan te neem, moet dit in hierdie lewe doen. Dit moet dadelik gedoen word voordat die geleentheid verbygaan. "U mag skielik afgemaai word deur die dood, en môre mag dus vir u die dag van verlore geleentheid wees" (Snyman 1956:55).

Die feit dat Snyman die onderwerp van wedergeboorte aanroer ná die stappe wat gedoen moet word om gered te word, impliseer verder dat hy "redding" as sinoniem sien met "wedergeboorte" (en ook met verlossing.) Hy sê ook: "By die wedergeboorte ontvang die geredde sondaar die Heilige Gees in sy hart" (Snyman 1956:55). "Wat kry die verlose?" Die antwoord hierop is dat die verlose *vergifnis van sondes ontvang, vrede by God en versekering van saligheid* (:54,55). Die uitstaande gebeurtenis in die mens se lewe waarby hy alles ontvang wat nodig is, is die wedergeboorte.

Soos dit in 'n vorige hoofstuk uitgekóm het, was Retief ook lief om die getalle te vermeld van mense wat byeenkomste bygewoon het en dié wat tot bekering gekóm het. Bowenal was hy ook 'n uitgesproke chilies - tipiese Metodistiese karaktertrekke!

8.3.4.1 Heiligmaking

Snyman gebruik die vraag: "Hoe word 'n mens heilig?" om die stappe tot heiligmaking in te lei. Die oomblik wanneer 'n sondaar, bewus van sy sondige toestand, sy toevlug tot God neem vir reiniging, neem God hom aan en hy word gereinig en geheilig deur die bloed van Christus. Wanneer 'n persoon Jesus Christus aanneem, word hy as 'n heilige erken.

Hierdie genadewerk wat in die harte begin is, word deur die Heilige Gees voortgesit deur die gebruik van genademiddels soos die Woord van God en gebed. Op so 'n wyse word die beeld van Christus meer sigbaar in die gelowige wat die heiligmaking najaag. Omdat God die gelowige tot heiligmaking roep, moet hy hom beywer om in ooreenstemming met dié heilige roeping te leef (Snyman 1956:59,60).

Soos die geval met ander teoloë, huldig Snyman ook die Skriftuurlike beskouing dat heiligmaking by "redding" begin. Hy sien heiligmaking egter nie as 'n afsonderlike krisisondervinding naas redding nie. Dit gaan gepaard daarmee en is die begin van 'n proses.

8.3.5 Ds.H.J.Pienaar

In die ongedateerde werk van ds.H.J.Pienaar van Zwartland, getiteld "By die Lewensbron"⁸ word verskillende onderwerpe aangeraak. Daarin vra hy onder andere: "Wat dan is die *aard van die wedergeboorte*?" In die lig van Gods Woord is dit 'n *begin*. Dit is nie 'n herstel of vernuwing van iets wat reeds bestaan het nie. Dit is die begin van iets nuuts, van 'n nuwe lewe. Hy word 'n nuwe skepsel. Net God kan so 'n nuwe lewe skep. Hy lewe nou in die lig en die krag van Gods Gees (Pienaar :32).

Nadat die vraag "Hoe geskied wedergeboorte?" beantwoord is, kom die volgende onderopskrif: "Aanneem, glo!" Daaronder sê hy dat ons nie kind kan wees sonder wedergeboorte nie. Wanneer 'n sondaar Jesus Christus deur die geloof aanneem, dan ontvang hy onmiddellik die ewige lewe en gaan hy

⁸ In sy voorwoord meld hy dat geldelike winste wat uit die verkoop van die boekie voortvloei, aangewend sal word vir die boufonds van die C.S.V.-gebou op Stellenbosch

in die Koninkryk van God. Daardie nuwe geboorte is nie afhanklik van ons nie. "Dit is uit *God* en God alleen....(Pienaar:32).

Hy glo ook dat wedergeboorte en bekering in een oomblik plaasvind en kan nie van mekaar geskei word nie. "My bekering is die bewys van my wedergeboorte" (Pienaar:32). Met die wedergeboorte word die mens in die heilige gemeenskap met God gelei. Daaruit vloei die bekering voort - 'n lewe van oorwinning, gehoorsaamheid en toewyding" (:32)

8.3.5.1 Heiligmaking

Romeine 7 is 'n baie bekende hoofstuk waarin die innerlike sondestryd in die mens uitgebeeld word. Pienaar neem die uitroep van Paulus: "Ek ellendige mens..." as basis vir die bespreking oor die sondige toestand van die gelowige. Hy verduidelik dat Paulus as 'n *weergebore mens* spreek. Hy is bekeer en vervul met die Heilige Gees. Sy wil is as weergeborene "vernuut" (Pienaar:67). Ten spyte van sy gunstige posisie, moes Paulus erken dat hy gans en al magteloos is. Hy het alles probeer om oorwinning te behaal, maar sonder enige sukses.

In dié gedeelte kom die woordjie "ek" en "my" volop voor, terwyl die naam van Christus of die Heilige Gees nie gebruik word nie. Dit is sy "*weergebore ek*" wat probeer om die Here te behaag en die goeie te doen. Hierdie mislukking van Paulus is 'n mislukking by elke Christen. Niks uit onself kan aan ons die oorwinning bring nie. Hierdie uitroep van Paulus moet elke Christen se deel wees. Wanneer die mens sy ellendige toestand ontdek, kan hy kom by die oplossing in Christus Jesus(:69).

8.3.5.2 Vleeslik of geestelik

Pienaar raak ook die sensitiewe onderwerp aan oor die verskil tussen vleeslike en geestelike Christene. Wat hierdie twee tipes betref, sê Pienaar (:70): "Daar is Christene wat nog onder die mag van die vlees is en na die vlees wandel; en Christene wat onder die mag van die Gees is en na die Gees wandel. Ons is óf geestelike óf vleeslike Christene."

Benewens die vleeslike staat van die Korintiese gemeente, verwys Paulus na die *heerskappy van die sonde*". Geen mens is in staat om hom uit so 'n toestand uit te haal nie. Pogings word langs verskillende weë aangewend om van die "vlees, van ons verborge sondes" verlos te raak. Konferensies word bygewoon; allerlei boeke word gelees en gebed word ernstiger, maar sonder sukses. Telkemale kry die vlees maar weer die oorhand oor ons. So gaan dit aan totdat die Christen ontdek dat die oorwinning buite hom is, naamlik "deur Jesus Christus onse Here" (:71).

Pienaar (:71) bevestig dat verlossing van die vlees die dood beteken. "Ons moet sterwe...Die dood van ons ou mens, van die vlees, is 'n *goddelike* daad. En daarom is dit 'n *geloofsdaad*. Daar is twee magte waarmee ons te doen het, die mag van die vlees en die mag van God, van die Gees. Daar is die lewe onder die mag van die sonde of die vlees en die lewe onder die mag van die Gees van God"(:71).

Uit bogenoemde aanhalings impliseer Pienaar 'n besliste daad van verandering wat in die lewe van die gelowige moet geskied. Meer pertinent sê hy: "En, let op, ons kan nie vanuit die vleeslike in die geestelike toestand *ontwikkel* of *groeï* nie. Ons moet uit die een in die ander *oorstap*, *oombliklik*

oorgaan. Dit is: *uitstap* uit die een en *instap* in die ander. Ons moet duidelik en beslis oorstap oor die lyn wat die vleeslike van die geestelike skei” (:72).

Hierdie “oorstap oor die lyn” herinner ‘n mens aan ds.G.D.du Toit se illustrasie van die rooi en wit streep.

Deur hierdie besliste daad is dit duidelik dat ds.Pienaar nie te kenne wil gee dat met die sonde eens en vir altyd afgereken word nie. Hy verduidelik dat wanneer die mens vergifnis ontvang, het hy Jesus Christus deur die geloof aangeneem en homself aan Hom oorgegee en dan begin die uiters belangrike en gewigtige proses van verlossing uit die mag van die sonde, oorwinning oor sonde. “By ons bekering is die sonde nie wortel en tak uitgeroei nie....Die ou natuur is nie vernietig nie....So gaan dit aan totdat ons ontdek dat sonde oorwin word *alleen deur 'n krag buite ons, wat ons onafgebroke moet toevloei*” (Pienaar:76).

Die twee ondervindings in die mens se lewe word deur die volgende uitgedruk: “Net soos ons ons sonde na Jesus Christus gebring het om *vergifnis* te ontvang, net so bring ons nou ons sonde na Hom toe om *oorwinning* oor die sonde te verkry....(:76,77).

8.3.6 Ds.A.V.Krige

Vroeër is verwys na ds.Krige wat in *Die Kerkbode* van 7 Augustus 1929 (p.241) getuig het hoe hy ‘n tweede krisis van heiligmaking deelagtig geword het. Vervolgens enkele aanhalings van sy standpunt:

“...en soos ons Hem by ons bekering aangeneem het as ons Saligmaker, so kan ons Hem nou aanneem as ons Oorwinnaar. Hierdie tweede oorgawe is wat verstaan word deur “de bekering der gelovigen.” vgl.Jer.3: “Bekeert u, gij afkeerige kinderen.” en “Keert weder, gij afkeerige kinderen.”...Die sonde is nou oorwin in ons. Waar ons by ons bekering ons wil oorhandig het, maar daarna gevind het dat die “oude mensch”, die “lichaam der zonde” (Rom.6:6, Vgl. Rom.6,7 en 8) sterker was as ons wil en ons gedryf het om te doen die kwaad wat ons nie wou nie, daar het ons nou ons ou sondige liggaam, wat nogal wou help stry teen die satan, ook oorhandig, ook gekruisig, en Christus die kans gegee om volgens Sy plan in ons te werk.” (*De Kerkbode* 13 Julie 1927:51).

Hy sien dus bekering in ‘n tweeledige sin. Die tweede bekering beskou hy ook, soos sommige ander teoloë dit interpreteer, as die besliste stap van oorgawe tot ‘n heilige lewe. Krige noem hier dat die *oue mens*, die *liggaam van sonde* by hierdie ondervinding gekruisig word.

8.3.7 Ds.F.J.Liebenberg

Ds. Fred Liebenberg was onlosmaakbaar verbind aan die C.S.V. Hy was ook een van die predikante wat baie besorg was oor die geestelike toestand in die Kerk. Hy het ‘n groot aandeel gehad in die verspreiding van geestelike leesstof, veral deur sy betrokkenheid by die C.S.V.-uitgewers.

In een van sy beskeie bydraes, “*Die Gloeiende Kool*” skryf hy aan die hand van die ondervinding wat Jesaja gehad het oor die noodsaaklikheid van ‘n Goddelike ontmoeting. Hy skroom nie een oomblik om die toestand van die kerk tot die been toe oop te klowe nie, maar trek die kringetjie baie nou om by die individu uit te kom.

Behalwe die noodsaaklikheid van wedergeboorte wat hy beklemtoon, vestig hy die aandag op heiligmaking: "...waarom is ons lewe van val en opstaan dan so God-onterend? Die rede is seker omdat ons wel die eerste deel van Gods saligheid vir ons toegeëien het, maar nie die tweede nie" (Liebenberg 1946:60). "My leser, ook, u en my grootste behoefte is om met die Heilige Gees van God vervul te wees....Hoe moet ons dit nie betreur dat ons lewens so selfsugtig, so Godonterend is nie!" (Liebenberg 1946:61).

Ook hy gebruik die woestyn-Kanaän-tipe om hierdie ondervinding te beklemtoon (Liebenberg :61,62). Hierdie ondervinding geskied in een oomblik, soos uitgedruk in die volgende stelling: "...dit sal u onmiddellik toegang besorg tot die land van Kanaän, die land van oorvloedige lewe in al die volheid van God in Christus" (:64).

'n Saak wat hy baie sterk op die hart afdruk, is nie net dat predikante weergebore moet wees nie, maar dat hulle daarteen moet waak om nie met vleeslike ywer hulle verpligtinge uit te voer nie.

8.3.8 Dr.F.J.M. Potgieter

Dr. Potgieter, wat vanaf 1940 tot 1943 op Steynsburg was (toe onderstaande artikel geskryf is) is daarna as professor aan die Teologiese Seminarie op Stellenbosch aangestel (Olivier 1952:100).

In 'n reeks artikels onder die opskrif: "*'n Eenvoudige uiteensetting van die heilsorde*" verduidelik hy in die reeks onder die "*Toepassing van die Heilswaarhede*" die volgende onderwerpe: Die Wedergeboorte, Roeping, Bekering, Geloof, Regverdigmaking en Heiligmaking. Hy stel dit pertinent dat die heilsdaad van wedergeboorte eerste geskied. In die slotaflewering van hierdie reeks, herhaal hy sy standpunt dat daar 'n bepaalde orde bestaan waarop die heilsdade plaasvind. "En dáár word die heilsweldade wat in Christus beslote lê, ten aansien van elke lid van sy liggaam...deur die Heilige Gees volgens vaste, logiese orde toegepas. In die reel is hulle ook chronologies (d.i.in tydsorde) geskeie, maar dit is bv. nie die geval by vroegsterwende kindertjies nie. Die *eerste* van hierdie weldade wat so geken word, is die *wedergeboorte*...Die *tweede* is die inwendige, kragdadige roeping van die wedergebore mens...Dit word gevolg deur die *derde* genadedaad, die prinsipiële *bekering*...Vierde is die geloof...vyfde ...die regverdigmaking...en as sesde die heiligmaking..." (*Die Kerkbode* 25 Februarie 1942:296).

8.3.8.1 Wedergeboorte

Benewens verskeie interessante besprekings, noem hy die volgende tersaaklike inligting oor die tydstip waarop wedergeboorte plaasvind: "Ons Kerk bely dan ook die troosryke waarheid dat alle vroeggestorwe kinders van gelowiges weer gebore en derhalwe gered is....Daarom het die Gereformeerdes van alle tye gehandhaaf dat die wedergeboorte selfs voor die doop of onder die doop (ook wel na die doop) kan plaasvind" (*Die Kerkbode* 24 September 1941:532). Samevattend definieer hy die wedergeboorte soos volg:

Die wedergeboorte kan omskrywe word as 'n wonderdaad, wat deur die Heilige Gees in die uitverkorene uit louter genade gewek word; wat na sy wese 'n geboorte is en in die ontvangenis oombliklik geskied; wat as geestelike lewensaanvaarding noodsaaklik is; wat as werk van die Gees van God onweerstandelik en ondeurgrondelik is; wat deur die mens lydelik ondergaan word; wat aan geen bepaalde leeftyd gebonde is nie; wat onmiddellik geskied; wat na sy aard nie

skeppend is nie, maar herskeppend is en wel vir 'n tyd lank verborge, maar nooit werkeloos kan wees nie" (:533).

8.3.8.2 Bekering

Verder onderskei Potgieter, soos ook die ander teoloë, die prinsipiële bekering van die voortgesette bekering, oftewel heiligmaking, wat die gestadigde afsterwe van die ou mens en die opstaan van die nuwe mens behels (*Die Kerkbode* 29 Oktober 1941:728). Hy gebruik ook die term "tweede bekering" wat byvoorbeeld ná 'n sware sonde, soos in Dawid se geval, plaasvind. Dit moenie verwar word met die "waaragtige eerste bekering" wat net een maal en vir altyd plaasvind nie (:728). "Nou begryp die bogenoemde bekeerde dit nie altyd nie en kom as gevolg van die ander sondes wat nog in sy lewe bly voortwoeker, weer in die woestyn. In die woestyn soek God hom dan weer op en open sy oë deur 'n tweede bekering vir die rykdom wat vir sy kinders weggeleë is" (:728). Hy beweer verder dat die kind van God juis omrede van die eensydige aard van sy eerste bekering in sy sonde terugval en dan meteens in sy toestand van geestelike ellende ontwaak en terugkeer tot God. Maar ook hier dra die tweede bekering 'n ondergeskikte karakter (:728)

Potgieter ontken dat die bekeerde altyd die dag en datum van sy bekering kan noem. Die persoon wat in growwe sondes verval, kan wel bewus wees van die dag waarop hy tot bekering gekom het, terwyl die persoon wat van jongs af onder christelike invloed was, "nie sy vinger kan lê op dié ondervinding wat sy prinsipiële bekering was nie" (*Die Kerkbode* 29 Oktober 1941:728). Met die verskillende geestelike ervarings waarmee laasgenoemde in sy lewe te doen kry, is dit vir hom moeilik om te bepaal watter ondervinding die eerste bekering was. "Immers, die bekering vind by die bondskind gewoonlik vroeg reeds plaas, en om later in die lewe presies uit te maak watter ervaring die eerste ware bekering was, is nie so maklik nie" (:729).

Met die bewuswording van die nuwe, potensiële lewe wat met die wedergeboorte in die mens gelê is, word nie net die sondige verlede afgelê nie, maar hy keer hom daarna ook in alles, as gevolg van die ombuiging van sy wil, toe tot God....God word nou in Christus Jesus sy hemelse Vader..." (*Die Kerkbode* 29 Oktober 1941:727).

8.3.8.3 Heiligmaking

Potgieter beskryf heiligmaking as die afsterwing van die oue mens en die oplewing van die nuwe mens. Voorts onderskei hy tussen regverdigmaking en heiligmaking en gee die volgende stelling weer: "Die mens staan nie alleen skuldig voor God nie, maar hy verkeer ook in 'n toestand van sondesmet. En ook van hierdie inklewende melaatsheid van die sonde moet hy (behalwe in die geval van vroegsterwende kinders) *mettertyd* gereinig word. Gelyktydig hiermee vind die oplewing van die nuwe mens plaas, van wie die ontvangenis dateer sedert die wedergeboorte en wat, net soos in die natuurlike lewe, as 'n geestelik klein en swak kindjie van die bewuswording in die prinsipiële bekering af voortdurend 'moet toeneem in die genade en kennis van onse Here en Verlosser, Jesus Christus' " (*Die Kerkbode* 21 Januarie 1942:92).

In lyn met ander predikante, stel hy ook wedergeboorte voor bekering, maar maak melding van 'n tweede bekering. Tog is dit nie asof hy hierdie tweede bekering in dieselfde lig sien as die "Second Blessing" nie, want daarteen - en ook teen Perfeksionisme - spreek hy homself baie sterk uit. Deur die tweede bekering, wat nie soos die eerste bekering net een keer voorkom nie, vind 'n geleidelike reiniging van die sondesmet plaas.

Dit is egter nie baie duidelik of Potgieter heiligmaking as 'n tweede bekering in dieselfde lig gesien het as wat Liebenberg, Krige en selfs J.C.G.Kotzé dit gesien het nie.

8.3.9 Dr.J.C.G.Kotzé

Terwyl ds. (later dr.en prof.) Kotzé op Stanford was, het hy die tweede krisisondervinding deelagtig geword onder die bediening van ds.C.F.Scheepers. Sy ondervinding is in sy boek "*Terug na Pinkster*" weergegee, hoewel hy op 'n later stadium verskonend was vir die "entoesiasme" waarin hy die getuienis weergegee het.

Dit was moontlik in dieselfde vuur wat hy die vierledige reeks in *De Kerkbode* geplaas het ná die Uitenhage- Sendingkonferensie toe hy so te velde getrek het teen die geestelike doodsheid van sy kerk.

Hy skryf die doodsheid toe aan 'n gebrek aan Geesvervulde lewens. Hy tref 'n duidelike onderskeid tussen "lewe en lewe oorfloedig". "Die lewe van die Israeliet wel uit Egipte, maar tog nog in die woestyn, is immer veel gebrekkiger dan dié in Kanaän" (*De Kerkbode* 12 Augustus 1931:362). Hy trek hierdie onderskeid tussen die twee groepe deur na die onderskeid wat Paulus maak in 1 Kor.3. "Die een is wedergeboorte, die onmondige of ook genoem die vleeslike stadium...die ander is die vervulling met die Heilige Gees, ook genoem die geestelike of mondige kinder stadium se onderskeid" (:302).

'n Negatiewe en positiewe handeling vind plaas. Die eerste spreek van verlossing van sondeskuld, smet en gevaar van verderf, terwyl die tweede handel oor die vervulling met die Heilige Gees van die gereinigde hart en die bekwaammaking vir 'n lewe van diens. Die eerste spreek van die verwydering van wat vuil is, terwyl die tweede 'n toevoeging is van wat nodig is vir 'n heilige lewe vir die toekoms (*De Kerkbode* 12 Augustus 1931:302). Ter verduideliking verwys hy na 'n glas vol vuil water wat eers leeggemaak moet word (sondevergifnis), daarna skoongemaak (reiniging) en dan gevul (heiligmaking) moet word, om aan sy doel te beantwoord (:302). Hy sê dat daar Christene is wat net konsentreer op die reiniging en nie op die vervulling nie.

Hy ontleed Petrus se preek op Pinksterdag om die drieledige aspek van "volkome saligheid" te verduidelik, naamlik bekering, doop (simbolies vir die afsterwe van ou self, en opstaan van die nuwe mens - ook genoem kruisiging van self of vernuwing) en laastens die vervulling met die Heilige Gees.

8.3.9.1 Ds.Kotzé en "Metodisme"

Hy is egter daarvan beskuldig dat hy 'n emosionele Metodistiese prediker is (Kotzé 1981:68). Dit was moontlik weens sy sterk klem op wedergeboorte en heiligmaking, die uitnodigings wat hy ná die dienste gemaak het, asook met sy verbintenis met ds. C.F.Scheepers en later met dr.D.J.de Vos. Hy het selfs as spreker by die Dorothea-sending opgetree (Kotzé 1981:47). Van Niekerk (1983:97,98) wys daarop dat

met die besoek van ds.Kotzé aan Reddersburg, waar ds. D.J. de Vos in die bediening gestaan het, ontevredenheid in die kerkraadsgeledere ontstaan het weens die "onreëlmatighede" wat tydens die dienste opgediik het. Die uitnodigings wat ds.Kotzé ná die dienste gemaak het, asook die konnotasies met buitekerklike groepe soos die Oxfordgroep, A.E.B. en die Lospredikante, was van die onderwerpe wat op die kerkraadsvergadering geopper is en waarteen gewaak moes word.

Op 'n veel later stadium (1961) noem prof.S.P.van der Walt (1961:97) in sy werk "*Dwaling en Waarheid*" omtrent 'n tweede ondervinding naas wedergeboorte: "Instemmend word uit werke (soms kleinere brosjures) van predikante en professore uit ons kerke aangehaal. Ds. (nou prof.) J.C.G.Kotzé se woorde vind veel byval by die Apostoliese Geloofsending waar hy oor Hand.8 die volgende skryf...". Hy meen dat so 'n benadering deurgaans in Metodistiese kringe aangetref word en herlei dit terug na Wesley (:97).

Alhoewel Kotzé dikwels getuig het van sy ondervinding van die vervulling met die Heilige Gees, het hy dit nooit 'n "second blessing" genoem nie, maar 'n vars ontmoeting met God (Kotzé 1981:6). Omdat die Ned.Geref. Kerk se belydenis nie melding maak van 'n definitiewe krisisondervinding ná wedergeboorte nie (Gerdener 1949:285-288), is dit verstaanbaar waarom hy moontlik afgewyk het van die term "second blessing" - nie dat hy die noodsaaklikheid van sodanige ondervinding geringgeskat het nie. Waar hy daarvoor gepraat het, het hy dit op "reformatoriese wyse" gedoen, soos toe hy byvoorbeeld in 1955 die onderwerp van "evangeliese heiligmaking" tydens 'n Bybelskoolsaamtrek in die Strand behandel het (Kotzé:1981:68). "Met oorfloedige aanhalings uit die werke van Kuyper, Bavinck, Ridderbos, Berkouwer e.a. het hy gewaarsku teen elke vorm van gevoelvolle geesdrywery (:68). Vurige bekeringspreke, 'n oproep tot persoonlike heiligmaking en 'n waarskuwing teen die spoedige wederkoms van Christus is nie voldoende nie. Sulke prediking het hy geklassifiseer as kitsoplossings, as eensydig, as gebrekkige bediening van die Woord" (:68,69). Hy waarsku ook teen die gedagte om die evangelie te sien "slegs as die redding van siele. Dit is die redding van mense. Dit gaan om die herskepping van die hele mens" (:71). Hierdie benadering was anders as sommige ekstremistiese predikers wat juis die klem net op bekering laat val het.

Wat opval is die verandering in ds.Kotzé se verwysing na sy persoonlike ondervinding van heiligmaking. In die boek "*Terug na Pinkster*" het hy met entoesiasme sy weergawe gegee van sy bekering- en heiligmakingsmomente. In 'n hersiene uitgawe van die boek, met die veranderde titel "*Pinksterrevolusie*" erken hy dat hy in die eerste geskrif geskryf het met "polsende vuur en ywer van 'n jong herleefde hart" (Kotzé 1972:1). Verwysend na die eerste uitgawe sê hy: "En nie die minste nie het ek by die deurlees die genot belewe in die warme, soms naïewe, getuienis in hierdie eerste pennevrug van die groot dade van die Here"(:1). Hy vra egter geen verskoning vir wat in die eerste boek gemeld is nie en benadruk steeds die nood wat die kerk aan Pinkster het.

Kotzé, as sterk behoudende gereformeerde predikant, het tog trekke getoon wat geneig het in die rigting van die sogenaamder Metodisme, hoewel hy veels te nugter was om in die strik daarvan te trap.

8.4 Wedergeboorte en bekering - verwarrende terminologie

By die meeste predikante het geen onduidelikheid bestaan oor die onderskeid wat tussen wedergeboorte en bekering gemaak word nie. Tog het geringe verskille na vore getree.

By veral die lidmate het 'n onsekerheid geheers oor die wesenlike verskil tussen die twee begrippe. In baie gevalle het predikante die twee begrippe in die praktyk as sinonieme beskou, hoewel teoreties onderskeid en selfs skeiding gemaak is. Vroeër is vermeld dat persone soos dr.A.Murray die twee terme alternatiewelik gebruik het. Heel dikwels het lidmate die vraag gevra na die verband tussen wedergeboorte en bekering.

As voorbeeld word die volgende geval genoem: Op 'n vraag hoe 'n mens die wedergeboorte ontvang, antwoord W.H.Young soos volg: "Langs Gods weg, die weg van berou; deur die sonde te versaak, en God te vra om ons om Jesus wil te vergewe en ons Sy eiendom te maak" (*Die Kerkbode* 22 Desember 1937:1215). Oor die bewustelikheid van so 'n ondervinding bevestig hy met beslistheid dat 'n mens kan weet wanneer hy weergebore is (:1215). Hy doen 'n ernstige oproep: "Verkry die wedergeboorte en bring die ewigheid deur by Jesus" (:1215). Hy verstaan dus onder wedergeboorte daardie besliste daad van ontmoeting met God - iets wat die mens van sy kant moet doen.

Mense het teoreties 'n onderskeid gemaak tussen wedergeboorte en bekering, maar as hulle na die daad in hulle lewe verwys waarop hulle tot bekering gekom het, word beide terme gebruik. So getuig mev.J.M.du Plessis van Ruskop byvoorbeeld hoe die Here haar tot wedergeboorte gelei het. "Maar op Sondag, 31 Mei 1936 het ek daartoe gekom om my onvoorwaardelik aan die Heer oor te gee en ek het besef dat ek die doop met die Heilige Gees ontvang het. Van toe af het daar 'n algehele verandering in my lewe gekom, waarvoor ek die Here vandag dank" (*Die Kerkbode* 26 Mei 1937:996). Sy verwys na 'n definitiewe dag waarop sy weergebore geword het. Dit is ook vreemd dat sy die doop met die Heilige Gees daaraan koppel. Omdat hierdie lidmate geen teologiese agtergrond gehad het nie, is hierdie tipe verwarring begryplik.

Petrus Botha van Sheldon-stasie skryf dat hy 'n groot sondaar vir vyftig jaar was, en nadat hy met berou van sonde na God gegaan het, en ná 'n vreeslike worstelstryd, is hy toe met sy hemelse Vader versoen. "Op dieselfde dag van my wedergeboorte was al my misdade uit krag van Jesus Christus se verdienste vergewe....So kan ons sien, die nuwe lewe by die wedergeboorte ontvang is 'n volmaakte lewe en so 'n persoon gewaar geen tweede genade nie...." (*Die Kerkbode* 9 Junie 1937:1087).

Onder die opskrif "Voor pasbekeerden" vergelyk prof. C.F.J.Müller die wedergeboorte met 'n natuurlike geboorte. Hy noem onder andere dat daar sekere onfeilbare tekens is waardeur 'n persoon kan weet of hy weergebore is of nie. Soos met 'n gewone geboorte, begin die "wedgeborene zondaar" asem te haal (bid), te ween oor sy sonde, te verlang na voedel (die Woord van God), ens. Verderaan verwys hy ook in dieselfde konteks na die "onherbore hart" en die "onbekeerden mens" (*De Kerkbode* 26 Julie 1922:960,1). Anders as ander predikante, wat dit duidelik stel dat 'n mens nie weet wanneer die wedergeboorte plaasvind nie, blyk dit asof by Müller 'n vermenging van die begrippe "bekering" en

“wedergeboorte” voorkom. Dit sou egter nie billik wees om so ‘n geëerde persoon se sienswyse te beoordeel op grond van ‘n enkele beriggie nie, maar die hantering van die terme hierin val vreemd op die oor.

Ds.G.F.Marais vra die vraag hoe 'n sondige mens 'n kind van God genoem word en antwoord self daarop dat dit geskied deur 'n verandering by die mens. Hierdie verandering word *wedergeboorte* genoem. "Daardoor bekomt de mensch een nieuwe natuur. Hij wordt der goddelijke natuur deelachtig. Hij, die een zondaar was en een verworping, bekomt een gezindheid die hemelsch is" (*De Kerkbode* 5 September 1912:702). Hiervolgens geskied wedergeboorte bewustelik en in een oomblik wanneer die verandering van natuur plaasvind.

Ds.C.R.Kotzé gee in 'n reeks artikels 'n volledige dogmatiese uiteensetting van die begrippe rakende die heilsweg. In *Die Kerkbode* (28 Februarie 1934:390) vra hy of 'n mens in die gryse ouderdom gered kan word en ook of 'n mens die uur van sy wedergeboorte weet. "Maar laat ons dit tog duidelik en met nadruk sê, dat die uur van wedergeboorte by geen sterfling bekend is nie." Op hierdie bewering reageer twee korrespondente, naamlik C.J.Claassens (Sr.) van Parys en N.J.Smith van Kroonstad. Ds.Kotzé beantwoord hulle vraag deur onder andere daarop te wys: "Laat ons nou tog, as ons van *wedergeboorte* praat, nie die woord bekering gebruik nie! En ook nie omgekeerd nie. Broers Smith beweer dat dit tot groot onsekerheid kan lei as 'n mens nie die uur van sy wedergeboorte weet nie. Ter verduideliking skets ds.Kotzé die beeld van die graankorrel. Die mens weet nie op watter uur die saad begin ontkiem nie, terwyl die oomblik wanneer die plantjie opkom, wel bekend is. Net so is die bekering, geloof en heiligmaking die vrug van die wedergeboorte.

In dieselfde verduideliking haal ds.Kotzé die begrip "redding" aan soos gebruik deur broer Smith toe hy gevra het of die moordenaar aan die kruis dan nie geweet het dat hy gered is nie. Ds.Kotzé sê dat hy nie van redding praat nie, maar van wedergeboorte. "As ons twee of drie verskillende woorde gebruik met verskillende betekenisse vir een en dieselfde saak, sal ons mekaar nooit verstaan nie. *Redding* sluit in wedergeboorte, geloof, bekering, regverdigmaking, heiligmaking, volharding en opstanding. Ons is nou net met wedergeboorte besig" (*Die Kerkbode* 2 Mei 1934:826).

Ds.Kotzé antwoord ook op 'n opmerking deur broer S.P.J. van Vuuren van Boksburg waarin hy beswaar aanteken teen die leer dat wedergeboorte bekering voorafgaan. Ds.Kotzé se reaksie is: "...maar dit is 'n leer wat hy self voor die kansel bely het (Dortse Leerreels III,12) en hy het self met die belydenis verklaar dat dit ooreenkom met Gods Woord" (*Die Kerkbode* 2 Mei 1934:826). Van Vuuren se beswaar is dat 'n mens kan sterf ná die wedergeboorte en voor die geloof en bekering, sodat hy dan op grond van die wedergeboorte hemel toe gaan, maar sonder geloof en bekering. "Die broeder trek wedergeboorte, geloof en bekering op onveroorloofde wyse uitmekaar!" (:826).

In aansluiting met sy verklaring oor die graankorrels, sê ds.Kotzé: "Net so is ook die geloof en bekering werklik in die nuwe lewe of wedergeboorte aanwesig. Die volle saligheid moet en sal uit daardie wedergeboorte deur die werking van Gods Gees ontwikkel" (:826).

• *Middellike en onmiddellike wedergeboorte*

'n Aspek wat dr.F.J.M.Potgieter aangeraak het, wat hewige reaksie uitgelok het, is die gedagte dat wedergeboorte nie deur die Skrifwoord plaasvind nie. Eens van die persone wat hierop reageer het, was ds.G.D.du Toit (vgl.*Die Kerkbode* van 1 April, 15 April, 22 April, 29 April en 3 Junie 1942). Die onderlinge verskille was so hewig dat die redakteur versoek het dat die korrespondensie afgesluit word. Die redakteur skryf: "...so was daar steeds onder Gereformeerde teoloë van onverdachte trou en gehegtheid aan Skrif en belydenis verskil oor die onderhawige saak. Dit is dus nie nodig om die vraagstuk: middellike of onmiddellike wedergeboorte, op die spits te drywe en daar 'n nuwe strydpunt van te maak nie..." (*Die Kerkbode*, 3 Junie 1942:794).

In ds.Du Toit se reaksie sê hy onder andere: "As die Heilige Gees in die werk van die wedergeboorte nie gebruik maak van die Skrifwoord nie, wat is dan eintlik die doel van die prediking van die Evangelie? Het die Skrif dan geen boodskap tot onwedergebore mense nie. Is dit die werk van die evangeliëdienaar om deur middel van die Skrif reeds wedergebore mense tot bekering, dit wil sê, tot heiligmaking, te roep?" (*Die Kerkbode* 15 Oktober 1941:656).

Ook B.D.Maree van Marydale skryf: "Dus om iets anders te wil beweer as dat die wedergeboorte deur die gelese of gepredikte Woord en deur die krag van Gods Gees geskied, is onskriftuurlik, en na die vlees...Kon ek maar hier my getuienis gee van hoe die Woord van God in my hart geval het en daardie nuwe skepsel, geskape na Christus Jesus, tevoorskyn gebring het!" (*Die Kerkbode* 12 November 1941:814).

Op 'n uiters ingewikkelde dogmatiese wyse varantwoord dr.Potgieter sy stellings in die korrespondensiekolomme van *Die Kerkbode* (1 April 1942:495,496). Hierin verwys hy ook na die twee standpunte betreffende die middellike en onmiddellike wedergeboorte. In die daaropvolgende week se uitgawe (8 April 1942:531) gaan hy voort met die beantwoording van die vrae wat veral deur ds.Du Toit geopper is. Wat interessant is, is sy antwoord op die vraag van ds. Du Toit: "Bekeringspreke in die sin van boodskappe van God aan mense wat dood is in die sonde is onskriftuurlik?" Hy antwoord hierop: "Uit wat gesê is, is dit duidelik dat bekeringspreke nooit onskriftuurlik is nie. Verla in ons dae van afval van die lewende God moet die prediker seker baie nadruk op bekering lê. In diegene wat nie uitverkore is nie, sal die bekeringsprediking egter nooit die saligheid werk nie; in die uitverkorene wel, ná sy wedergeboorte. Uit die aard van die saak sal die bekeringspreek wat in die boesem van die gemeente gelewer word 'n ander karakter dra as dié wat voor heidene geskied, want in die eerste geval moet met die genadeverbond rekening gehou word" (:531).

Ds.Du Toit laat nie op hom wag nie: "Vir my is dit duidelik dat albei, onmiddellike en middellike wedergeboorte skriftuurlik en gereformeerd is. By klein kindertjies geskied die wedergeboorte onmiddellik. Dit spreek vanself, hulle kan die Woord nog nie hoor nie. By volwassenes *kan* God as die Almagtige die wedergeboorte ook onmiddellik werk....Maar Gods reël is om die wedergeboorte by volwassennes deur sy Woord en Gees te werk. En hier, by hierdie laaste punt, lê die verskil tussen Dr.Potgieter en my. Hy maak geen onderskei tussen die wedergeboorte by klein kindertjies en by

volwassenes nie. By almal geskied dit volgens hom 'sonder die Skrifwoord, dus onmiddellik" (*Die Kerkbode* 15 April 1942:568).

Vervolgens gee ds.Du Toit 'n breedvoerige Skrifgefundeerde uiteensetting om sy standpunt te verantwoord en stel dit dat die Dordtse Sinode hom uitgespreek het ten gunste van die middellike wedergeboorte sonder om die onmiddellike wedergeboorte te verwerp. Ook die Sinode van die Gereformeerde Kerke in Nederland in sitting in Utrecht in 1905 het dieselfde standpunt ingeneem (:569).

In A.A.Weich se reaksie op die "Woordewisseling in *Die Kerkbode* " tussen dr.Potgieter en ds.Du Toit betreffende die middellike en onmiddellike plaasvind van die wedergeboorte, die rol wat die Skrif speel by wedergeboorte, ens., stel hy dit onomwonde dat wedergeboorte onmiddellik plaasvind. Hy definieer wedergeboorte soos volg: "Die wedergeboorte is dié daad van die almag van God, waardeur Hy die siel wat doodgebore is, lewend maak. Hierby mag niks bygevoeg word nie. So gou 'n mens by die wedergeboorte van bekering of geloofsoorgawe of wat ook al spreek, dan verduister hy die hele saak. *Net lewend maak en niks meer nie.* Die siel is doodgebore en God spreek: "'Leef!" en die siel leef dadelik. Die lewe mag nog baie swak wees, maar die siel *leef*. Dit is wedergeboorte" (*Die Kerkbode* 13 Mei 1942:695).

Oor die posisie van die Woord sê hy: "Die Woord skep die atmosfeer waarin God - nie die Woord nie, maar God - die wedergeboorte werk." (:695). Verder betwyfel hierdie broeder ook of ware wedergebore mense aangetref kan word in die woeste heidendom waar daar nog nooit enige evangelieprediking plaasgevind het nie. "Hy werk die wedergeboorte waar die Woord en by name die evangelie verkondig word" (*Die Kerkbode* 13 Mei 1942:696).

Die verskille onder gereformeerde teoloë ten opsigte van die middellike en onmiddellike wedergeboorte het selfs 'n draai in die sinodesaal gemaak, naamlik by die sinodes van 1940 en 1945. Die Speciale Kommissie vir die Geloofsbelydenis het, as gevolg van die verskille, by die Sinode aanbeveel dat geen uitspraak gelewer moet word nie (vgl. Acta 1940, p.333 en Acta Synodi 1945, pp.27-28; 341-2) (Acta Synodi 1949 p.337).

8.5 Interpretasie en beoordeling

Uit hierdie relatief klein verteenwoordiging van die predikantekorps is 'n sigbare diversiteit van die interpretasie van die heilsorde te bespeur. Sonder enige uitsondering het hulle daarop aanspraak gemaak dat hulle suiwer Calvinisties is. Gebind aan hul ondertekeningsformulier by ordening, sou hulle ook nie die reg hê om enigsins van die gereformeerde leer af te wyk nie. 'n Wye spektrum van interpretasies kom onder hulle voor, veral in terme van die wedergeboorte. Nie in alle gevalle is 'n vasgestelde heilsorde gehandhaaf nie. Aan die een kant word die suiwer Calvinistiese interpretasie gevind waar geleer word dat die wedergeboorte onbewustelik in die lewe van die uitverkorene plaasvind en selfs voor die geboorte kan geskied. Hier ontvang die verbondskind die ewige lewe en word 'n nuwe skepsel. Hierdie saad loop later uit op die vrug van bekering waar, anders as by wedergeboorte, die mens aktief

by betrokke is deurdat hy sy berou toon oor sy sondige toestand. Hierdie bekering is die aanvang van talle bekerings wat 'n lewe van heiligmaking impliseer.

Aan die ander kant van die spektrum kom die meer Metodistiese model voor waar die roeping van God tot die verloregeande mens uitgaan en hy hom tot God bekeer. Op dieselfde oomblik werk die Heilige Gees wedergeboorte in die mens waarby hy deur God regverdig verklaar word en die ewige lewe ontvang. Hierdie daad vind bewustelik plaas waarna die mens kan terugverwys na sy wedergeborene of bekering. Ook wat heiligmaking betref, bestaan die Metodisties-geïnspireerde konsep dat 'n krisisondervinding van oorgawe, reiniging en vervulling met die Heilige Gees plaasvind.

By nie een van die verskillende interpretasies van wedergeboorte, bekering of heiligmaking is die Arminiaanse gedagte gevind van die verliesbaarheid van die saligheid of selfs van sondelose perfeksionisme nie.

Daar was ook 'n redelike verskil in terme van die verband tussen wedergeboorte en bekering, hetsy of dit afsonderlik of gesamentlik plaasvind. Dikwels is die twee terme met mekaar verwar, terwyl in baie gevalle die noodsaaklikheid van 'n definitiewe keerpunt beklemtoon is, ongeag of wedergeboorte of bekering plaasvind. Om wedergeboorte voor bekering te plaas, los 'n groot kwelvraag op, naamlik wat van 'n kind word wat op 'n vroeë ouderdom te sterwe kom. Indien die kind reeds wedergebore is, word aanvaar dat hy hemel toe sal gaan. Hierdie teorie was lynreg in stryd met die Metodistiese model waar die mens as verlore beskou word tot die oomblik van sy bewustelike wedergeboorte.

Wat ook verder opvallend is, is dat die voorstanders van 'n krisis van heiligmaking geneig was om die Egipte-woestyn-Kanaän-tipe ter verduideliking te gebruik. Hierin word 'n duidelike kruisbestuiwing of wedersydse beïnvloeding waargeneem. Dit was veral die invloed van dr. Andrew Murray en prof. N.J. Hofmeyr wat sterk deurgeskemer het in die leer van die meer evangeliesgesinde predikante. Daarteenoor was die neo-Calvinistiese invloed baie sterk waarneembaar by die grootste deel van die predikantekorps.

In die slothoofstuk word meer breedvoerig aandag gegee aan die verskillende interpretasies van die verskillende aspekte van die heilsorde deur sommige predikante.